

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ งานวิจัย

HA 126733

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
ในจังหวัดมหาสารคาม

นางสาวนุจรี ใจประนบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนามิติภาค
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2563

ขอสงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นางสาวนุจรี ใจประนบ แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ชุนลิก)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย โคตรटक)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร เขาวรัตน์)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรรณคำ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 10 ต.ค. 2563 เดือน.....ปี.....

ชื่อเรื่อง : การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนใน
จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัย : นางสาวนุจรี ใจประนบ

ปริญญา : ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร เขาวรัตน์

ปีการศึกษา : 2563

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม (2) สร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม (3) ทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม การวิจัย มี 3 ระยะ ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 400 คน/ครัวเรือน สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) เพื่อทดสอบสมมติฐานในการวิจัย และสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม หากคุณภาพรูปแบบโดยใช้การประชุมกลุ่ม และการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน(ร่วม) หลายตัวแปรตาม (Multivariate Analysis of Covariance: MANCOVA)

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม มี 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ และ ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตามลำดับ ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (2) รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย รูปแบบการพัฒนาย่อย 4 รูปแบบ คือ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ รูปแบบการพัฒนาความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจ และรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม รวมทั้งกิจกรรมฝึกอบรม 9 กิจกรรม คือ กิจกรรมภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน กิจกรรมผู้นำต้นแบบ กิจกรรมศักยภาพชุมชน กิจกรรมอนาคตชุมชน กิจกรรมการขับเคลื่อนแผน กิจกรรมประเมินแผน กิจกรรมการยอมรับนับถือ กิจกรรมบรรยากาศการทำงาน และกิจกรรมกระจุกเงา 3) ประชาชนในจังหวัดมหาสารคามมีความรู้และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม แตกต่างกัน โดยหลังการทดลองใช้รูปแบบ ประชาชนมีความรู้และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมากขึ้นกว่าก่อนการทดลองใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคามมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน, รูปแบบการพัฒนา, และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

Title : The Development of People's Participation in Creating the Community Development Plan in Maha Sarakham Province

Author : Miss.Nutjaree Chaipranop

Degree : Doctor of Philosophy (Regional Development Strategies)
Rajabhat Maha Sarakham University

Advisors : Associate Professor Dr.Rungsun Singhalert
Associate Professor Dr.Sasithorn Chawarat

Year : 2020

ABSTRACT

The purposes of the study were; (1) to investigate factors affecting people's participation in creating the community development plan in Maha Sarakham province; (2) to design a development model of people's participation in creating the community development plan in Maha Sarakham province; and (3) to implement and evaluate the development model of people's participation in creating the community development plan in Maha Sarakham province. The study was divided into 3 phases. Phase 1 was investigating factors affecting people's participation in creating the community development plan in Maha Sarakham province. The samples included 400 people in Maha Sarakham province. The statistics for analysis were mean, percentage, and standard deviation. The Structural Equation Model (SEM) and Pearson Correlation were employed to prove the hypothesis of the study. Phase 2 was designing a development model of people's participation in creating the community development plan in Maha Sarakham province. The model was assessed by a focus group technique and experts' recommends. Phase 3 was implementing and evaluating the development model. The experimental group included 50 people from Nongmeg village, Na Chuek district, Maha Sarakham Province. The statistic used in data analysis was MANCOVA.

The results of the study were as follows; (1) Factors affecting people's participation in creating the community development plan in Maha Sarakham province were knowledge (.828), motivation (.064), leadership (.021), and Learning and participation considering coefficient values. These factors affected people's participation in creating the community development plan at the .05 level of significance; (2) A development model of people's participation in creating the community development plan in Maha sarakham province consisted of 4 sub development models: a development of model of leadership, knowledge of creating the community development plan, motivation, and learning of participation. Accordingly, 9 training activities were used to fulfill the accomplishment of the model. They included leadership, a leader of role model, community potential, community future, propulsion plan, plan evaluation, accept and respect, working atmosphere, and reflect mirror activities; (3). People in Maha sarakham province had knowledge and participation in creating the community development plan before and after the implement of the development model of people's participation in creating the community development plan in Maha sarakham province differently. It was founded that people had the scores of knowledge and participation in creating the community development plan after the implement higher than that before the implement with the statistical significance at .05 level. Therefore, this development model had an efficiency.

Keywords : Participation, Community development plan, Development model, Factors affecting people's participation

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร เขาวรัตน์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความกรุณาและช่วยเหลือให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางตั้งแต่เริ่มต้นการทำวิจัย จนสำเร็จลงอย่างสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ขุนลิก ประธานกรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย โคตรตก กรรมการสอบ ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนางานวิจัย

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล อาจารย์ ดร. อัฐพล อินตะเสนา และ อาจารย์ ดร. นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ที่ได้ช่วยตรวจสอบและชี้แนะแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขอขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้องที่สละเวลามาให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางในการพัฒนาและประเมินรูปแบบการพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบคุณบุคคลในครอบครัวพิมพ์แก้ว ครอบครัวใจประนบ และครอบครัวกาญจนระพีพงษ์ อันได้แก่ บุพการี พี่น้องที่รักยิ่ง รวมถึงบุตรสาวที่ให้อำลางใจและสนับสนุนผู้วิจัยตลอดเวลาในการศึกษา ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่าน ได้แก่ รุ่นพี่และเพื่อนนักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค เพื่อนร่วมงานในหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนร่วมงานในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และเพื่อนร่วมงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ตลอดจนกัลยาณมิตรทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาและให้อำลางใจด้วยดีเสมอมา

ขอกราบขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม หน่วยงานหลักที่ให้ทุนสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรแก่ผู้วิจัยในการศึกษาต่อครั้งนี้ จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาอย่างสมบูรณ์

อนึ่ง คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่พึงมีของการวิจัยฉบับนี้ต่อผู้ที่สนใจศึกษา ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงคุณของบิดา มารดา ผู้เป็นบุพการี ตลอดจนครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

นางสาวนุจรี ใจประนบ

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ค
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	7
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	14
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	14
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา.....	20
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับแผนพัฒนาชุมชน	22
2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน.....	31
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	64
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	67
ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผน พัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม.....	67

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม	75
ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม	77
บทที่ 4 ผลการวิจัย	80
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย.....	80
4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย.....	81
4.3 ผลการวิจัย.....	82
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	109
5.1 สรุป.....	109
5.2 อภิปรายผล.....	110
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	116
บรรณานุกรม	118
ภาคผนวก	124
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	125
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	137
ภาคผนวก ค แบบประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ.....	139
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ.....	149
ภาคผนวก จ ภาพประกอบกิจกรรม.....	152
การเผยแพร่ผลงานวิจัย	156
ประวัติผู้วิจัย	157

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1	จำนวนตัวแทนครัวเรือนของจังหวัดมหาสารคามแยกตามอำเภอ 68
3.2	สัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างแยกเป็นรายอำเภอ 70
4.1	จำนวน ร้อยละ ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง..... 83
4.2	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปร 85
4.3	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันระหว่างตัวแปร 86
4.4	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระทุกตัวส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติ Multiple Linear Regression 87
4.5	ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination) 88
4.6	ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานตั้งต้นที่ 1 ของการวิจัย 89
4.7	ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสุดท้ายของการวิจัย 91
4.8	การแสดงผลโดยตรง (DE) ผลโดยอ้อม (IE) และผลโดยรวม (TE) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R ²) ของตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคามในแบบจำลอง ที่ปรับปรุงใหม่ 92
4.9	กรอบโครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม 93
4.10	ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโครงร่างชุดฝึกกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญ 101
4.11	กำหนดการในการดำเนินกิจกรรมทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม 104

ตารางที่	หน้า
4.12 ผลการทดสอบความรู้ (KNOW) ก่อนและหลังการทดลอง	105
4.13 เปรียบเทียบคะแนนตัวแปรก่อนและหลังการดำเนินการในทุกตัวแปรตามรูปแบบ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม แบบ Multivariate Test	106
4.14 เปรียบเทียบคะแนนตัวแปรก่อนและหลังการดำเนินการที่ละตัวแปรตามรูปแบบการ จัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม แบบ Univariate Tests	107

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของบราวน์และโมเบิร์ก	21
2.2 เครื่องมือในการค้นหาอดีตเพื่อกำหนดอนาคตชุมชน	26
2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 1	65
2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 3	66
4.1 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ตัวแบบตั้งต้นที่ 1.....	89
4.2 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ตัวแบบสุดท้าย	90
4.3 รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ฉบับสมบูรณ์	102
จ.1 การนำรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนไปทดลองใช้	153
จ.2 กิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำ	153
จ.3 กิจกรรมผู้นำต้นแบบ	154
จ.4 กิจกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชน	154
จ.5 กิจกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชน	155
จ.6 กิจกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชน	155

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยช่วงเวลาที่ผ่านมามีเริ่มตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 ได้มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ หรือ รายได้ประชาชาติ หรือ (GDP : Gross Domestic Product) ที่มุ่งหวังให้ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยที่สูงขึ้น แต่กลับเป็นเพียงประชาชนบางกลุ่มเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและมีโอกาสในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และเกิดรายได้ที่สูงขึ้น แต่คนส่วนใหญ่ในประเทศ โดยเฉพาะชนบทยังเผชิญกับปัญหาความยากจน สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ในการพัฒนาระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ถูกใช้ไปเพื่อการผลิตและตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างสิ้นเปลืองจนเกิดเป็นปัญหาตามมา (กรมการพัฒนาชุมชน, 2553) การแก้ไขปัญหาและทิศทางการพัฒนาที่ผ่านมามีประเทศไทยเป็นการวางแผนจากระดับนโยบายและนำมาถ่ายทอดให้กับระดับปฏิบัติการลงมาขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกภาคส่วน หรือที่เรียกกันว่า การพัฒนาจากระดับบนลงสู่ระดับล่าง (Top Down) จากบทเรียนที่ผ่านมามีพบว่าการพัฒนาในรูปแบบ Top Down ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเป็นการจัดการอำนาจและทรัพยากรจากภาครัฐ เพื่อแก้ปัญหาให้กับภาคประชาชน โดยภาคประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาและจัดการปัญหาด้วยตนเอง จึงทำให้การแก้ปัญหาไม่ถูกจุด หรือที่เรียกกันว่า “เกาไม่ถูกที่คัน” ทำให้การพัฒนาสิ้นเปลืองทรัพยากร ในด้านกำลังคน งบประมาณ และทรัพยากรด้านอื่นๆอีกมาก ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปี ที่ประเทศไทยดำเนินการพัฒนาในรูปแบบการจัดการอำนาจจากส่วนกลาง ทำให้ภาคชนบทอ่อนแอลง สะท้อนให้เห็นถึงการแก้ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยความรู้ทางวิชาการ หรือชุดความรู้ในรูปแบบเดียวกันทั้งประเทศ แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องเข้าใจปัญหา ความต้องการและศักยภาพด้านความรู้ของประชาชนในพื้นที่ และอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญในการค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 - 2544 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมทั้ง ปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549 ได้เริ่มน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ให้ความสำคัญกับการพัฒนาไปสู่การสร้างสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ 1) สังคมคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี 2) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้คนไทยคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) สังคมสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกันที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและการพึ่งพาเกื้อกูลกัน จึงได้มีแนวคิดกระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาแก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเองจนสามารถพึ่งตนเองได้ (ดุขฎิ อายุวัฒน์, 2550) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) มีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 โดยให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2558 มุ่งเน้นที่เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง สมดุล ความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น มีหลักประกันสังคมที่ทั่วถึง และสังคมไทยมีความสุขอย่างมีธรรมาภิบาล การพัฒนาคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้คู่คุณธรรม สังคม มั่นคงเป็นธรรม มีพลังและเอื้ออาทรเน้นการป้องกันปัญหาจากวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เป็นการตั้งรับเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 จึงได้เกิดกระแสการพัฒนาแนวใหม่ที่เน้นให้ความสำคัญกับชุมชน ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะเชื่อว่าชุมชนมีศักยภาพที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสให้แก่ประชากรในชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพที่แท้จริงของชุมชน ร่วมกับพหุ

ภาคีต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลไปกำหนดแนวทาง หรือวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม เพราะการแก้ปัญหาและพัฒนาประชากรต้องเกิดการบูรณาการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และที่สำคัญชุมชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดเป้าหมายและแนวทางของตนที่ต้องการจะบรรลุเป้าหมาย นำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

ชุมชนเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้นั้นชุมชนจะต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ค้นหา และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ มีการรับรู้สิ่งใหม่และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อคนในชุมชนท้องถิ่นได้รู้จักตนเองและเข้าใจชุมชนของตน รู้ปัญหา ความต้องการ ร่วมคิด ร่วมกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา ลงมือปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาในด้านต่างๆภายใต้ศักยภาพและทุนต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนนั้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558) ดังนั้นแผนชุมชนจึงเป็นการกำหนดอนาคตและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน โดยเกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชนขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้เป็นไปตามที่ต้องการและสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ โดยในการแก้ปัญหานั้น คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกันกำหนดแนวทางและทำกิจกรรมการพัฒนาาร่วมกัน ยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพารายนอก คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก จึงหมายรวมถึงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนด้วยชุมชนและเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างจากการที่ภาครัฐ หรือหน่วยงานอื่น ๆ เข้าไปจัดทำให้กับชุมชน เนื่องจากชุมชนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Interactive Learning interaction) (กรมการพัฒนาชุมชน, 2553)

กระบวนการในการจัดทำแผนชุมชน มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเริ่มตั้งแต่ระดับชุมชน หรือหมู่บ้าน ก่อนที่จะเชื่อมโยงมาเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นในระดับตำบลและจังหวัด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาให้ครอบคลุมในทุกด้าน โดยกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มี 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ ขั้นที่ 1 การเตรียมการวางแผน สร้างทีมงานขับเคลื่อน ขั้นที่ 2 การวางแผนการยกร่างแผนประชาพิจารณ์และกำหนดข้อตกลงร่วม ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์นำแผนไปสู่การปฏิบัติ จัดทำแผนปฏิบัติการ ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติตามแผน ขั้นตอนที่ 5 การติดตาม ประเมินผล ถอดบทเรียน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558)

จากข้อมูลของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนพบว่าแผนพัฒนาชุมชนที่ถูกกำหนดโดยภาครัฐถึงแม้จะมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ ยังเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมแบบแยกส่วน ประชาชนยังเข้าไม่ถึงข้อมูลของการพัฒนาอย่างแท้จริงทำให้แผนพัฒนาชุมชนที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติที่ยังไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่หน่วยงานตั้งเป้าเอาไว้ ดังนั้นแผนพัฒนาชุมชนจึงเป็นแผนที่เกิดจากความจำเป็นและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและเป็นการเชื่อมต่อไปยังแผนพัฒนาทุกระดับ ทั้งในส่วนของแผนพัฒนาระดับตำบล แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัดสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล โดยในส่วนของภาครัฐได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น จึงมีการปรับนโยบาย เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2546 ได้มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดให้ทุกจังหวัดใช้การบริหารงานแบบบูรณาการ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด (Chief Executive Officer - CEO) ส่งผลให้มีการปรับระบบบริหารราชการของจังหวัดจากเดิมที่มุ่งเน้นให้จังหวัดปฏิบัติตามคำสั่งการของส่วนกลางไปสู่การส่งเสริมให้จังหวัดเป็นหน่วยงานเชิงยุทธศาสตร์ภาครัฐ (Strategies Government Unit) ที่ต้องมีการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ โดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลในระดับจังหวัด (Area Agenda) รวมทั้งนำปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่กำหนดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ (Area Initiative) ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้จังหวัดมีขีดความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ และลดทอนปัญหาที่จะเข้าสู่ส่วนกลางให้น้อยลง (สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น, 2555)

พื้นที่จังหวัดมหาสารคาม มีระบบการบริหารจัดการโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด มีพื้นที่ในเขตการปกครอง 13 อำเภอ มี 133 ตำบล มี 1,885 หมู่บ้าน จำนวนประชากรประมาณ 940,911 คน ในการพัฒนาจังหวัดได้มีการกำหนดแผนพัฒนาจังหวัดเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับจังหวัดลงสู่อำเภอและกระจายลงสู่ตำบลและหมู่บ้านตามลำดับ ซึ่งในปี พ.ศ. 2561-2564 จังหวัดมหาสารคามได้จัดทำวิสัยทัศน์ในการพัฒนา โดยเน้นให้จังหวัดมหาสารคามเป็น “แหล่งสินค้าเกษตรและอาหารคุณภาพ ศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและวัฒนธรรม ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” โดยมีเป้าประสงค์ คือ 1) ภาคการเกษตรมีความเข้มแข็งและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับจังหวัด 2) การพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน 3) เป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและวัฒนธรรม 4) ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 4 ด้าน 1) ปรับโครงสร้างการผลิตด้านการเกษตรให้เอื้อต่อการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารคุณภาพ 2) ส่งเสริมการค้า

การลงทุน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 3) ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4) พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนสู่สังคมผู้รักสามัคคี เทิดทูนสถาบันของชาติ เอื้ออาทรและสมานฉันท์

แผนพัฒนาในระดับจังหวัดเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาในระดับตำบลและระดับชุมชน ซึ่งมีการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาภายใต้การกำกับของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคามทำหน้าที่ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดความรู้ในการจัดทำแผนชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหา ความต้องการของชุมชน จากหมู่บ้านสู่ตำบล อำเภอ จังหวัดและประเทศ โดยสนับสนุนให้หมู่บ้าน ชุมชนต่าง ๆ จัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ประเมินคุณภาพ เพื่อนำแผนชุมชนไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม, 2556) จากการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนที่ผ่านมาทั้งของหน่วยงานพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคามกว่าร้อยละ 60 มีปัญหาในการบริหารจัดการ ด้านการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งชุมชนมักเข้าใจว่าการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน ชาวบ้านมีหน้าที่เพียงเข้าไปร่วมในเวทีประชาคมซึ่งอยู่ภายหลังจากจัดทำร่างแผนพัฒนาชุมชน ในจุดนี้ทำให้การนำแผนไปสู่การปฏิบัติการเพื่อพัฒนาชุมชนในบางพื้นที่จึงยังคงมีปัญหาคการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตติกาล ศิริ (2555) ที่สะท้อนปัญหาการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในตำบลช้างเผือก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนชาวบ้านยังมองว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ และผู้นำชุมชนที่ต้องจัดการ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนของประชาชนจึงไปอยู่ในขั้นตอนของการทำประชาคม ภายหลังจากการจัดทำร่างแผนพัฒนาชุมชน แล้วให้ประชาชนในหมู่บ้านร่วมประชาคม ซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผน หรือบางพื้นที่มีกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างรวดเร็วและรวบรัด ชาวบ้านในชุมชนขาดโอกาสในการปรึกษา หรือทบทวนปัญหาของชุมชน ซึ่งมีใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาอย่างแท้จริง ไม่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของการจัดทำแผนพัฒนา และยังพบว่าโครงการหรือ กิจกรรมส่วนใหญ่ที่บรรจุในแผนพัฒนาเน้นไปที่การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ไม่ครอบคลุมการ

พัฒนาชุมชนในทุกด้าน ในภายหลังจากการจัดทำแผนฯ ยังขาดการติดตามและประเมินผลภายหลังการจัดทำแผน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแผนที่จัดทำขึ้น จึงไม่สามารถวัดได้ว่าแผนพัฒนาที่จัดทำขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชนได้ในระดับใด

ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่จะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการพัฒนา โดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ใช้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อให้แผนพัฒนาชุมชนเป็นแนวทางในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชน นำไปสู่กระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนที่มีทิศทางชัดเจน สามารถวัดและประเมินผลได้ ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในเขตจังหวัดมหาสารคาม โดยทำการศึกษาถึงสภาพปัญหาในการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 13 อำเภอ ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนที่เหมาะสม นำไปทดลองใช้กับชุมชนต้นแบบเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้

1.2 คำถามการวิจัย

- 1.2.1 ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม
- 1.2.2 รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ควรมีลักษณะอย่างไร
- 1.2.3 ผลของการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม มีประสิทธิภาพเพียงใด

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

1.3.2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

1.3.3 เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

1.4 สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นสมมติฐานเพื่อใช้ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎี ดังนี้

1.4.1 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

1.4.2 ประชาชนในจังหวัดมหาสารคามมีความรู้ และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน โดยหลังการทดลอง ประชาชนมีความรู้และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมากขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ดังนี้

1.5.1 พื้นที่การวิจัย ในการวิจัยนี้ได้ดำเนินการวิจัยในชุมชน ในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอแกดำ อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเชียงยืน อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาหว้า อำเภอนาคู อำเภอยางสีสุราช อำเภอกุดรัง และอำเภอชื่นชม

1.5.2 ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research)

1.5.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1.5.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1

1) ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนของจังหวัดมหาสารคาม รวม 13 อำเภอ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึง ปี พ.ศ.2561 จำนวน 254,097 ครัวเรือน โดยทำการคัดเลือกตัวแทนครัวเรือน ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ครัวเรือนละ 1 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนในแต่ละชุมชนของจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 400 ครัวเรือน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2558) และสุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 3 ด้าน ได้แก่

1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 3) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

3.2) ตัวแปรคั่นกลาง จำนวน 1 ตัวแปร คือ ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

3.3) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การตัดสินใจ 2) การวางแผน 3) การดำเนินงาน 4) การรับผลประโยชน์ 5) การติดตามประเมินผล

1.5.3.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 2

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการจากภาครัฐ ผู้นำชุมชนและประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม และตัวแทนจากองค์กรเอกชน รวม 20 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling Method) จากผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 2) มีประสบการณ์ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน อย่างน้อย 1 ปี 3) มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้จนสิ้นสุด

กลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ได้แก่ พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ อาจารย์จากหลักสูตรพัฒนาชุมชน และอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 ประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ผู้นำชุมชน และตัวแทนชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 3 ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน ได้แก่ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้แทนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ผู้จำนวน 5 คน จำนวน 5 คน

1.5.3.2 กลุ่มทดลองและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 3

1) กลุ่มทดลอง คือ ตัวแทนชุมชนในบ้านหนองเม็ก ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 50 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ทำการสุ่มเลือกตำบลในอำเภอนาเชือก เพียง 1 ตำบล จากนั้นสุ่มเลือกชุมชนเพียง 1 ชุมชน เพื่อใช้เป็นกลุ่มทดลอง มีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ชั้นที่ 1 จับฉลากสุ่มเลือกอำเภอในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 13 อำเภอ ได้อำเภอนาเชือก เป็นพื้นที่ทดลอง ชั้นที่ 2 จับฉลากสุ่มเลือกตำบลในอำเภอนาเชือก ประกอบด้วย ตำบลหนองเม็ก ตำบลพพาน ตำบลสันป่าตอง และตำบลสำโรง ได้ตำบลหนองเม็ก เป็นพื้นที่ทดลอง ชั้นที่ 3 จับฉลากสุ่มเลือกหมู่บ้านในตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จากทั้งหมด 21 หมู่บ้าน เลือก 1 หมู่บ้าน ได้บ้านหนองเม็ก หมู่ที่ 3 เป็นกลุ่มทดลอง

2) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม 2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

“แผนพัฒนาชุมชน” หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย วิธีการ โครงการ กิจกรรมและตัวชี้วัดในการพัฒนาชุมชน โดยเกิดจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดทำขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตน ให้เป็นไปตามที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ในชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเอง และทุกคนในชุมชนร่วมรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยมีกระบวนการและขั้นตอนการวางแผนอย่างเป็นระบบ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

“รูปแบบการพัฒนา” หมายถึง วิธีการ กิจกรรม หรือการดำเนินการอย่างมีแบบแผนเป็นลำดับขั้นตอนและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีทฤษฎีรองรับ มีการวิจัย ตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถใช้ได้เกิดผลสูงสุดกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกัน แต่อาจเกิดผลที่ลดน้อยลง

“ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน” หมายถึง สาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติในการเป็นผู้นำเพื่อจัดทำแผนชุมชน โดยมี วิสัยทัศน์ การวางแผนการทำงานและการกำหนดเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน การสร้างการมีส่วนร่วมให้กับสมาชิกในการทำงาน การประสานงาน การสื่อสาร การสร้างทีมงาน การบริหารจัดการความขัดแย้งในองค์กร และการมีความคิดสร้างสรรค์ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมให้สมาชิกในชุมชนมีบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง

2. ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน หมายถึง ข้อมูล ข้อเท็จจริง สารสนเทศ การรับรู้ และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยมีขั้นตอนในการจัดทำแผนชุมชนดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการจัดทำแผน มีการเตรียมความพร้อมชุมชน ทำการศึกษาและ ทบทวนปัญหาในชุมชน และการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา รวมถึงการค้นหาศักยภาพ ชุมชน

ขั้นที่ 2 การดำเนินการจัดทำแผนชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนา ชุมชน กำหนดแนวทางการแก้ปัญหา และการเลือกแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน การกำหนดโครงการกิจกรรมการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพชุมชน มีการจัดทำร่างแผนชุมชน เพื่อ นำเสนอร่างแผนชุมชนในเวทีประชาคม ให้ประชาชนได้ร่วมกันพิจารณา และนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข แผนชุมชนให้เหมาะสม

ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผนชุมชน มีการเตรียมคน เตรียมเครือข่ายความร่วมมือ บริหารจัดการโครงการตามแผนโดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทำการติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงาน และสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการพัฒนา

ขั้นที่ 4 การประเมินคุณภาพของแผนชุมชน เป็นการกำหนดแนวทางในการประเมิน และ เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน ทำการติดตามประเมินผล สรุปผลการประเมิน การปรับปรุงแก้ไข เพื่อหา แนวทางในการพัฒนาแผนชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่กระตุ้นให้ประชาชนมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนพัฒนาชุมชน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย และเกิดพฤติกรรมทางบวกในการมีส่วนร่วม เช่น การมี กฎระเบียบ กติกา ข้อตกลงร่วมที่เอื้อต่อการทำงาน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงาน ทุกขั้นตอน การยอมรับนับถือ การให้ความเสมอภาคและความเท่าเทียมแก่ประชาชน และมีการสร้าง สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรและทีมงาน และคนในชุมชนเห็นเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน

4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง ขั้นตอน วิธีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้รับรู้ เรียนรู้ และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ผ่านขั้นตอนกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางการ แก้ปัญหา ดำเนินการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบตามแผนพัฒนา และร่วมกันติดตามประเมินผลการ ทำงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีขั้นตอนในการสร้างการรับรู้ (Reception) มีการให้ข้อมูล เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนก่อนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การสร้างความเข้าใจ (Comprehension) ทำให้เกิดความตระหนักและเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน สามารถเชื่อมโยงความรู้ กับการแก้ปัญหา การหาแนวทางแก้ปัญหา และมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง และเกิด

การปรับเปลี่ยน (Transformation) ได้แก่ การเปลี่ยนวิธีคิด การเปลี่ยนพฤติกรรม ในสิ่งที่รับรู้ และเข้าใจแล้วเป็นอย่างดี เช่น การนำความรู้ที่เข้าใจชัดแจ้งไปประยุกต์ใช้ได้จริง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรมการแสดงออกในทางบวก

“การมีส่วนร่วม” หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มบุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการในการปฏิบัติ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ แก้ไขปัญหาได้ โดยมีขั้นตอนในการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ คือการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือปัญหา มีการกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ และตัดสินใจเลือกนโยบายหรือกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหา และแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปสนับสนุนการจัดและพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา คือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ และดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนา อาจจะเป็นการสนับสนุนทุนทรัพย์ แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ หรือการบริหารจัดการ ให้งานสำเร็จตามแผนพัฒนาที่วางไว้

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินกิจกรรมการพัฒนาได้กระทำสำเร็จตามแผนการดำเนินงาน หรือตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้เพียงใด โดยมีการสร้างเกณฑ์และตัวชี้วัดในการประเมินที่ชัดเจน

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คือการที่ประชาชนได้รับผลจากโครงการ หรือ กิจกรรมการดำเนินงานที่พึงได้ หรือยอมรับได้ อันเป็นผลทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ประโยชน์ต่อชุมชน

1.7.1.1 ชุมชนได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการทบทวนปัญหา และกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยใช้ศักยภาพภายในชุมชน นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ลดช่องว่างในการพัฒนาระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.7.1.2 ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และกำหนดแผนชุมชนได้อย่างเป็นระบบ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ

1.7.1.3 สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้โดยใช้ทุนที่มีภายในท้องถิ่นในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนและเกิดการเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

1.7.2 ประโยชน์ต่อหน่วยงาน

1.7.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในหน่วยงานได้

1.7.2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำแผนพัฒนาชุมชนไปใช้ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน นำไปสู่การดำเนินงานพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

1.7.2.3 เกิดการขับเคลื่อนการทำงานพัฒนาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐในส่วนงานต่าง ๆ ภาคประชาคม และชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการทำแผนชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัย ซึ่งจะได้นำเสนอโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อเรียงลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา
3. แนวคิดเกี่ยวกับแผนพัฒนาชุมชน
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชนบทหรือพัฒนาชุมชน ปัจจุบันเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะสภาพปัญหาของการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นวงจรที่ส่งผลกระทบต่อกัน การพัฒนาชุมชนที่ผ่านมาเป็นการทำงานพัฒนาแบบรวมศูนย์อำนาจ สั่งการจากบนลงล่าง (Top - Down) นโยบายต่าง ๆ จึงไม่สอดคล้องกับปัญหาในพื้นที่ จึงได้มีการปรับรูปแบบในการทำงานพัฒนาชุมชน เน้นให้ประชาชน ในระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาชุมชน ในลักษณะจากล่างขึ้นบน (Bottom - Up) โดยการพัฒนาชุมชนในรูปแบบนี้เน้นให้ภาคประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้

2.1.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรเป็นความคิดริเริ่มของประชาชน แต่ถ้าหากประชาชนไม่รู้จักคิดริเริ่มให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิด

ริเริ่ม ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากภาคประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง

ปรียา พรหมจันทร์ (2542) ได้สรุปความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนในทุกด้าน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยมุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ให้ดำเนินการพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรมการพัฒนาชุมชน (2553) ได้สรุปความหมาย การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยความร่วมมือของราษฎรและภาครัฐ

ไพศาล สรรสวัสดิสุทธิ์ (2550) การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกแห่งทุกส่วน โดยการดำเนินการและการริเริ่มจากประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสามารถของรัฐบาลที่เป็นผู้แทนเข้าไปบริหารในด้านเครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนกระตุ้นและเร่งรัดให้ประชาชนมองเห็นปัญหาของตนเอง

โกวิท พวงงาม (2553) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (Process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and Structured Change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน ที่อาจเป็นการกระทำทั้งของรัฐและเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เพื่อให้คนมีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังอาจหมายถึงการเรียนรู้และการดำรงไว้ซึ่งทุนทางสังคมของชุมชน

โดยสรุปการพัฒนาชุมชน คือกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นให้กับชุมชนในทุกมิติ โดยเป็นการริเริ่มของประชาชนในชุมชน ใช้พลังและการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน และได้รับการกระตุ้น สนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อทำการพัฒนาแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบ และเกิดความเข้มแข็งของชุมชน

2.1.2 จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน

นิรุฒ ไชยกุล (2522) งานพัฒนาชุมชน เป็นงานที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความต้องการและความริเริ่มจากประชาชนเป็นหลัก เพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรตลอดไป โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

2.1.2.1 มุ่งเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน ให้หันต่อเหตุการณ์และมีความคิดก้าวหน้า

2.1.2.2 มุ่งให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการเข้าสมาชิกของชุมชน รู้จักร่วมกันแก้ไข ปัญหาของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน

2.1.2.3 มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเองและประเทศชาติ

2.1.2.4 มุ่งให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตนเองมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โดย รัฐบาลเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือทำกันเองได้

2.1.3 เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2550) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือการพัฒนาคนให้มีความสุขและการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ดังนี้

2.1.3.1 การพัฒนาคนให้มีความสุข คือให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุข เพราะในการพัฒนาชุมชนนั้นต้องยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการ พัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็นผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่ให้สิ้นสุด คนจึง เป็นเป้าหมายสุดท้ายหรือเป้าหมาย สูงสุดของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุข

2.1.3.2 การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง ได้และมีความสุข คือการทำให้คนในชุมชนมี จิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน ในการกระทำบางอย่างด้วยความรักและ ความเอื้ออาทรต่อกันภายในระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึก ร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์กันในแนวดิ่งด้วย ความสัมพันธ์แล้วทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้น โดยชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะ ดังนี้ 1) มีจิตสำนึก ชุมชน 2) มีจิตวิญญาณชุมชน 3) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ 4) มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง 5) มีการจัดการ ชุมชนที่ดี 6) มีเครือข่ายชุมชน 7) มีภาวะผู้นำชุมชน 8) เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ 9) เป็นชุมชนสงบสุข 10) เป็นชุมชนที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการในการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ในทิศทางทางที่ดีขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นหลัก มีเป้าหมายให้คนในชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข ตามสมควรแก่สภาพของตนเอง สามารถปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นและอยู่

ร่วมกันกับคน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนของตนเองได้อย่างมีความ
 ื่ออาหารต่อกันจนเกิด ความเป็นชุมชนขึ้น เมื่อคนมีความสุขแล้วย่อมส่งผลให้ชุมชนของตนเกิดความ
 เข้มแข็งยั่งยืนในที่สุด

2.1.4 วิธีการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2547) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีวิธีการสำคัญ 3 วิธี คือการให้
 การศึกษาแก่ชุมชน การจัดระเบียบชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในลักษณะของกระบวนการ
 ซึ่งอธิบาย ได้ ดังนี้

2.1.4.1 การให้การศึกษาแก่ชุมชน (Community Education) คือการให้คนในชุมชน
 ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ควรรู้เพื่อความรู้ความเข้าใจร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ ผู้เข้ารับการศึกษามีส่วนสำคัญ
 ที่สุด เพราะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1) รูปแบบของการให้การศึกษาแก่ชุมชน การให้การศึกษาแก่ชุมชน ถ้าแบ่ง
 ตาม จำนวนของคนที่ให้การศึกษา อาจแบ่งได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ 1) การให้การศึกษาเป็นรายบุคคล เป็น
 การให้การศึกษาแก่บุคคลที่ไม่ สามารถให้การศึกษาร่วมกับผู้อื่นได้ คือเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ
 แตกต่างไปจากผู้อื่น เช่น คนพิการ และผิดปกติทางกายหรือจิตใจ ผู้นำชุมชนที่ต้องสร้างบุคลิกภาพให้
 เหมาะสม เด็กหรือเยาวชนที่เตรียม ตัวไปทำกิจกรรมประเภทประกวดและแข่งขัน เป็นต้น 2) การให้
 การศึกษาเป็นกลุ่ม เป็นการให้การศึกษาแก่บุคคลในชุมชน เป็นกลุ่มที่มีจำนวนไม่มากนัก มีความสนใจ
 ร่วมกัน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งอาจใช้วิธีการให้การศึกษาได้หลายวิธี เช่น
 การประชุมปฏิบัติการ การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนความรู้และ
 ประสบการณ์โดยจัดเวทีประชาคม เป็นต้น 3) การให้การศึกษาแก่คนจำนวนมาก เป็นการให้การศึกษา
 แก่ผู้คนใน ชุมชนที่มีจำนวนมาก เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องไปพร้อม ๆ กัน โดยส่วนใหญ่จะ
 ดำเนินการ ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าวของชุมชน วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์
 ต่าง ๆ รวมถึงอินเทอร์เน็ต เป็นต้น การให้การศึกษาแก่ชุมชนจึงต้องเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับบุคคล
 กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาด้วยจึงจะประสบความสำเร็จ

2) วิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชน การให้การศึกษาแก่ชุมชนสามารถดำเนินการ
 ได้หลายวิธี ดังนี้ 1) การพบปะเยี่ยมเยียนโดยตรง เป็นการให้การศึกษาโดยการไปพบปะ สร้างบรรยากาศ
 ในการเรียนรู้แบบเป็นกันเอง 2) การอภิปรายกลุ่ม เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยน
 ความคิดเห็นกัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ฝึกการเรียนรู้ร่วมกันและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

3) การสาธิต เป็นการให้การศึกษาด้วยการแสดงหรือทำให้ดูโดยให้ผู้เข้ารับการศึกษได้เรียนรู้จากการ ฝึมือและการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง 4) การจัดนิทรรศการ เป็นการจัดแสดงสิ่งที่จะเรียนรู้ให้ดู กระตุ้น ให้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม เป็นการสร้างความ ร่วมมือระหว่างคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน 5) การศึกษาดูงาน เป็นการนำ กลุ่มเป้าหมายไปศึกษาหาความรู้ใน สถานที่ต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน หรือไปหา คนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวใน การพัฒนาชุมชน ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม 6) การฝึกอบรม เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนโดยการเพิ่มพูน ความรู้ ความชำนาญ ความสามารถหรือทักษะของบุคคล เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่และแก้ไข ข้อบกพร่องในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคต 7) การรณรงค์ เป็นการให้ การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยการแสดงว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่รณรงค์นั้น ทางสื่อและการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ การรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมพลังคน ในชุมชน

2.1.4.2 การจัดระเบียบชุมชน (Community Organization) เป็นวิธีการที่จะสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนในชุมชน เช่น บุคคลกับบุคคล บุคคลกับ กลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม เพื่อพัฒนา ความสามารถของบุคคลและกลุ่ม รวมพลังหรือศักยภาพของชุมชนและ นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดย การจัดระเบียบชุมชนมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เป็นการศึกษาศึกษาและสำรวจชุมชน เพื่อ รับทราบถึงข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ของชุมชน และนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน เช่น ศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน ภูมิประเทศ ทรัพยากร ประชากรจำแนกตามลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การรวมพลังชุมชน เป็นการใช้อย่างจริงจังด้วยการกระตุ้น ยั่วยุให้ให้ ประชาชนมองเห็นและตระหนักในปัญหาของชุมชน เกิดความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาและร่วมมือกัน แก้ไขปัญหาด้วยวิธีการพัฒนาชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาและการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน เป็นการทำความเข้าใจ ร่วมกันระหว่างประชาชนในชุมชน ด้วยการประชุม อภิปราย การปรึกษาหารือ แล้วจัดลำดับปัญหาและ ความต้องการ โดยต้องทำการแก้ไขปัญหาร้ายแรงเร่งด่วนต่อชุมชนก่อนปัญหาอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมโครงการ เป็นการเตรียมการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเกิด จากความต้องการของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการและ กิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 การค้นหาและพัฒนาผู้นำชุมชน เมื่อได้บุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้นำแล้ว อาจจะนำมาให้การฝึกอบรม เพื่อพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 การจัดตั้งกลุ่มและองค์กร การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและองค์กร จะก่อให้เกิดพลัง ในการพัฒนานำไปสู่ความสำเร็จได้ดีกว่า ร่วมกันบริหารจัดการกลุ่มให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 7 การดำเนินการจัดระเบียบชุมชนด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจดำเนินการ ได้หลายวิธี เช่น กลยุทธ์โต้แย้ง เผชิญหน้า การแข่งขัน การประกวด การต่อรอง การต่อรอง แลกเปลี่ยน การประนีประนอม การรณรงค์ การช่วยเหลือร่วมมือ การร่วมมือร่วมใจ

ขั้นตอนที่ 8 การติดตามและประเมินผล เป็นการติดตามและประเมินผล กิจกรรม การจัดระเบียบชุมชนว่ามีข้อบกพร่องและประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร

2.1.4.3 กระบวนการพัฒนาชุมชน (Community as a Process) การพัฒนาชุมชนมีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน ตามลำดับก่อนหลัง ทุกขั้นตอนจะต้องให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน จะต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การศึกษาชุมชน เป็นการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ การเมือง การปกครองและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง

2) การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชนมาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริง ผลกระทบ ความรุนแรงและความเสียหายต่อชุมชน กระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ ได้เข้าใจและตระหนักในปัญหาของชุมชน

3) การวางแผน โครงการ เป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจและกำหนดโครงการ เป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนักและยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไขและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขปัญหาก็ได้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก

4) การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตาม แผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ โดยมีผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ ให้คำแนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

5) การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่กำลังดำเนินการตามโครงการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่พบได้อย่างทันท่วงที กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือการติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหา อุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ

สรุปได้ว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนดังกล่าวข้างต้นมีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างเป็นลำดับไม่ควรข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้นำหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนในขั้นตอนของการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาชุมชน มาเป็นประเด็นหลักในการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจ ทบทวนตนเอง และคิด ตัดสินใจในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน เมื่อได้แผนพัฒนาที่เหมาะสมก็นำไปสู่การดำเนินงานพัฒนา และติดตามประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

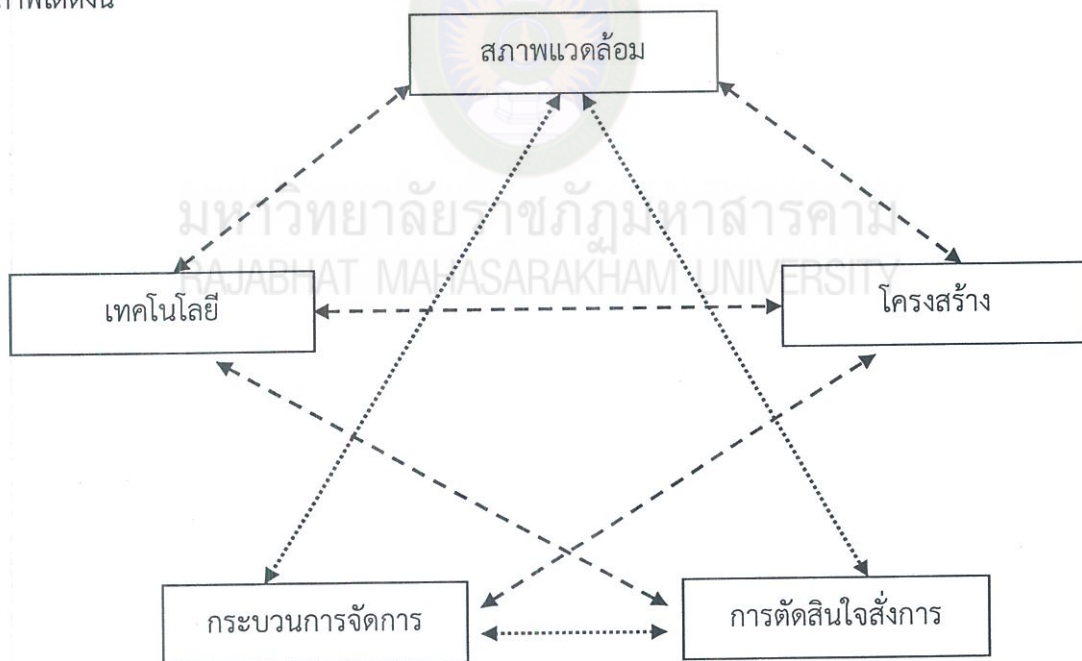
2.2 แนวคิดรูปแบบการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยจากนักวิชาการ พอสรุปความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา ได้ดังนี้

ทิศนา แชมมณี (2550) กล่าวว่ารูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอนรวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียน การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ ดังนั้น รูปแบบจึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญๆ 4 ประการ ได้แก่ มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความ

เชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบ การสอนนั้น ๆ มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ และมีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ชาญชัยณรงค์ ทรงศาศรี (2552) กล่าวว่า การสร้างรูปแบบนั้นไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัว แต่การสร้างรูปแบบส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการบริหารส่วนใหญ่ใช้แนวคิดของ Brown and Moberg ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้าง กระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ ดังนั้นการพัฒนารูปแบบจึงมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่ คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบ ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของ Brown and Moberg

กล่าวได้ว่าการพัฒนารูปแบบนั้น เป็นกระบวนการดำเนินงานในรูปแบบของสื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งการสร้างหรือพัฒนารูปแบบจำลองให้ความรู้ ต้องทำการ ศึกษาและสร้างแบบแผนการให้ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้รูปแบบ จำลองนั้นมี

ประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการพัฒนาแบบนั้นมีสาระสำคัญ คือ รูปแบบควรต้องมีทฤษฎีรองรับ เมื่อพัฒนาแบบแล้วก่อนนำไปใช้ต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบการพัฒนาแบบจะมีจุดมุ่งหมายการพัฒนาแบบนั้น ๆ และยังคงกล่าวว่าสาระสำคัญของการพัฒนาแบบ โดยสรุปมีอยู่ 4 ประการ คือ รูปแบบควรต้องมีทฤษฎีรองรับ เมื่อพัฒนาแบบแล้วก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลายต้องมีการวิจัย เพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพในเชิงการใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาแบบอาจจะออกแบบให้ใช้ได้กว้างขวาง หรือเพื่อวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงก็ได้ และการพัฒนาแบบจะมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นตัวตั้งในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ เช่น การนำรูปแบบการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลักจะทำให้เกิดผลสูงสุด แต่ก็สามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นได้เช่นกัน ถ้าพิจารณาเห็นว่าเหมาะสม แต่ก็อาจทำให้ได้สัมฤทธิ์ผลที่ลดน้อยลงไป

สรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาคือการดำเนินการอย่างมีแบบแผนเป็นลำดับขั้นตอนและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีทฤษฎีรองรับ มีการวิจัย ตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถใช้ได้เกิดผลสูงสุดกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกัน แต่อาจเกิดผลที่ลดน้อยลง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับแผนพัฒนาชุมชน

2.3.1 ความหมายของแผนพัฒนาชุมชน

การวางแผนเป็นการพิจารณาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ปรารถนา เปรียบเทียบเสมือนเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันและอนาคต (Where We are to Where We Want to Go) เป็นการคาดการณ์สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ฉะนั้นการวางแผนจึงเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่พิจารณา กำหนดแนวทางปฏิบัติงาน มีรากฐานการตัดสินใจตามวัตถุประสงค์ ความรู้และการคาดคะเนอย่างใช้ดุลยพินิจ ดังนั้นในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2555) ได้ให้ความหมายของแผนชุมชนว่า หมายถึง การกำหนดอนาคตและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน โดยเกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดทำแผนขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตน ให้เป็นไปตามที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิด ร่วมกำหนด แนวทาง

และทำกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน ยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก คำนี้ถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก จึงกล่าวได้ว่า แผนชุมชน เป็นของชุมชนดำเนินการโดยชุมชน และเพื่อประโยชน์ของชุมชน

ประเวศ วะสี (2540) ได้นำเสนอว่า “เป็นกระบวนการวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหา ว่าคืออะไร และจะทำอะไร คือการวิเคราะห์ทางเลือก เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ทรงพลัง เมื่อวิเคราะห์แล้วนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหา กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จริง (Interactive Learning Interaction)”

ชนิษฐา กาญจนรังสีสินธ์ (2547) ได้อธิบายความหมายของแผนชุมชนว่า เป็นส่วนหนึ่งของ ระบบการบริหารจัดการชุมชน ที่แสดงถึงประสิทธิภาพของความร่วมมือ และการเรียนรู้ร่วมกันของคนใน ชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนและชุมชนที่สามารถบริหารจัดการกับการพัฒนาและแก้ไข ปัญหาของชุมชนได้ ชุมชนจะมีการดำเนินการใน 6 เรื่อง คือ มีระบบข้อมูล มีแผนชุมชน มีการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการนำแผนไปปฏิบัติ มีทุนของชุมชน และมีองค์กรเข้มแข็งอย่างน้อย 1 องค์กร

กรมการพัฒนาชุมชน (2548) หมายถึง การกำหนดอนาคตและกิจกรรมพัฒนาชุมชนโดย เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดทำแผนขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือ ท้องถิ่นของตนเองให้เป็นไปตามที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน โดยคนใน ชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมกำหนดแนวทาง และทำกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก ด้วยการคำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เป็นหลัก

วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (2546) ได้ระบุเป้าหมายของการจัดทำแผนชุมชนไว้ว่าไม่ได้อยู่ ที่การได้แผนงานจัดทำเป็นเอกสารเล่ม ๆ แต่เป้าหมายของการจัดทำแผนชุมชนอยู่ที่การที่คนในชุมชน ได้มาร่วมกันคิดว่าทำอะไรชุมชนจึงจะสามารถพึ่งตนเองได้ โดยการใช้ข้อมูลของชุมชน โดยการบริหาร จัดการที่มีประสิทธิภาพของชุมชน โดยทุนทางสังคมและทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ มีการรวบรวมข้อมูลและ นำข้อมูลของชุมชนมาวิเคราะห์ร่วมกัน อันทำให้ได้รู้ถึงสถานการณ์ โอกาส ข้อดีและศักยภาพของ ชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยมีข้อมูลชุมชนเป็นฐานรองรับ และทำให้ชุมชนสามารถ กำหนดแนวทางที่ชัดเจนออกมาได้ว่า การที่จะทำให้ชุมชน และท้องถิ่นพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและ พึ่งตนเองได้

ตามที่กล่าวมาข้างต้น ได้มีผู้ให้ความหมายของแผนชุมชนไว้หลากหลาย และสามารถสรุปความหมายของแผนชุมชนโดยรวมไว้ว่า หมายถึง แผน ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเอง และทุกคนในชุมชนร่วมรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น

2.3.2 ความจำเป็นของกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชน

วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (2546) แผนพัฒนาชุมชนทำขึ้นมาเพื่อกำหนดโครงการมาแก้ปัญหาพัฒนาหมู่บ้านไปในทิศทางที่ผ่านมา การตกลงร่วมกันของชุมชน ดังนั้นชุมชนทุกส่วนต้องมาร่วมมือกันในกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนเพื่อร่วมกันคิด และร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชน ผู้นำในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาคดี มีความพยายามนำความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมประชุมสัมมนาในที่ต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้นำในชุมชนอื่นเกี่ยวกับความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนโดยใช้แผนพัฒนาชุมชน มาเป็นตัวขับเคลื่อนในกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น ขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดทัศนคติต่างๆให้ชุมชนเห็นความสำคัญของกระบวนการทำแผนผ่านการประชาสัมพันธ์ การกระตุ้นให้คนมาเข้าร่วมโดยใช้กฎระเบียบข้อตกลงร่วมกันของชุมชน

การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ จะทำอย่างไรชุมชนจะสามารถพึ่งตัวเองได้ มากกว่าที่จะพึ่งพาคนอื่น ซึ่งการที่ชุมชนจะรู้ว่าต้องพึ่ง ตัวเองได้นั้น จำเป็นต้องรู้และมีข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนในประการต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.3.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ตลอดจนจุดเด่นของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพทางภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ บริการสาธารณะที่มีอยู่ในชุมชนจำนวนประชากร การประกอบอาชีพ จำนวนและประเภทโรงงานร้านค้า กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนผู้รู้ในด้านต่าง ๆ ที่ชุมชนมีอยู่

2.3.2.2 ปัญหาของชุมชน อาจจะแยกเป็นปัญหาเร่งด่วน ปัญหาที่ต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไข ปัญหาที่ชุมชนแก้ได้เอง ปัญหาที่ต้องประสานความร่วมมือหรือขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน หรือบุคคลนอกชุมชน

2.3.2.3 ความมุ่งหวังของชาวบ้าน ที่มีต่อ ชุมชนว่าอยากจะเห็นชุมชนของตนเป็นอย่างไรในอนาคต

2.3.2.4 แผนงาน มาตรการ และรายละเอียดการดำเนินงาน ตลอดจนผู้รับผิดชอบ ผู้ที่จะสนับสนุน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่เป็นจริง

2.3.3 เทคนิคและเครื่องมือในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

2.3.3.1 การวิเคราะห์ชุมชน การวิเคราะห์ชุมชน ทำเพื่อต้องการทราบสภาพความเป็นมาของหมู่บ้านตั้งแต่อดีต สภาพการดำรงอยู่ของชุมชนในปัจจุบัน และการคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของชุมชน จำทำให้รู้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และทำไม ซึ่งจะเห็นทั้งทุน (คน เงิน ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ความเชื่อ ฯลฯ) และปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน สิ่งสำคัญที่สุดในการวิเคราะห์ชุมชนคือ ชาวบ้านในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ยิ่งชาวบ้านมีส่วนร่วมมากเท่าใด คำตอบของปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ก็จะยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

1) วิธีการใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ชุมชนสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

1) ศึกษากลุ่มเป้าหมาย ชาวบ้านที่จะชวนวิเคราะห์ เป็นใคร มีประสบการณ์อย่างไร มีปัญหาหรือศักยภาพอย่างไร (รู้เขา) ชาวบ้านกำลังเจอผลกระทบอะไรในพื้นที่ทั้งทางบวกและทางลบ โดยหาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ เช่น กลุ่มผู้นำ แกนนำที่มีบทบาท ปัญหาหลักของชุมชน จุดแข็งของชุมชน 2) สร้างทีมชาวบ้านที่เข้าใจเป้าหมายร่วมกัน (ทำงานวงเล็ก) และให้ได้ข้อมูลที่จะทำให้รู้จักพื้นที่ รู้ความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่บางส่วน แล้วจัดวงใหญ่ของชาวบ้าน โดยให้ทีมช่วยกันเสริมและกระตุ้น ให้คนส่วนใหญ่เห็นภาพ 3) เลือกรื่อง ข้อมูลจากการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวของชาวบ้าน เป็นเรื่องที่ตระหนักร่วมกัน (ทำงานวงใหญ่) อาจเป็นปัญหา หรือเรื่องที่ภูมิใจก็ได้ เช่น ปัญหาปากท้อง เป็นปัญหาใกล้ตัวที่คนในชุมชนสนใจเรื่องเดียวกัน (เลือกรื่องที่โดนใจ) เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ การวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค/ภัยคุกคาม (SWOT Analysis) ผังแผนที่ รูปภาพ ผังความสัมพันธ์ของเครือข่าย ชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น (Timeline) การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของบริบทภายนอกที่เกี่ยวข้องหรือที่ส่งผลกระทบ ประวัติศาสตร์ ปัญหา สิ่งดีๆที่ชุมชนภูมิใจ Power Point ภาพฝันในอนาคต ปฏิทินการผลิต ปฏิทินประเพณี วัฒนธรรม ข้อมูลเรื่องสถานการณ์สำคัญของชุมชนเชิงปริมาณ เช่น จำนวนคนเป็นเอตส์ จำนวนคนตั้งท้องก่อนวัยอันควร จำนวนที่ดินหลุดจำนอง

3.1) ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์อาจหาได้จากการใช้วิธีตั้งคำถาม เช่น 3.1.1) ที่มาของชื่อหมู่บ้าน ทำไมตั้งชื่อแบบนั้น (เดิมเคยมีอะไร) หรือสิ่งดีๆที่ชุมชนเคยมี 3.1.2) ปัจจุบันยังมีแบบเดิมหรือไม่ (เดี๋ยวนี้ยังมีอยู่ไหม) 3.1.3) หายไปไหน หายไปได้อย่างไร ช่วงเวลาไหน 3.1.4) ถ้าจะฟื้นหรือแก้ไข จะทำอย่างไร 3.1.5) อนาคตใกล้จะเปิดการค้าเสรี ชาวบ้านจะทำอย่างไร 4) พยายามเชื่อมการทำงานเชิงประเด็นของชุมชนไปสู่การจัดการตนเอง เช่น จากเรื่องสวัสดิการ จะไปสู่การกินดีอยู่ดี มีชีวิตมั่นคงขึ้น เช่น ดิน น้ำ ป่า อุดมสมบูรณ์ขึ้น มีแหล่งอาหาร หรือเรื่องที่ดิน เริ่มจากทำผังชุมชนจะคิดไปถึงการดูแลรักษาป่า

พื้นที่ประเพณี ภูมิปัญญาในการดูแลป่า 5) ในช่วงท้ายของการชวนชาวบ้านวิเคราะห์ชุมชนของตนเอง ต้องสรุปให้ได้ว่าวิเคราะห์แล้วนำไปสู่อะไร เรื่องที่ต้องทำต่อคืออะไร แก้ปัญหาอะไร พัฒนาอะไร โดยใช้ ข้อมูลจากการวิเคราะห์เป็นตัวกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักคิดหาทางจัดการแก้ไขปัญหา เช่น ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ตัวเลขหนี้สิน ข้อมูลภาพ ได้แก่ ภาพแสดงสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ภาพคลองเหือดแห้ง ภาพกองขยะ ข้อมูลคำพูด เป็นต้น หรือการวิเคราะห์ให้เห็นเชิงเปรียบเทียบความเหลื่อมล้ำ

เครื่องมือ : การค้นหาอดีตเพื่อกำหนดอนาคตของชุมชน

ภาพที่ 2.2 เครื่องมือในการค้นหาอดีตเพื่อกำหนดอนาคตชุมชน

2) เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ชุมชน 1) แผนที่ ได้แก่ แผนที่ทำมือ แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่ที่แสดงข้อมูลสำคัญ เช่น บริเวณที่มีปัญหาที่ดิน บริเวณป่าชุมชน แปลงที่ดินหลุดจำนอง ฯลฯ 2) รูปภาพ ได้แก่ ภาพที่แสดงปัญหาโดนใจโดยไม่ต้องอธิบายเพิ่ม ภาพเปรียบเทียบก่อน-หลัง บริเวณพื้นที่เดียวกัน 3) ผังความสัมพันธ์ ได้แก่ ความสัมพันธ์เครือข่าย ตระกูล ในพื้นที่ที่มีมิติวัฒนธรรมยังมีผลสูง ผังที่มาของคนในตำบล สำหรับพื้นที่ที่มีการอพยพโยกย้ายจากที่อื่นมาตั้งถิ่นฐานร่วมกัน ผังความสัมพันธ์บุคคล เครือข่ายที่ทำงานพัฒนา ผังความสัมพันธ์บทบาทชุมชนท้องถิ่น ท้องที่ ผังความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย ระเบียบจากหน่วยงานที่มาเกี่ยวข้องกับชุมชน 4) ข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่แสดงถึงรากเหง้าความเป็นมาการตั้งถิ่นฐาน มิติวัฒนธรรม 5) ลำดับเหตุการณ์ (Timeline) ที่แบ่งเป็นช่วงเวลา ยุค ที่แสดงถึงเหตุการณ์สำคัญ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ควบคู่กับช่วงเวลา

การเปลี่ยนแปลงของบริบทภายนอกนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

6) ปฏิทินการผลิต ทั้งการผลิตแบบเดิม การผลิตแบบสมัยใหม่ 7) ปฏิทินวัฒนธรรม ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน 8) ข้อมูลตัวเลขโดนใจ เช่น จำนวนหนี้สิน จำนวนที่ดินจำนอง จำนวนที่ดินที่ถูกกว้านซื้อจากภายนอก ฯลฯ 9) ภาพฝันในอนาคต การกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมมองอนาคต 10 ปี 20 ปี ข้างหน้า เรื่องไหนจะเปลี่ยนไป อย่างไร 10) ชวนคุยปัญหาเด่นในชุมชน เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ภัยพิบัติ เด็กเยาวชน หนี้สิน ฯลฯ 11) ชวนคุยถึงความภูมิใจ ความสำเร็จของงานพัฒนาที่จัดโดยชุมชน ปัญหาที่ร่วมกันแก้ไข จนได้ข้อยุติ 12) การวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค ภัยคุกคาม (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนจากการสอบถามผู้นำที่ไม่ใช่คนเดือดร้อนจากปัญหานั้นโดยตรง อาจไม่ได้ข้อมูลปัญหาที่แท้จริง ซึ่งข้อเท็จจริงแล้วอาจมีผู้เดือดร้อนในพื้นที่ เช่น บางแห่งถามว่ามีปัญหาที่ดิน ที่อยู่อาศัยหรือไม่ ผู้นำตอบว่าไม่มีปัญหาเพราะไม่ใช่ผู้เดือดร้อนโดยตรง หรือมองว่าชาวบ้านสามารถเช่าที่ดินทำกิน หรือทำกินในเขตป่าได้โดยปกติ จึงไม่มองว่าเป็นปัญหา

2.3.3.2 การจัดทำผังชุมชน

1) การจัดทำผังชุมชน เพื่อให้คนในตำบลได้เห็นภาพรวมของพื้นที่ตำบลในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ ภูมิศาสตร์ ที่ตั้งบ้านเรือน สถานที่ต่างๆ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ ฯลฯ เป็นการกระตุ้นให้คนในพื้นที่เห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหา และวางแผนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการใช้ภาพ แผนที่ ทำให้คนทุกระดับเข้าใจง่าย เห็นภาพชัดเจน สามารถสื่อสารเรื่องราวของชุมชนได้ โดยชุมชนต้องสามารถใช้ข้อมูลแผนที่ในการวางแผนงานพัฒนาที่กุมภาพรวมงานพัฒนาเชิงพื้นที่ และขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ดังนั้น เหตุผลสำคัญของการทำผังชุมชน คือ 1) ทุกเรื่องราวชีวิตของคนในตำบล (การผลิต ผลผลิต การใช้ทรัพยากร การพัฒนาในพื้นที่ เป็นต้น) คนในชุมชนมีวิถีชีวิตอยู่แบบถูกกำหนดโดยคนภายนอก 2) การอยู่แบบพึ่งพา หรือถูกกำหนดโดยคนภายนอกนี้ทำให้ชีวิตถูกคุกคามมากขึ้น หนี้สินมากขึ้น จนทรัพยากรถูกคุกคาม ชัดแย้งในพื้นที่มากขึ้น 3) ชุมชนถูกพัฒนาแบบแยกส่วน ต่างคนต่างอยู่ เป็นการพัฒนาแยกส่วนทำให้ชุมชนอ่อนแอลง ช่วยตนเองได้น้อยลง 4) ชุมชนต้องเปลี่ยนมารู้จักตัวตน ต้องกำหนดอนาคตและจัดการตนเอง

2) วิธีการใช้เครื่องมือการนำผังชุมชนสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

1) ชักชวนประสานผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายที่ดิน เครือข่ายทรัพยากร ทีมจัดการภัยพิบัติ กำหนดผู้ใหญ่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร กลุ่มเด็กเยาวชน ฯลฯ มาสร้างความ

เข้าใจและวางเป้าหมายร่วมกัน เป็นการสร้างทีม ซึ่งควรจะมีองค์ประกอบจากหลากหลายภาคส่วน ทั้งในชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์ภาพรวมทั้งตำบล นำเสนอปัญหาและงานที่ชุมชนจัดการดูแลร่วมกับภาคี หน่วยงาน เครือข่าย โดยใช้แผนที่ทำมือ หรือผังชุมชนประกอบการวิเคราะห์ผังทั้งตำบลเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน ได้ข้อมูลตรงกัน อธิบายข้อมูลเองได้ทั้งระบบอย่างชัดเจน มีภาพประกอบ ทำให้การอธิบายข้อมูลพื้นที่มีน้ำหนักมากขึ้น เช่น ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้รู้ขอบเขตป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชน แหล่งน้ำ บริเวณพื้นที่น้ำท่วม น้ำแล้ง ดินถล่ม ตลิ่งพัง 3) เชื่อมโยงการทำงานระหว่างเครือข่าย หน่วยงาน นำข้อมูลแผนที่ทำมือของชุมชนมาซ้อนทับกับข้อมูลแผนที่ของหน่วยงาน รวมทั้งการกันแนวเขต ปกเขตพื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะร่วมกัน โดยการทำผังชุมชนสามารถนำไปใช้ในการออกแบบโครงการ สนับสนุนพื้นที่อย่างเหมาะสมได้ 4) มีเวทีประชาคมจัดทำแนวทางร่วมของคนทั้งตำบล สะท้อนวิถีชีวิตเชิงกายภาพที่เป็นจริง เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมจากการมีส่วนร่วม อาจใช้ผังตำบลที่แสดงพื้นที่การใช้ประโยชน์ของชุมชน แหล่งน้ำ ลักษณะสูง-ต่ำ ของพื้นที่เพื่อวางแผนกำหนดพื้นที่สำหรับการผลิต โดยอาจเริ่มจากการตั้งคำถาม เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาร่วมกันว่า “อนาคตของตำบลจะเป็นอย่างไร” 5) ขับเคลื่อนผลักดันนโยบายสาธารณะ ทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาค กลุ่มน้ำ และประเทศ

โดยในการทำผังชุมชนนั้นมีเครื่องมือช่วยในการทำผังชุมชน ที่สำคัญได้แก่ การวิเคราะห์พื้นที่ การทำแผนพัฒนา แผนที่ 1: 4000 รูปถ่าย แผนที่ทำมือ แผนที่ภาษา ภาพถ่ายทางอากาศ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น GIS ARCH-View

2.3.3.3 การจัดทำเป้าหมายตัวชี้วัดชุมชนท้องถิ่น การจัดทำเป้าหมายตัวชี้วัดชุมชนท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการสร้างเป้าหมายสุดท้ายของชุมชน ที่ต้องการไปให้ถึง เป็นสิ่งที่ชุมชนวาดฝันคาดหวัง เพื่อวัดความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นนั้น เพื่อนำไปสู่การประเมินเปรียบเทียบความสำเร็จของการพัฒนากับเป้าหมาย หรือทิศทางที่วางไว้อย่างเป็นเหตุผล และนำไปสู่การตอบคำถามที่ว่าชุมชนดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อกำหนดเป้าหมายสำคัญของชุมชนร่วมกัน และทำให้ได้ตามเป้าหมายนั้น

1) วิธีการใช้เครื่องมือการจัดทำเป้าหมายตัวชี้วัดชุมชนท้องถิ่น ผู้จัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น 1) รู้เรา - รู้เขา เข้าใจหลักการสำคัญของการจัดทำเป้าหมายตัวชี้วัดชุมชนท้องถิ่น และประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ แล้วประเมินความจริงของชุมชน โดยชุมชนที่ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ท้องถิ่น ท้องที่ และชาวบ้าน รวมถึงแกนนำ บุคคลสำคัญในพื้นที่ ผู้แทนหน่วยงาน เป็นต้น มาร่วม

ประเมินสถานการณ์ หรืออาจเรียกได้ว่า กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนท้องถิ่น 2) ตั้งคำถามให้ชุมชนคิด ต่อว่าสิ่งที่ชุมชนต้องการเห็นผลในระยะสั้น กลาง ยาว มีอะไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมลงมือทำ เป็นการนำผลจากการประเมินจริงมากำหนดเป้าหมายตามความมุ่งหวังเพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนา ท้องถิ่นตนเอง ซึ่งอาจเป็นเป้าหมายร่วมของชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นที่ต้องร่วมกันทำ ไม่มอง เป้าหมายแยกส่วน กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ท้องถิ่น ท้องที่ และชาวบ้านร่วมกันทำ เป้าหมายแต่ละ เรื่องให้เห็นผลความสำเร็จจริง นำเป้าหมายที่ได้มากำหนดตัวชี้วัดหรือความสำเร็จที่จับต้องได้ตาม ระยะเวลา โดยเริ่มจากนำเป้าหมายที่เป็นไปได้มากที่สุดลงมือทำก่อน (ใช้กระบวนการจัดเวทีให้ชุมชน หน่วยงานเกี่ยวข้องมาร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดชุมชน รายละเอียดการจัดเวทีฯ ค้นคว้าเพิ่มเติม คู่มือการ จัดทำเป้าหมายตัวชี้วัดชุมชนท้องถิ่น) 3) ทบทวน กำหนดวิธีการ กระตุ้นให้ชุมชนร่วมกันทบทวน กิจกรรมที่มีอยู่เดิมว่าสามารถทำให้เห็นผลสำเร็จได้หรือไม่ ตั้งคำถามเกี่ยวกับความสำเร็จที่ผ่านมา สิ่งที่ยังไปไม่ถึงสร้างการสื่อสาร หาช่องทางการสื่อสารในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งชุมชน สิ่งที่พูดคุย แลกเปลี่ยนในเวทีต้องสื่อสารให้คนในชุมชนทั้งหมดรับรู้ รับทราบ สร้างกระแสสังคม และนำไปสู่การลง มติร่วมของชุมชนให้เกิดความร่วมมือ รับผิดชอบเป้าหมายร่วมกันในอนาคต 4) ลงมือจัดทำแผนงาน ที่ จะเป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมายตัวชี้วัดชุมชน ทบทวนโครงการ กิจกรรมที่มีอยู่แล้ว ลงมือจัดทำแผนงาน โครงการ อาจใช้งบประมาณชุมชน หรืองบประมาณท้องถิ่น หน่วยงาน ที่พร้อมจะให้การสนับสนุน บันเทิงผล ให้ชุมชนบันทึกหรือจัดเก็บข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลัง การดำเนินการโดยต้องมี กลุ่ม/คณะบุคคล เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล บันทึก สรุปสถิติต่างๆ ตามรายงาน จากการประชุมและ สัมภาษณ์ หรือประสานขอข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดความสำเร็จ 5) ติดตามและรายงานผล จัดเวทีติดตามผลตามเป้าหมายความสำเร็จที่ได้มาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ตั้งไว้ให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จนั้นร่วมประเมินด้วย เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อนามัยตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน เป็นต้น หรือกลไกคณะประสานงานจังหวัด ร่วมสะท้อนข้อมูลหรือ รับทราบข้อมูลทุกครั้ง เป็นการสรุปผลการดำเนินงานเพื่อเก็บเป็นหลักฐาน และเสนอรายงานต่อ ผู้เกี่ยวข้อง และใช้ผลการประเมินความสำเร็จนี้ไปสู่การทบทวนเป้าหมายความสำเร็จของการพัฒนา ในปีต่อไป

2.3.4 ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน พบว่ามี 4 ปัจจัยสำคัญดังนี้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558)

2.3.4.1 ทุนเดิมของงานพัฒนาชุมชน ทั้งคน รูปธรรมงานพัฒนา ตลอดจนสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ นำไปสู่ความคิดในการกำหนดอนาคตและทิศทาง การพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นเอง โดยมีแผนพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงคน ระดมความคิด ค้นหาทางออกร่วมกัน

2.3.4.2 การมีแกนนำในการขับเคลื่อนในทุกระดับ ซึ่งมองเห็นความสำคัญของการมีแผนพัฒนาชุมชนที่มาจากปัญหา และความต้องการของคนในพื้นที่ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ระดับชุมชน/หมู่บ้าน ตำบล มีความเข้าใจในเครื่องมือ และสามารถนำเครื่องมือต่างๆมาใช้ในการกระบวนการจัดทำแผนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม

2.3.4.3 ความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงาน ภาคีในระดับตำบล/จังหวัด ซึ่งมีการปรึกษาหารือ มีการประสานงาน และทำงานร่วมกันอยู่เดิม เป็นฐานสำคัญในการเชื่อมโยง บูรณาการ ยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาชุมชน กับยุทธศาสตร์ และแผนงานของหน่วยงานภาคีในจังหวัด

2.3.4.4 ความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ หรือผู้ส่งเสริม เกี่ยวกับเทคนิค และกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม จะช่วยหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ และจัดแผนการพัฒนาชุมชนอย่างมีคุณภาพ สามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนและปฏิบัติการร่วมกัน ระหว่างชุมชน หน่วยงาน รวมถึงภาคีได้

สรุปแผนพัฒนาชุมชน คือการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ โครงการ กิจกรรมและตัวชี้วัดในการพัฒนาชุมชน โดยเกิดจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดทำขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตน ให้เป็นไปตามที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเอง และทุกคนในชุมชนร่วมรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยมีกระบวนการในการเตรียมการจัดทำแผน การดำเนินการจัดทำแผนชุมชน การดำเนินการตามแผนชุมชน และมีการประเมินคุณภาพของแผนชุมชน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนจังหวัดมหาสารคาม

2.4.1 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ

2.4.1.1 ความหมายของภาวะผู้นำ

Fiedler (1967, อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2550) กล่าวว่า ผู้นำ คือ บุคคลในกลุ่มซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ควบคุมหรือประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภารกิจของกลุ่ม

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งมีผู้ตามและมีอิทธิพลที่จะทำให้ผู้ตามช่วยกันกำหนดวัตถุประสงค์และบรรลุวัตถุประสงค์นั้น หรือเป็นบุคคลที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จโดยใช้อิทธิพลจูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผน และรับผิดชอบต่อความอยู่รอด หรือการพัฒนาขององค์การ นอกจากนั้นแล้วผู้นำยังมีส่วนทำให้เกิดวิสัยทัศน์ขององค์การและพนักงานรวมทั้งสามารถใช้อำนาจหรืออิทธิพลต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อนำกลุ่มประกอบกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง การเป็นผู้นำนั้นเป็นเรื่องง่ายแต่การเป็นผู้นำที่ดีนั้นเป็นเรื่องยาก

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมายซึ่งอาจโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถที่จะจูงใจชักนำ หรือชี้แนะให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของกลุ่ม ให้สำเร็จ และได้ให้ความหมายของ ภาวะผู้นำ ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้นำช่วยสร้างความชัดเจนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้รับรู้ ว่า อะไรคือความสำคัญให้ภาพความเป็นจริง ขององค์การแก่ผู้อื่นช่วยให้มองเห็นทิศทางและจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนภายใต้ภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก

เจษฎา บุญมาโฮม (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง คนที่ได้รับ การแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้า มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบต่อหน่วยงานหนึ่ง ๆ ในองค์กร

สรุปว่า การวิจัยครั้งนี้ตั้งความหมายว่าภาวะผู้นำนั้น หมายถึง การที่ผู้นำชุมชนมีคุณสมบัติหลาย ๆ ด้านเพื่อเป็นผู้นำในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เช่น ด้านความวิสัยทัศน์ การวางแผน การกำหนดเป้าหมายการทำงาน การสร้างทีมงาน การตัดสินใจการบริหารความขัดแย้งและการสร้างสรรค์นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์

2.4.1.2 การวัดภาวะผู้นำ

พิชญภา คำทอง (2551) ได้สร้างเครื่องมือวัดภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ผู้นำแบบธรรมชาติ ผู้นำแบบมีวิสัยทัศน์ แบบภาวะเป็นผู้นำพึ่งพาหรืออุปถัมภ์ ภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ และ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

สรารุณี บุญยีน (2550) ได้สร้างเครื่องมือวัดภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในฝันออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถเชิงวิสัยทัศน์การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายขององค์กร ด้านความสามารถในการทำงานแบบมีส่วนร่วม ด้านความสามารถในการสื่อสารแบบมีประสิทธิผล ด้านความสามารถในการสร้างทีมงาน ด้านความสามารถในการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ด้านความสามารถในการบริหารความขัดแย้งในองค์กรและด้านความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์และการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงในองค์กร มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุดถึงน้อยที่สุด

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะปรับใช้เครื่องมือของสรารุณี บุญยีน (2550) มาใช้ในการวัดภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน โดยปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในการศึกษา ประกอบด้วย ข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert

2.4.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้องปัจจัยด้านภาวะผู้นำ

บวร ประพฤติดี (2550) การวางแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน บริเวณลุ่มน้ำปิง จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างผู้นำพัฒนาเครือข่ายชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทุนทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นคือผู้นำชุมชนที่มีการสานพลังการทำงานเพื่อชุมชน ลักษณะเด่นคือ ผู้นำที่เสียสละเพื่อสาธารณะ ผู้นำชุมชนที่ร่วมคิด ร่วมพัฒนาทุนทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ กัน การมีผู้นำที่เสียสละทำให้พลังการรวมตัวของชุมชนเพื่อจัดการทรัพยากรทางปัญญาของชุมชนมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกิจกรรมในชุมชนเป็นเครือข่ายแนวราบ มีวัฒนธรรมและความไว้วางใจสูง ทุนทางสังคมสนับสนุนแผนแม่บทชุมชนสามารถบรรลุความสำเร็จได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นแกนนำ มีผู้นำที่เสียสละและมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล

ธิปไตย ฉายบุญครอง (2551) บทบาทผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษาตำบลนาฝื่อ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง คณะกรรมการแผนแม่บทชุมชนใช้กระบวนการในการเรียนรู้

ร่วมกันในการทำงาน โดยประสานงานให้เกิดความเข้าใจและให้ทุกฝ่ายได้เข้ามีส่วนร่วมในการทำงานอย่างเท่าเทียมกัน ตั้งแต่หน่วยงานราชการต่าง ๆ องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้นำทางการจากทุกหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพและพี่น้องประชาชนจากหมู่บ้านต่าง ๆ ที่พร้อมจะเข้าเป็นอาสาสมัครโดยเอาประโยชน์ของชุมชนเป็นตัวตั้ง

วีรชาติ เมื่องใจ (2552) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 380 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่าแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการวิเคราะห์ปัจจัยและสร้างสมการพยากรณ์โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงฝาง พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย โดยด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลภายนอก ความคาดหวังเกี่ยวกับโครงการ การเป็นสมาชิกกลุ่ม รายได้ของครอบครัว การเข้าถึงระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ได้ร้อยละ 70.2 ซึ่งสมการปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นได้สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ ปัจจัยด้านผู้นำ .366 ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลภายนอก .333 ปัจจัยด้านความคาดหวังเกี่ยวกับโครงการ .203 ปัจจัยด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม .175 ปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัว .141 ปัจจัยการเข้าถึงระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น .083

กัมลาศ เยาวะนิจ (2558) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร คือ ความต้องการของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความเชื่อมั่นในอิทธิพลของตนเอง และการยึดมั่นในตัวบุคคล ปัจจัยภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบไปด้วย 2 ตัวแปร คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาคส่วนต่าง ๆ และการรับรู้ข้อมูล 2) ปัจจัยทางการบริหาร ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความสามารถในการบริหาร การเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง โดยทั้ง 3 ปัจจัยข้างต้น สามารถอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ร้อยละ 69.99 ($R^2 = 0.6999$) นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่านอกจากปัจจัยข้างต้นแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ส่งมอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ 1) ความผูกพันต่อท้องถิ่น 2) ความเป็นปัจเจกบุคคล 3) การสื่อสารกับประชาชน 4) บทบาทที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีต่อประชาชน 5) เวลาในการมีส่วนร่วม 6) ความเจริญของพื้นที่ และ 7) จำนวนประชากร ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) พัฒนาให้ประชาชนมีจำนวนความถี่ในการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น โดยให้โอกาสแก่ภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามาร่วมส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยมุ่งสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น 2) สร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมโดยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม 3) เพิ่มช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้ให้มากยิ่งขึ้น 4) ลดความสลับซับซ้อนของกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาตัวแบบการลดความสลับซับซ้อนของกระบวนการทำงานจากองค์กรที่ประสบความสำเร็จ 5) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองให้มากยิ่งขึ้น โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความคิดเห็นต่าง ๆ ของประชาชนอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม 6) สนับสนุนให้ประชาชนมีความตื่นตัวในอิทธิพลของตนเองต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยจัดนิทรรศการจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง และเชิดชูคุณความดีผู้ทำคุณประโยชน์แก่ท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ

เจษฎา มิ่งสมร (2559) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา 1) ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชน 2) ระดับการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ คณะกรรมการชุมชนของเทศบาลในอำเภอพนมสารคาม จำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร บทบาทหน้าที่ และภาวะผู้นำ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมาก ($r_{xy} = .779$) กับการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมการพยากรณ์ คือ $Z' = .412X_2 + .289X_3 + .199X_1$ โดยปัจจัยด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีความตั้งใจอย่างยิ่งในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ แม้จะมีปัญหาและอุปสรรค ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมา คือ ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่กำหนดจะทำให้ได้รับการยอมรับจากประชาชน ($\bar{X} = 4.08$) ความภาคภูมิใจที่มีโอกาสได้รับการเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชน ($\bar{X} = 4.05$) และคณะกรรมการชุมชนมีโอกาช่วยเหลือประชาชนในชุมชนได้ตลอดเวลา ($\bar{X} = 4.02$) และการโน้มน้าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้านต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน ($\bar{X} = 3.98$)

2.4.3 ปัจจัยเกี่ยวกับความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

2.4.3.1 ความหมายเกี่ยวกับความรู้

Davenport and Prusak (1998, อ้างถึงในพรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547) ได้ให้ความหมายว่าความรู้ หมายถึง ส่วนผสมของกรอบประสบการณ์ คุณค่า สารสนเทศ ที่เป็นสภาพแวดล้อมและกรอบการทำงานสำหรับการประเมิน และรวมกันของประสบการณ์และสารสนเทศใหม่

สุวรรีย์ ศิวะแพทย์ (2549) ความรู้หมายถึง การได้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง รูปแบบวิธีการ กฎเกณฑ์แนวปฏิบัติสิ่งของ เหตุการณ์ หรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากสื่อ ต่าง ๆ ประกอบกับความรู้จึงเป็นความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริง หรือความคิด ความหยั่งรู้หยั่งเห็น หรือสามารถเชื่อมโยงความคิดเข้ากับเหตุการณ์

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2534) ให้ความหมายว่า ความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้นซึ่งผู้เรียน เพียงแต่จำได้ อาจจะได้โดยการนึกหรือการมองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ในที่นี้ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้เป็นต้น

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2527) ได้สรุปไว้ว่า ความรู้ หมายถึงการเรียนรู้ที่เน้นถึงความจำเป็นและการระลึกได้ที่มีต่อความคิด วัตถุและปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กันไปจนถึงความจำในสิ่งที่ย่างยากซับซ้อนและความสัมพันธ์ต่อกัน

ชัยยุทธ รัตนประทุมวรรณ (2544) ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เป็นการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดเวทีประชาคมและการนิเทศติดตามผล เป็นกระบวนการที่พัฒนาความรู้การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาได้ดีขึ้น และทำให้ปัญหาของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาดัน้อยลง และพบว่าความรู้การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาดีขึ้นกว่าก่อนดำเนินกิจกรรมแทรกแซง

ความรู้จึงหมายถึง ข้อมูล ข้อเท็จจริง สารสนเทศ การรับรู้ และความเข้าใจอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

2.4.3.2 ระดับของความรู้

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533) กล่าวว่า บุคคลส่วนมากจะรับรู้เบื้องต้นผ่านประสบการณ์แล้ว จัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ผสมผสานระหว่างความจำกับสภาพจิตวิทยา ความรู้จึงเป็น ความจำที่เลือกสรรให้สอดคล้องกับสภาพจิตใจของตน ซึ่งความรู้ทำให้ผู้เรียนได้รู้ถึงความสามารถใน การจำ และรำลึกถึงเหตุการณ์ และประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้ว ซึ่งได้แยกการประเมินระดับ ความรู้ไว้ 6 ระดับดังนี้ 1) ระดับที่ระลึกได้ (Recall) เป็นระดับที่มีความสามารถในการดึงข้อมูลออกมาจากความจำ ได้ 2) ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ (Comprehensive) เป็นระดับที่สามารถทำบางสิ่ง บางอย่างได้มากกว่าการจำเนื้อหาที่ได้รับ สามารถเขียนข้อความด้วยถ้อยคำของตนเอง สามารถแสดง ให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมายแปลความ และเปรียบเทียบความคิดอื่น ๆ หรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้ 3) ระดับของการนำไปใช้ (Application) สามารถนำเอาข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่เป็น นามธรรม ไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 4) ระดับของการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นระดับที่สามารถให้ความคิดในรูปของการนำความคิดมาแยกส่วน เป็นประเภท หรือการนำข้อมูลมาประกอบกันเพื่อปฏิบัติของตนเอง 5) ระดับของการสังเคราะห์ (Synthetic) คือการนำเอาข้อมูลแนวความคิด มาประกอบกัน แล้วนำไปสู่การสร้างสรรค์ที่ต่างจากเดิม 6) ระดับการประเมิน (Evaluation) คือ ความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อตั้งเกณฑ์การรวบรวมผล และวัดข้อมูลตามมาตรฐาน เพื่อให้ตั้งข้อตัดสินถึงระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมแต่ละอย่าง

Nonaka and Takeuchi (2000) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการสร้างและกระจายความรู้ในองค์กร ซึ่งเกิดเป็นวงจรความรู้ระหว่างความรู้ที่อยู่ในตัวคน ความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) กับความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) โดยใช้โมเดล SECEI knowledge conversion ในการอธิบาย ซึ่งแบ่งการสร้างความรู้เป็น 4 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 : กระบวนการขจัดเกลตาทางสังคม (Socialization : Tacit knowledge to Tacit Knowledge) เป็นกระบวนการแบ่งปันประสบการณ์และการสร้างความรู้ที่เป็นนัย โดยที่บุคคลสามารถรับความรู้ที่เป็นนัยได้โดยตรงจากผู้อื่น โดยปราศจากการใช้ภาษาหรือการพูดคุยกัน คือ บุคคลจะได้รับความรู้ผ่านการดำรงชีวิต ร่วมกันกับผู้อื่น มีการสังเกตซึ่งกันและกัน และการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน สิ่งสำคัญของขั้นตอนนี้คือ “ประสบการณ์” Experience ประสบการณ์เกิดได้จากการสังเกต การลอกเลียนแบบ การฝึกหัดการลงมือปฏิบัติ เช่น พนักงานเข้าใหม่จะเรียนรู้จากพนักงานที่มีประสบการณ์ผ่านการฝึกอบรมแบบ On the job training ดังนั้น ความรู้ที่ถูกสร้างในขั้นตอนนี้จึงมีลักษณะที่เรียกว่า “ความรู้ที่เห็นพ้องต้องกัน” Sympathetic Knowledge ขั้นที่ 2 : กระบวนการกระจายสู่ภายนอก (Externalization : From Tacit Knowledge to Explicit Knowledge) ระหว่างขั้นตอนนี้ความรู้ที่เป็นนัย หรือที่อยู่ในตัวคน จะเชื่อมต่อเข้ากับความคิดที่ชัดเจนกล่าวคือ ความรู้ ที่ได้มาจากขั้นที่ 1 จะถูกนำมาแสดงให้เห็นในรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้กว้างและครอบคลุมมากขึ้น ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจของกระบวนการสร้างความรู้ เพราะเป็นขั้นที่ความรู้ที่เป็นนัยถูกทำให้เป็นความรู้ที่ชัดเจนโดยผ่านการเปรียบเทียบ การใช้ตัวอย่าง การสร้างแนวคิดหรือตัวแบบ ขั้นตอนนี้จึงมีลักษณะที่เรียกว่า “ความรู้ที่เกี่ยวกับการสร้างแนวคิด” Conceptual Knowledge ขั้นที่ 3 : การรวมเข้าด้วยกัน (Combination : Explicit Knowledge to Explicit Knowledge) ในขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการของการทำให้ความคิดต่าง ๆ เป็นระบบ เพื่อให้กลายเป็นความรู้ ความรู้ที่ชัดเจนจะถูกรวมกันโดยอาศัยการแลกเปลี่ยนของบุคคลเป็นหลัก ความรู้จะเกิดการรวมตัวกันผ่านสื่อต่างๆ เช่น การ ประชุม การสัมมนา การสนทนาการติดต่อผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ความรู้ลักษณะนี้เรียกว่า “ความรู้ที่เป็นระบบ” Systematic Knowledge ขั้นที่ 4 : กระบวนการรวมเข้าสู่ภายใน (Internalization : Explicit Knowledge to Tacit Knowledge) ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการของการประมวลให้ความรู้ที่ชัดเจน กลายเป็นความรู้ที่เป็นนัย กล่าวคือ ความรู้ ที่ชัดเจน (เป็นที่ประจักษ์) จากขั้นที่ 3 จะเปลี่ยนกลับไปเป็นความรู้โดยนัยอีกครั้ง ซึ่งเปรียบเทียบกับ การเรียนรู้จาก การกระทำ (Learning by Doing) ประสบการณ์ที่ผ่าน ขั้นที่ 1 – 2 – 3 ซึ่งประสบการณ์เหล่านั้น จะทำให้บุคคล กลายเป็นทรัพย์สินที่มีค่า ความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจึงมีลักษณะที่เรียกว่า “ความรู้เชิงปฏิบัติการ” Operational Knowledge

ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน คือ การรับรู้ข้อมูล ข้อเท็จจริง สารสนเทศ และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน สามารถกำหนดอนาคตของชุมชนตนเอง ให้เกิดกระบวนการในการจัดการชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน เพิ่มคุณค่าทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การวางแนวทางในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาและชุมชน ให้ชุมชนได้มีเป้าหมาย แนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาให้คนในชุมชน อยู่ดีมีสุขในทุกบ้าน ชุมชนได้มีแผนรองรับการสนับสนุนจากภายนอกได้อย่างครอบคลุมสมบูรณ์ ในการส่งเสริมกระบวนการแผนชุมชน โดยมีขั้นตอนในการจัดทำแผนชุมชนดังนี้ (หนังสือระเบียบวาระชุมชน : กรมการพัฒนาชุมชน ปี 2551)

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการจัดทำแผน โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้นำชุมชน ผู้แทนคุ้ม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนกลุ่ม องค์กรชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมชุมชน ให้ทีมงานระดับชุมชนมีความพร้อมและมีแนวทางในการจัดกระบวนการแผนชุมชน สร้างความตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถระบุความจำเป็นในการจัดกระบวนการแผนชุมชน สร้างการยอมรับพร้อมมีส่วนร่วมในกระบวนการแผนชุมชน โดยมีเป้าหมายในการทำงานเพื่อชุมชน และความสำคัญของประชาชนทุกคน 2) การศึกษาและทบทวนปัญหาในชุมชน ศึกษาสถานการณ์ของชุมชน ปัญหา ความต้องการทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน 3) การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเรียนรู้ตนเองและชุมชน ชุมชนได้เรียนรู้ข้อมูลตนเอง ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะทุนทางสังคมและสภาพปัญหา วิเคราะห์ สาเหตุปัญหา และจัดลำดับความต้องการของชุมชน 4) การค้นหาศักยภาพชุมชน แยกแยะศักยภาพที่มีอยู่ และสภาพปัญหาที่เป็นแนวโน้มกำลังเกิดขึ้นกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการจัดทำแผนชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้แทนคุ้ม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนกลุ่ม องค์กรชุมชน ประชาชนในชุมชน วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชน กำหนดเป้าหมายว่าจะพัฒนาไปเป็นชุมชนแบบไหนในอนาคต พร้อมทั้งกำหนดทิศทาง และแนวทางการพัฒนาตามศักยภาพของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีแนวทางการพัฒนาชุมชน สู่การเป็นชุมชนที่ปรารถนา โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายและทิศทางพัฒนาชุมชน 2) การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา และการเลือกแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับชุมชน 3) การกำหนดโครงการ กิจกรรมการพัฒนา 4) การจัดทำร่างแผนชุมชน 5) การนำเสนอร่างแผนชุมชนในเวทีประชาคม 6) การปรับปรุงแก้ไขแผนชุมชนให้เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติตามแผนชุมชน คือ การดำเนินการตามแผนชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในชุมชน คณะกรรมการบริหารชุมชน อบต. หน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามแผนชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนการพัฒนาชุมชนที่จัดทำขึ้น 1) การเตรียมคน เตรียมเครือข่ายความร่วมมือ 2) การบริหารจัดการโครงการตามแผน โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน 4) การสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินคุณภาพแผนชุมชน คือ การติดตามผล ประเมินผลการดำเนินการตามแผนพัฒนาชุมชน โดยมีเป้าหมายความสำเร็จที่ได้มาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ตั้งไว้ 1) การกำหนดแนวทางในการประเมิน และเกณฑ์การประเมิน 2) การติดตามประเมินผล 3) การสรุปผลการประเมิน 4) การปรับปรุงแก้ไข และหาแนวทางในการพัฒนาแผนชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมิน จำนวน 6 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. ใช้ข้อมูลพื้นฐาน จปฐ. กชช. 2ค และหรือข้อมูล บัญชีรับ-จ่าย คร้วเรือน ร่วมในการวิเคราะห์ และจัดทำแผนชุมชนร้อยละ 70 ขึ้นไป
2. ตัวแทนครัวเรือนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนมากกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนตั้งแต่ต้น
4. มีแผนชุมชนฯ เป็นลายลักษณ์อักษร
5. มีกระบวนการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแผนงาน โครงการ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข
6. มีกิจกรรมพึ่งตนเอง (ทำเอง) อย่างน้อยร้อยละ 30 ของกิจกรรมในแผนชุมชน และมีการนำไปปฏิบัติได้จริงร้อยละ 30 ของกิจกรรมพึ่งตนเอง

โดยได้มีการสร้างเกณฑ์ในการวัดคุณภาพของแผนพัฒนาเอาไว้ดังนี้

คุณภาพแผนระดับดีมาก	A	ผ่านตัวชี้วัด	6 ใน 6
คุณภาพแผนระดับดี	B	ผ่านตัวชี้วัด	5 ใน 6
คุณภาพแผนระดับพอใช้	C	ผ่านตัวชี้วัด	4 ใน 6

การจัดทำแผนชุมชน 4 ขั้นตอน ดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนได้ศึกษา ค้นคว้าจากกรณีศึกษาแผนชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมกระบวนการแผนชุมชน อาจปรับให้ เข้ากับบริบทล้อมรอบ หรือภูมิสังคมแต่ละพื้นที่ได้ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชน จะได้รับจากการดำเนินงาน

2.4.3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ในการจัดทำแผนชุมชน

ธวัชชัย พรหมดี (2550) การพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจใน การจัดทำแผนพัฒนาตำบลของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของ บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการศึกษาดูงาน 2) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล หลังการพัฒนา ความรู้สูงกว่าความรู้ก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศุภชัย เทพบุตร (2550) การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านหนองเข้ ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี (2550) ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การสร้างแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมบ้านหนองเข้ มีหน่วยระบบทำงาน 2 หน่วยระบบ ได้แก่ หน่วยระบบที่ 1 การสร้างแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมบ้านหนองเข้ หน่วยระบบที่ 2 การประชาสัมพันธ์ แผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 6 แผนงาน มีโครงการจากแผนชุมชนทั้งหมด 27 โครงการ ภายหลังจากวิจัยสร้างยุทธศาสตร์แผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมพบว่า หลังการทดลองชุมชนบ้าน หนองเข้ มีระดับความรู้ในการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อนำความรู้มา เปรียบเทียบก่อนและหลังทดลองพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ตัวแทนชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

ณรงค์ศักดิ์ คำหาญสุนทร (2550) การพัฒนาศักยภาพในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดราชบุรี พบว่า ก่อนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา ประชาคม มีศักยภาพในการทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบลในระดับปานกลาง จึงดำเนินการพัฒนาโดยจัด ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของประชาคม และการฝึกปฏิบัติการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การ พัฒนาตำบล หลังจากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาคมมากขึ้น ปัญหา ลดลง ประชาคมมีความรู้ ความเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของตนเอง ก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการจัดทำ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบลที่ดีได้

ประสิทธิ์ หินอ่อน (2550) ยุทธศาสตร์การจัดทำแผนพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลท่าไม้ จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การจัดทำแผนพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าไม้ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1. ความรู้ของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลอย่างมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลท่าไม้ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เฉลี่ย 7.85 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 และประชาคมของเทศบาลตำบลท่าไม้ เกิดจากการติดต่อสื่อสารการประชาสัมพันธ์และความต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการทำประชาคมในแต่ละชุมชน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 92.27 และเห็นว่ามีประโยชน์ต่อการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลจำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 94.55 มีการประชาคมจะมาเข้าร่วม จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 94.09 2. พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลอย่างมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้เข้าร่วมการทำแผนพัฒนาชุมชนมีความตั้งใจด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 16.35 ด้านการวางแผนดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 16.74 และด้านการระดมทรัพยากรปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 16.24 และด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 16.35 ความพึงพอใจต่อการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการติดต่อสื่อสารประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 18.29 ด้านการเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมด้วยการประชาคม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 17.19 ด้านการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 17.48 ด้านผลที่ได้รับจากการประชาคม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 17.85 3. การประยุกต์ยุทธศาสตร์หลักการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการโดยผู้วิจัยจัดเวทีประชาคมในระดับชุมชนและระดับเทศบาล จากการทำประชาคมในระดับชุมชน จำนวน 11 ชุมชน มีผู้เข้าร่วมทำประชาคมในภาพรวม จำนวน 1,276 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 โดยผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้าร่วมการทำประชาคมในแต่ละหมู่บ้านสูงสุด ร้อยละ 57.28 ส่วนสภาพชุมชน พบว่า ชุมชนมีการระบุปัญหาตามลำดับความสำคัญและวางแผนยุทธศาสตร์แก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการเกษตร ปัญหาด้านการสาธารณสุข และปัญหาด้านสังคม

สมาน นวลจันทร์ (2551) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ตำบลนาขุม อำเภอนาขุม จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า แผนจะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน 1) ขั้นเตรียมการ การสร้างทีมวิทยากรแกนนำ สร้างการเรียนรู้ให้แกนนำ 2) ขั้นดำเนินการจัดทำแผนชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์ กำหนดแนวทางการแก้ปัญหา และจัดทำร่างแผน 3) ขั้นดำเนินการตามแผน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีการจัดการความรู้โดยชุมชน 4) ขั้นการติดตามประเมินผล ทำการประเมิน วิเคราะห์ ข้อดี ข้อเสีย เพื่อนำไปปรับปรุงแผน

อุทิศ จันทร์ธีราช (2551) กระบวนการวางแผนและความสามารถในการปฏิบัติตามแผนพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาขุม อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาขุม ประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียมจัดทำแผน 2) ขั้นตอนการคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา 3) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 4) ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา 5) ขั้นตอนการจัดทำรายละเอียดโครงการ / กิจกรรมการพัฒนา 6) ขั้นตอนการจัดทำร่างแผนพัฒนา 7) ขั้นตอนการอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนา ในการจัดทำร่างแผนพัฒนาตำบลได้ทำการร่วมกับประชาคมหมู่บ้าน รับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในการกำหนดปัญหาและแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านก่อนประกอบร่างแผนพัฒนาโดยคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผน ปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนาพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับความไม่สอดคล้องของแผนพัฒนากับสภาพปัญหาพื้นที่ตามข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ปัญหาการไม่ให้ความสำคัญกับโครงการกิจกรรมตามแผนพัฒนา แต่เน้นที่การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาการขาดความเชื่อมโยงของแผนปฏิบัติการประจำปี กับแผนพัฒนาสามปี ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในกระบวนการวางแผน และความสามารถในการปฏิบัติตามแผนของผู้บริหารส่วนตำบลนาขุม

โกมินทร์ ว่างอ่อน (2552) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน : กรณีศึกษาตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย ในการทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และการประกอบอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเพศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยด้าน

รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชน และขาดวิทยากรให้ความรู้ความเข้าใจ

บุศรา อารีรอบ (2553) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำแผนแม่บทชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดทำแผนแม่บทชุมชน สภาพปัญหา แนวทางเสริมสร้างศักยภาพในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า ใช้กลุ่มตัวอย่าง 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนไม่มีความพร้อมในการจัดทำแผนพัฒนา ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผน ไม่การจัดเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง การให้ข้อมูลไม่ครอบคลุม เทศบาลขาดการประชาสัมพันธ์ และการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการสร้างการมีส่วนร่วมในระดับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น แนวทางในการเสริมศักยภาพการจัดทำแผนพัฒนา ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนแม่บทชุมชน และการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผน

อุสสมาน หวังสนิ (2554) การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ทีมขับเคลื่อนแผนชุมชน ตำบล ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดแผนชุมชนประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาชุมชน การวางแผนชุมชน การดำเนินกิจกรรม การรับผลจากกิจกรรมและการประเมินผล โดยมีขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน 5 ขั้นตอน คือ การเตรียมความพร้อมชุมชนการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน การกำหนดทิศทางการพัฒนา การกำหนดแผนงาน และการขับเคลื่อนแผนชุมชน โดยในส่วนของ การขับเคลื่อนแผนชุมชนนั้นต้องมีการบูรณาการแผนร่วมกัน คือ การบูรณาการกับหน่วยงาน และการบูรณาการข้อมูลร่วม ผลการวิจัยยังพบอีกว่าปัจจัยที่ได้จากการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน และจะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง คือ 1) ชุมชนเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ โดยการสนับสนุนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน 2) หน่วยงานระดับท้องถิ่นให้ความร่วมมือและเห็น ความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการสนับสนุนในด้าน

องค์ความรู้ บุคลากร และงบประมาณในการทำแผนชุมชน พร้อมทั้งนำแผนงาน โครงการที่ได้จากแผนชุมชนมาปรับใช้กับแผนของหน่วยงาน และ 3) มีกลุ่มองค์กรรับผิดชอบในกิจกรรมที่ชัดเจน

ประยงค์ พุทธา (2557) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าคือ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยทำการศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าคือ รวมถึงศึกษาข้อเสนอแนะของประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าคือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 377 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ สถิติ Multiple Linear Regression Analysis ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าคือ พบว่า โดยรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการร่วมคิดและร่วมตัดสินใจ ด้านการติดตามประเมินผล และด้านการดำเนินการตามลำดับ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าคือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 1 ปัจจัย คือ ระดับความรู้ เป็นปัจจัยเชิงบวก โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.747 ตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายการแปรผันของตัวแปรตามได้ร้อยละ 55.8 3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าคือ มีดังนี้ ควรให้ประชาชนร่วมเสนอปัญหา แนวทางการแก้ไขโครงการต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ควรให้โอกาสประชาชนจัดลำดับความสำคัญของโครงการกิจกรรมที่มีในแผนพัฒนา ควรให้ประชาชนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนพัฒนา และควรมีการแจ้งให้ประชาชนทราบถึงการดำเนินการตามแผนพัฒนาเป็นระยะ

สรุป ปัจจัยเกี่ยวกับความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เป็นความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนในการจัดทำแผนชุมชน ประกอบด้วยความรู้ในด้านของการเตรียมการจัดทำแผน การดำเนินการจัดทำแผนชุมชน การดำเนินการตามแผนชุมชน การประเมินคุณภาพของแผนชุมชน

2.4.4 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

2.4.4.1 ความหมายของแรงจูงใจ แรงจูงใจเป็นสิ่งที่องค์การใช้เพื่อที่กระตุ้นให้สมาชิกในองค์การกระทำในสิ่งที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ ซึ่งควรที่จะตอบสนองความต้องการของสมาชิกในองค์การได้อย่างเหมาะสม โดยมีผู้ทรงความรู้ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ภาวิไล เจริญพงศ์ (2547, น. 11-12) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งกระตุ้นหรือสิ่งเร้าที่มีอยู่ภายในทั้งองค์การและตัวพนักงาน ซึ่งจะทำให้พนักงานเต็มใจที่จะใช้ความพยายาม ในการทำกิจกรรมหรือภาระหน้าที่ เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

สุภาภรณ์ พลนิกร (2548, น. 199) ให้ความหมายว่า แรงจูงใจ (Motivation) คือ สภาวะที่ถูกกระตุ้น (Activated State) ภายในแต่ละคน ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายหรือเป็นเหตุผลของพฤติกรรมแต่ละครั้ง ส่วนแรงกระตุ้น (Motive) คือ ลักษณะทางจิตวิทยาชนิดหนึ่ง (Trait) ซึ่งเป็นตัวแทนของพลังภายในที่มองไม่เห็น (Unobservable) และทำหน้าที่กระตุ้น (Stimulate) รวมทั้งออกแรงบังคับ (Compel) ให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) ในทิศทางที่ชัดเจน สำหรับคำว่า แรงจูงใจและแรงกระตุ้นมีการนำไปใช้แทนที่กันได้

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2549, น. 39) ได้ให้ความหมายว่า แรงจูงใจ คือ ความต้องการของบุคคลที่จะทำบางสิ่งบางอย่างและมีเงื่อนไข คือ ความสามารถในการกระทำเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความจำเป็นต้องการ (Need) ของบุคคลนั้น

วิรัช สงวนวงศ์วาน (2551, น. 209) กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง กระบวนการที่ความพยายามของบุคคลได้รับการกระตุ้น (Energized) ชี้นำ (Directed) และรักษาให้คงอยู่ (Sustained) จนกระทั่งงานขององค์การบรรลุเป้าหมาย

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง แรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการส่วนบุคคล และต้องการได้รับการตอบสนองในสิ่งที่องค์การจัดให้ โดยอาจแสดงออกมาในรูปพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนเอง

2.4.4.2 การวัดแรงจูงใจ

วิษระ บุญปลอด (2551, น. 89-90) ได้สร้างเครื่องมือวัดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลออกเป็น 6 ด้านได้แก่ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านบรรยากาศในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความมั่นคงในงานและด้านความก้าวหน้าในงาน มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุดถึงน้อยที่สุด

อมรมิตร มงคลเคหา (2552, น. 78-80) ได้สร้างเครื่องมือวัดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานและด้านการดำเนินงาน มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุดถึงน้อยที่สุด

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะปรับใช้เครื่องมือของวัชระ บุญปลอด (2551, น. 89-90) และอมรมิตร มงคลเคหา (2552, น. 78-80) มาใช้ในการวัดแรงจูงใจของประชาชน โดยปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในการศึกษาประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 7 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert

2.4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัมลาศ เยาวะนิจ (2558) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วย 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร คือ ความต้องการของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความเชื่อมั่นในอิทธิพลของตนเอง และการยึดมั่นในตัวบุคคล ปัจจัยภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบไปด้วย 2 ตัวแปร คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาคส่วนต่าง ๆ และการรับรู้ข้อมูล 2) ปัจจัยทางการบริหาร ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความสามารถในการบริหาร การเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง โดยทั้ง 3 ปัจจัยข้างต้น สามารถอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ร้อยละ 69.99 ($R^2 = 0.6999$) นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่านอกจากปัจจัยข้างต้นแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ส่งมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ 1) ความผูกพันต่อท้องถิ่น 2) ความเป็นปัจเจกบุคคล 3) การสื่อสารกับประชาชน 4) บทบาทที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีต่อประชาชน 5) เวลาในการมีส่วนร่วม 6) ความเจริญของพื้นที่ และ 7) จำนวนประชากร ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) พัฒนาให้ประชาชนมีจำนวนความถี่ในการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น โดยให้โอกาสแก่ภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามาร่วมส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยมุ่งสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น 2) สร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมโดยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม 3) เพิ่มช่องทางให้

ประชาชนเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้ให้ มากยิ่งขึ้น 4) ลดความสลับซับซ้อนของกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาตัวแบบการลดความสลับซับซ้อนของกระบวนการทำงานจากองค์กรที่ประสบความสำเร็จ 5) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองให้มากยิ่งขึ้น โดยให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความคิดเห็นต่าง ๆ ของประชาชนอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม 6) สนับสนุนให้ประชาชนมีความตื่นตัวในอิทธิพลของตนเองต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยจัดนิทรรศการ จัดอบรมอย่างต่อเนื่อง และเชิดชูคุณความดีผู้ทำคุณประโยชน์แก่ท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ

อำมร รอดดำ (2551) การศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร จังหวัดสงขลา ทำการศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร และข้อเสนอแนะยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาอุปสรรค ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกไม่เห็นความสำคัญของขั้นตอนการดำเนินงาน ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ข้อมูลยังไม่เป็นปัจจุบัน ไม่ครอบคลุม ขาดความรู้ทักษะในการศึกษาศักยภาพ การจัดทำแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล ไม่ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน และไม่ได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ควรให้เจ้าหน้าที่ทำความเข้าใจให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการศึกษาศักยภาพ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ ฝึกทักษะ ในเรื่องการศึกษาศักยภาพ การจัดทำแผนการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล จัดให้มีการศึกษาดูงานวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จ ใช้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับสมาชิก และควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน 2) ข้อเสนอแนะยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม คือยุทธศาสตร์ พัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม พัฒนาการจัดทำแผนปฏิบัติงาน การสร้างศักยภาพในการทำงานเป็นทีม การสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และการสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม

จิรภา ท้าวเมือง (2553) แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอวังเจ้า ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ใน 4 ด้านดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดนโยบายในการส่งเสริมให้ประชาชน

เข้าไปมีส่วนร่วม มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้นำท้องถิ่น เปิดเวทีประชาพิจารณ์ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการร่วมตัดสินใจคัดเลือก และวางแผนการ ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงสิทธิและบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วม กับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น จัดกิจกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และเชิญตัวแทนหมู่บ้านเข้าร่วมดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้าง 3) การมีส่วนร่วมด้านผลประโยชน์ จัดเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่องเพื่อรับทราบความต้องการที่ แท้จริงของชุมชนหมู่บ้าน เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วม การจัดตั้งงบประมาณเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของหมู่บ้าน 4) การมี ส่วนร่วมด้านการประเมินผล สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนจัดเวทีประชาคมในการให้ ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ประชาสัมพันธ์โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบทุกครั้ง

ณัฐกริช โกมลศรี (2557) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการ พัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ จังหวัดสระแก้ว โดยมี วัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านทัศนคติ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านสภาพการณ์ในการทำงานกับการมีส่วนร่วมของ บุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา 381 คน ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไคสแควร์ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่าย บริการปฐมภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับสูง 3.75 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรใน การพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การได้รับ การอบรมหรือชี้แจงเกี่ยวกับงานพัฒนาคุณภาพ ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านทัศนคติ ปัจจัยด้าน แรงจูงใจ ปัจจัยด้านสภาพการณ์ในการทำงาน โดยพบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ บุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ($r = .109$) ระยะเวลาในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากร

ในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .116$) ปัจจัยด้านความรู้สึกรู้สึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .251$) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .551$) ปัจจัยด้านสภาพการณ์ในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .517$) เมื่อพิจารณารายด้านของปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงาน พบว่า ลักษณะของงานมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .341$) ความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .550$) ความสำเร็จในการทำงานมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .446$) การได้รับการยอมรับนับถือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .400$) ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .455$) สำหรับปัญหาและอุปสรรค พบว่า ผู้บริหารบางส่วนยังไม่ให้ความสำคัญในการมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง บทบาทการพัฒนาขึ้นอยู่กับผู้บริหารในการตัดสินใจ และบุคลากรในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดี และสร้างแรงจูงใจในการทำงานอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนให้บุคลากรภายในองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพองค์กรทุกชั้นตอน

ปวีณา ศรีชัย (2559) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนในการดำเนินนโยบายของเทศบาลเมืองดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม แรงจูงใจ และความพึงพอใจของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ในปี 2558 เพื่อนำไปปรับปรุงเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายและดำเนินการพัฒนาพื้นที่ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 375 คน

ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ตามลำดับ ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วม แรงจูงใจ และความพึงพอใจต่อนโยบายทั้ง 5 ด้าน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมและระดับแรงจูงใจ และความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับแรงจูงใจต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายของเทศบาลเมืองดอกคำใต้ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามนโยบายของเทศบาลเมืองดอกคำใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวม 3.55 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนใ้แรงจูงใจต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.64 รองลงมาคือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ค่าเฉลี่ย 3.64 ด้านการพัฒนาสังคม การศึกษา และวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ย 3.53 และด้านความมั่นคงและการรักษาความสงบภายใน ค่าเฉลี่ย 3.50 ส่วนในด้านการส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.45

สรุป ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในงาวิจัย คือ แรงจูงใจด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านบรรยากาศในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความมั่นคงในงานและด้านความก้าวหน้าในงาน ซึ่งแรงจูงใจน่าจะส่งผลในทางบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน จึงได้นำมาศึกษาในครั้งนี้

2.4.6 แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2.4.6.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นส่วนสำคัญของงานวิจัย และการส่งเสริมการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา ในส่วนนี้จะได้นำแนวคิด และความหมายเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว ที่มีนักวิชาการ และผู้รู้กล่าวไว้ดังนี้

อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2549) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ในแต่ละสังคมก็จะมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ ที่กำหนดเนื้อหา แหล่งเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของสังคม ในบริบทของวัฒนธรรมในชุมชนนั้น ซึ่งสามารถเกิดขึ้นโดยกลไก ช่องทางวิธีการที่หลากหลาย เช่น การพูด การเล่า การเทศน์ การสังเกต การอ่าน การฟัง การถาม การทดลองทำ การเลียนแบบ การคิดไตร่ตรอง การแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล ฯลฯ กระบวนการเรียนรู้ จะกลมกลืนอยู่ในระบบความสัมพันธ์ต่างๆ ในวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2532) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้ คือ กระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ได้แยกแยะระหว่างชีวิตกับการเรียนรู้ และการปฏิบัติเนื้อหา กับกระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียว องค์ประกอบสำคัญคือภูมิปัญญาพื้นบ้าน การปฏิบัติตามแบบแผน

ของผู้รู้ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ การอบรมสั่งสอนในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่มีอยู่จริง กระบวนการนี้ได้ถูกปรับตามสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนไป เนื้อหาและวิธีการหลายอย่างในกระบวนการเรียนรู้ถูกปรับตามความต้องการ และสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น เพื่อจุดมุ่งหมายของการพึ่งพาตนเอง และการพึ่งพากันอย่างมีศักดิ์ศรี

2.4.6.2 ขั้นตอนในการเรียนรู้

ออร์ศรี งามวิทยาพงศ์ (2549) กล่าวถึงกระบวนการของการเรียนรู้ ของบุคคลเพื่อพัฒนาขึ้นเป็นการเรียนรู้ในทางสร้างสรรค์ใหม่ ดังนี้ 1) การรับรู้ (Reception) ขั้นตอนพื้นฐานที่บุคคลรับเอาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย 2) การเข้าใจ (Comprehension) บุคคลสามารถมองเห็นถึงความหมาย และเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของข้อมูลที่ได้รับรู้มา 3) การปรับเปลี่ยน (Transformation) การเรียนรู้ที่แท้จริงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวบุคคล ได้แก่ การเปลี่ยนวิถีคิด การเปลี่ยนพฤติกรรม ในสิ่งที่รับรู้ และเข้าใจแล้วเป็นอย่างดี เป็นการเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจากการตระหนักรู้ของบุคคลเอง

โดยการเรียนรู้จะต้องอาศัยช่องทางในการเรียนรู้ ที่หลากหลาย รวมถึงเนื้อหาของการเรียนรู้และวิธีการ เครื่องมือในการเรียนรู้ที่หลากหลาย

2.4.6.3 เงื่อนไขของกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่จะนำมาสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการคือศักยภาพ และความสามารถใหม่ในทางสร้างสรรค์ได้นั้นจะต้องมีเงื่อนไขอย่างน้อย 4 ประการ (ออร์ศรี งามวิทยาพงศ์, 2549) 1) เงื่อนไขของเวลาที่พอเพียง กระบวนการเป็นสิ่งที่จะต้องอาศัยการเชื่อมร้อยเป็นองค์ประกอบ ด้วยความต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้จึงต้องอาศัยเวลาที่เพียงพอโดยเฉพาะ การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ 2) เงื่อนไขของการจัดการ กระบวนการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายของการสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ นอกจากการผลิตซ้ำสิ่งเดิมนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการจัดการเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้ช่องทางและบริบทของการเรียนรู้เนื้อหาหลากหลาย การพัฒนาความสัมพันธ์เชิงสังคม การจัดการโครงสร้างการเรียนรู้แบบแนวราบ และพัฒนากลไกที่มีคุณภาพในการบูรณาการ องค์ประกอบต่าง ๆ ให้ผนึกรวมกันกับการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ 3) เงื่อนไขของกระบวนการทัศน์ มีอิทธิพลกำหนดคุณค่าที่คนคิด ความเชื่อและหลักการจัดการของบุคคล ต่อสิ่งต่าง ๆ กระบวนทัศน์ ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ คือเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพ และความสามารถของการเรียนรู้สูง จึงเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสในการเรียนรู้ ตามความสามารถ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) เงื่อนไขของกลไกการเรียนรู้ มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ยุบรวมส่งผ่านเนื้อหาของการเรียนรู้ โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้ และ

ช่องทางเครื่องมือ วิธีการต่าง ๆ กลไกการเรียนรู้จึงต้องเป็นองค์ประกอบสำคัญ ในการผลักดันและขับเคลื่อนกระบวนการเกิดขึ้น และพัฒนากลไกการเรียนรู้ มีทั้งในระดับบุคคล และองค์กรขึ้นอยู่กับบริบท เช่น ในระดับครอบครัวกลไกที่สำคัญ คือ พ่อ แม่ มีอิทธิพลกำหนดคุณภาพกระบวนการเรียนรู้ในระดับสังคม กลไกการเรียนรู้ที่เป็นทางการ คือ โรงเรียน ในระดับองค์กรคือผู้นำ ซึ่งเป็นผู้กำหนดช่องทาง ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2543) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ ของประชาชน ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัญหา การวินิจฉัยปัญหา การวิเคราะห์ทางเลือก และการตัดสินใจเลือกที่ถูกต้อง เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง การที่ชาวบ้านรวมตัวกันทำการวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์ทางเลือก ทำให้ชาวบ้านได้เกิดการเรียนรู้และสามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

สุมณฑา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา (2549) กล่าวถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลในการพัฒนา คือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจริง โดยมีเป้าหมายเรียนรู้ร่วมกันไม่แยกการเรียนรู้ออกจากชีวิตจริงเหตุผลที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

1. ความรู้ และความจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆถูกค้นพบใหม่เสมอ ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาทุกคนต้องเรียนรู้วิธีที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยเตรียมสมาชิกชุมชนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริง
3. การเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตย ฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูล และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขให้แก่ชุมชน
4. การเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมช่วยลดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทุกคนได้รับการยอมรับได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกัน

จากการศึกษาแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จึงสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นสิ่งที่ไม่แยกออกจากชีวิตวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ทางสังคมและปรับไปตามสภาพสังคม ปัญหาความสัมพันธ์ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ ประกอบด้วยการร่วมกันคิด วิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์หาทางเลือกเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการจริง ใน

การจัดกระบวนการเรียนรู้มีเงื่อนไขของเวลาที่เหมาะสม เงื่อนไขของการจัดการ เงื่อนไขในด้านความเชื่อ ความคิด และกลไกในการเรียนรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ

ดังนั้น ในการนำแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ในการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ต้องเป็นไปเพื่อตอบสนอง และแก้ไขปัญหาโดยเป็นกระบวนการของการเรียนรู้ ที่จะนำไปสู่การเชื่อมโยงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และจะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกับบริบทของชุมชนสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการนี้เป็นส่วนช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตั้งแต่การคิดไปจนถึงการดำเนินงาน เมื่อพบข้อผิดพลาด หรืออุปสรรคในการทำงาน ก็ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหา การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะมีส่วนช่วยให้สมาชิกได้รับประสบการณ์ที่สำคัญได้รับการฝึกฝนทักษะ และพัฒนาขีดความสามารถของสมาชิก จากการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่ การสร้างความรู้ใหม่ และทักษะการทำงานกลุ่ม เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ หาแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะปรับใช้เครื่องมือของอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2549) มาใช้ในวัดการรับรู้ของชาวบ้าน โดยปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในการศึกษา ประกอบด้วย ข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert

2.4.6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ฐานพัฒน์ ทิพย์บรรพต (2554) การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนในตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนนั้นได้ทำการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการ A-I-C ทำให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการในการจัดทำแผน เพื่อประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยการทดสอบความรู้หลังการอบรม พบว่าผู้เข้าอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการทำแผน มีเจตคติที่ดีต่อการวางแผนพัฒนาชุมชน

เพ็ญศรี ม้าแก้ว (2551) การพัฒนาแผนแม่บทชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านหนองหม้อ ตำบลป่าอ้อ ตอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพชุมชนและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนได้พัฒนาแผนแม่บทชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหม้อ ใช้การสร้างความรู้ร่วมกันเรื่องการทำแผนแม่บทชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน และการจัดทำแผนชุมชน ในแต่ละขั้นตอนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของตนเอง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนสามารถค้นพบและ

พัฒนาศักยภาพของชุมชนสะท้อนออกมาในรูปแบบของแผนแม่บทชุมชน และผลักดันเป็นแผนพัฒนาในระดับตำบล ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ นำไปสู่ความเข้มแข็งและการพัฒนาที่สมดุลต่อไป

บวร ประพฤติดี (2550) การวางแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน บริเวณลุ่มน้ำปิง จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนให้เกิดความเข้าใจ รู้จักใช้ทุนทางสังคมเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิต ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาชุมชนไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นหัวใจหลักที่ต้องพัฒนาไปด้วยกันโดยการผลักดันแผนแม่บทอย่างมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งคือชุมชนที่มีพลังการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหนึ่งเดียวประกอบด้วยพลังทางสังคม พลังทางศีลธรรม และพลังทางปัญญา ซึ่งความสำเร็จของการนำแผนชุมชนมาใช้ในชุมชนคือการพัฒนาแนวความคิดของการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเองของชุมชนจากบทชีวิตจริง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด

พนัส พุทธิสุนันท์และคณะ (2549) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดราชบุรี พบว่าสมาชิกชุมชนสามารถร่วมกันเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น นำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาและการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยกำหนดกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ 1) กระบวนการเรียนรู้ที่ 1 สมาชิกชุมชนรู้จักตนเอง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทบทวนอดีตสะท้อนปัจจุบัน 2) กระบวนการเรียนรู้ที่ 2 กระบวนการรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ข้อมูลแผนที่ความคิดประกอบด้วยข้อมูลประชากร การประกอบอาชีพ ภาระหนี้สินของประชาชน จำนวนสัตว์เลี้ยง สิทธิการถือครองที่ดิน และศักยภาพชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้ที่ 3 การก่อตั้งสภาชุมชนระดับตำบล มีการระดมความคิด คุณสมบัติของคณะกรรมการบริหารสภา เสนอชื่อในรูปของประชาคมระดับตำบล 4) กระบวนการเรียนรู้ที่ 4 การระบุปัญหาค้นหาสาเหตุ และทุนทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน ค้นหาสาเหตุที่เป็นปัญหาด้วยแผนที่ความคิด และรวบรวมข้อมูลทุนทางสังคมในชุมชน บันทึกในแผนที่ของหมู่บ้าน จนได้แผนที่ศักยภาพชุมชน 5) กระบวนการเรียนรู้ที่ 5 เป็นกระบวนการสุดท้าย สามารถขึ้นโครงสร้างแผนที่แม่บทชุมชนพึ่งตนเอง และสร้างพันธะสัญญา จัดลำดับความสำคัญ กำหนดกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา เรื่อยมาเสพติด ขยะ ต้นทุนการผลิต และอื่น ๆ ซึ่งผลการศึกษาทำให้สมาชิกรู้จักชุมชนตนเองดีขึ้น มีข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

วิวัฒน์ วัฒนตรี (2554) การพัฒนารูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ศึกษาปัจจัยสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน 3) พัฒนารูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 4) นำรูปแบบการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาไปทดลองใช้และประเมินการใช้แผน ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทองจัดทำแผนตามกระบวนการและปฏิบัติการจัดทำแผนตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย แต่ยังคงขาดการดำเนินการเชิงคุณภาพ ขาดความรู้ และขาดข้อมูลเชิงลึกในการจัดทำแผน ขาดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ของชุมชน และขาดการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์ชุมชนเข้ากับกระบวนการทำแผนขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) ปัจจัยที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย ปัญหาความต้องการของชุมชน การสื่อสารประชาสัมพันธ์หลายแบบหลายช่องทาง ผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ ความเสียสละ แกนนำชุมชนมีความเสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม เครือข่ายองค์กรชุมชนเชื่อมประสาน เผยแพร่ข่าวสาร องค์กรหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนสนับสนุน 3) การพัฒนารูปแบบการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการ 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นสำรวจและเก็บข้อมูล ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นยกร่างแผน ขั้นประชาพิจารณ์แผนและได้แผน ขั้นติดตามและประเมินผล 4) การนำรูปแบบแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมไปทดลองปฏิบัติ พบว่า ผู้มีส่วนร่วมได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการทำแผน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้แผนพัฒนาต้นแบบที่มาจากปัญหาของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำแผนอย่างมีคุณภาพ

2.4.7 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.4.7.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่การร่วมค้นปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

อรรถัย ก๊กผล (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่ม จนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจ, การรับรู้, การเรียนรู้, การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ทงศ์ศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540) ให้ความหมายไว้ 3 ประเด็น ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญ ร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนการติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสที่จะแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงออกซึ่งวิธีแก้ไขปัญหาและลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนแบ่งในอำนาจการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ของการดำเนินงานในหน่วยงาน เป็นผลให้เกิดสิ่งที่ตกลงใจร่วมกัน

ถวิลวดี บุรีกุล (2548) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมได้เป็นผู้มีความคิดริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจนความเป็นตัวของตัวเอง ที่จะดำเนินการตามที่ริเริ่มนั้น และการมีส่วนร่วมคือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

วันชัย วัฒนศักดิ์ (2549) การทำงานแบบมีส่วนร่วม นั้น ไม่ว่าจะ เป็นระดับ ครอบครั ว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งใน กระบวนทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะ ทำให้ผู้มีส่วนร่วม หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลง ยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมครใจ, เต็มใจและสบายใจ

มธุรดา ศรีจักร์ (2554) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้มี ส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ การวางแผน ปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดจากการบริหารงานในองค์กร

Putti (1987) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทุกกิจกรรม กระบวนการตัดสินใจของกลุ่มจะเกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งปัจจัยสำคัญของการมี ส่วนร่วมมี 4 ประการ คือ 1) เป็นความพยายามที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและความรู้สึก 2) เป็นการ กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ 3) เป็นการให้บุคคลรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน 4) เป็นการพัฒนาการมี ส่วนร่วม ซึ่งคำนึงถึงความสมดุล การมีส่วนร่วมที่แท้จริงกับการมีส่วนร่วมมากเกินไป

ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การที่กลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นทั้ง ทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ไม่ว่าจะ เป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน ร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ ร่วม แรง ร่วมใจ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเป็นเทคนิคอย่าง หนึ่งที่ผู้บริหารต้องการเพราะเมื่อบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่ค่อยเกิดการต่อต้านรวมทั้งช่วยลด ความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่ค่อยเกิดการ ต่อต้านรวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานบุคคลจะรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้นและเกิดความรู้สึกมีคุณค่าใน ตนเองเกิดความมุ่งมั่นในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับ องค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กรและสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.4.7.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วน ร่วมไว้ดังนี้

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมี ความสำคัญดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมของคนทุกคนที่ต้องเคารพ

ให้การยอมรับ และยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา 2) งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้มีสิทธิ์มีเสียงในการแสดงออก 3) กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนผู้ได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น 4) ประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่ม และจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะเดียวกันมีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวจำนวนมาก อันเนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องของปฏิบัติการเป็นกลุ่ม หรือของกลุ่ม (Group Action) อันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขา และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น 6) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าไร ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น 7) ประชาชนย่อมรู้ว่าตนเองนั้นต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะแก้ปัญหายังไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ย่อมช่วยให้โครงการต่างๆ สอดคล้องความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า 8) การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้การปฏิบัติการทางสังคม (Social Action) เป็นไปอย่างสงบสันติ ก่อให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่มีระเบียบ เป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย 9) เป็นนโยบายของรัฐในปัจจุบัน ที่ให้ทุกโครงการที่ลงสู่ชนบท ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นตามปรัชญาของการพัฒนา

สนธยา พลศรี (2550) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้หลายประการดังนี้

- 1) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกระดับ 2) สอดคล้องกับปรัชญา แนวความคิด และหลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน 3) เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนและท้องถิ่น 4) นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน 5) ทำให้ดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและชุมชน 6) เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล กลุ่มและองค์กรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ 7) เป็นการสร้างความพึงพอใจร่วมกัน มีความชอบธรรม เป็นที่ยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม ไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในชุมชน 8) ทำให้เกิดความรัก ห่วงเห่น รับผิดชอบ และเป็นเจ้าของชุมชน 9) เป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนให้ประสบ

ความสำเร็จ 10) ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพราะเป็นการพัฒนาคนในชุมชน โดยคนในชุมชนและเพื่อคนในชุมชนอย่างแท้จริง รัฐบาลเป็นเพียงผู้สนับสนุนในบางส่วนนั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพองค์กร การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยลดความขัดแย้ง เกิดความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้นจึงจะทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน

2.4.7.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

พรทิพย์ คำพอ และคณะ (2544) ได้สรุปสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น อยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การริเริ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนการร่วมประเมินผล มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเรื่องของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมดังนี้ ความสำเร็จของการพัฒนาแบบระดมความร่วมมือ ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการคือ 1) การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นว่า มีปัญหาสาเหตุการแก้ไขปัญหา ด้านการคิดว่าจะทำโครงการอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยใช้ประโยชน์จากแรงงาน ทักษะการท้องถิ่นอย่างเต็มที่ 2) การผสมผสานแผนงานและโครงการของส่วนราชการ ด้วยการพัฒนาความรู้ทักษะ ความสามารถด้านประชาชนและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ เพื่อแก้ไขปัญหาเดือดร้อน สนองผลประโยชน์ได้ถูกต้องตามเวลาและสถานที่ 3) การสร้างองค์กรท้องถิ่น กลไกการประสานงาน งบประมาณ ปัจจัยดำเนินงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตามความต้องการอันจำเป็นของประชาชน

สำหรับปัจจัยที่ผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ปัจจัยคือ

1. ปัจจัยภายในตัวบุคคล เป็นแรงผลักดันหรือจุดใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล
2. ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง
3. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น
4. รางวัลตอบแทน คือ ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา โดยหวังประโยชน์ตอบแทน

Uphoff, and Goldsmith (1979, อ้างถึงในประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา, 2549) กล่าวถึงสิ่งที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมว่า คุณสมบัติหรือภูมิหลังของแต่ละบุคคลอาจจะเป็นตัวแปรสำคัญต่อการให้ความร่วมมือร่วมใจ หรือการเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนา ได้แก่ 1) อายุและเพศ

2) สถานภาพของครอบครัว 3) ระดับการศึกษา 4) ชั้นทางสังคม 5) อาชีพ 6) ระดับของรายได้ และที่มาของรายได้ 7) ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชนนั้น 8) ชนิดของโครงการและกิจกรรม 9) การเป็นผู้เช่าที่ดินหรือมีสถานภาพเป็นลูกจ้าง

2.4.7.4 กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

อคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2547) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมประมวลได้เป็น 3 ส่วนคือ 1) ส่วนของการวางแผนพัฒนา จะเริ่มต้นตั้งแต่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ ตลอดจนการกำหนดพิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปสนับสนุนการจัดและพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ 2) ส่วนของการจัดและดำเนินการตามแผนงานโครงการ เป็นส่วนที่ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในโครงการ โดยการร่วมมือช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหาร และประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น 3) ส่วนของการประเมินผลโครงการ เป็นส่วนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการพัฒนาที่ดำเนินการนั้น บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การติดตามประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินความก้าวหน้าหรือผลสรุปรวมทั้งโครงการ

Cohen and Uphoff (1986) ได้จำแนกชนิดของการมีส่วนร่วมเอาไว้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องที่ต้องดำเนินไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินโครงการ (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินโครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่

โครงการได้บ้าง และจำทำประโยชน์ด้วยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากรการบริหารงานและงบประมาณ และการขอความช่วยเหลือ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผลประโยชน์ อันเกิดจากโครงการนั้นๆ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาการกระจายผลประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคมด้วย 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลโครงการ (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญที่ต้องสังเกต คือ ความคิดเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้ โดยสรุป กระบวนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งให้ความสนใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในประเด็น ใน 5 ประเด็นคือ ด้านการคิดและตัดสินใจ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการประเมินผล ด้านรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.4.7.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้องปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

ณัชชา มณธีร์รัตน์ (2554) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ตำบลว่วน อำเภอบ้านดง จังหวัดหนองคาย พบว่าชุมชนมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) การอบรมให้ความรู้ 2) ให้ประชาชนเสนอแนะแผนด้วยตนเอง 3) เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน 4) มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

ดุชนฎิ์ อายุวัฒน์ (2550) กระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม กระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เป้าหมาย มีการใช้ประชาคมเป็นกลไก มีการเตรียมความพร้อมชุมชน สร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นความสำคัญของแผนพัฒนา ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างชัดเจน ทั้งในการเตรียมการ การประชุมประชาคม การนำแผนไปปฏิบัติ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส แต่ในการติดตามประเมินผลยังไม่ชัดเจน

สันติสุข หวังสุข (2550) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลตำบลคลองเต็ง ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา และศึกษาระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนที่มีผลต่อการจัดทำแผนพัฒนา และศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีผลต่อการจัดทำแผนพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือ ชุมชน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลคลองเต็ง 2) ประชาชนที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน จะมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลแตกต่างกัน 3) ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลอยู่ในระดับน้อย

เกษม คนไว (2556) ทำการศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาสามปีที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาสะเม้ง อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร เก็บข้อมูลจากคณะกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาสะเม้ง รวมจำนวน 90 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดค่าสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำแผนพัฒนาสามปีที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาสะเม้ง อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการรวบรวมข้อมูลการจัดทำแผน ผลการศึกษา มากที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลและเสนอปัญหาสำคัญของท้องถิ่นเพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนาสามปี น้อยที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการนำแผนชุมชนมาประกอบในการจัดทำแผนสามปี ด้านการคัดเลือกทางเลือก มากที่สุด คือ มีส่วนร่วม ในการคัดเลือกปัญหาเพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาตำบลสามปี น้อยที่สุด คือการได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพชุมชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านการจัดทำร่างแผนพัฒนา มากที่สุด คือ ต้องการให้นำทุกโครงการที่ผ่านการประชาคมได้รับการบรรจุในร่างแผนพัฒนาสามปีแม้เกินงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล น้อยที่สุด คือ มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นจากทุกภาคส่วน ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มากที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ารับฟังการประชุมสภาท้องถิ่นในการพิจารณาแผนพัฒนาสามปี น้อยที่สุดคือองค์การบริหารส่วน ตำบลเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมตามแผนพัฒนาสามปี

อนุรักษ์ ลักษณะกู๋ (2550) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาระดับมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าหลวง และ
- 2) ศึกษาปัจจัยในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนชุมชนได้แก่ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกของกลุ่มในชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนชุมชน การรับรู้ข่าวสารและความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน

3) ปัจจัยที่ไม่มีความแตกต่างในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนชุมชน ได้แก่ เพศ และอายุ 4) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน คือ ควรพัฒนารูปแบบและกระบวนการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชนอย่างทั่วถึง และควรเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับแผนและการจัดทำแผนชุมชน โดยจัดการฝึกอบรม หรือสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชนให้แก่ประชาชนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน

ประภัสสร อ่อนฤทธิ์ (2558) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในจังหวัดกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในจังหวัดกำแพงเพชร 2) พัฒนากลยุทธ์การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้าน 3) ประเมินกลยุทธ์การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้าน โดยดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในจังหวัดกำแพงเพชร เทคนิควิธี วิจัยที่ใช้ ได้แก่ การสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม จำนวน 1,112 ชุด และการสนทนากลุ่ม ผู้ร่วมจำนวน 17 คน 2) การพัฒนากลยุทธ์การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในจังหวัดกำแพงเพชร โดยศึกษากลยุทธ์หมู่บ้านที่ประสบผลความสำเร็จด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ จำนวน 3 หมู่บ้าน และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน และประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 2 เพื่อยกร่างกลยุทธ์ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน และสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ วิพากษ์ร่างกลยุทธ์ จำนวน 11 คน และ3) ประเมินกลยุทธ์การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในจังหวัดกำแพงเพชรที่ปรับปรุงแล้ว โดยประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และการยอมรับได้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านได้ดำเนินการทั้ง 8 ด้าน โดยด้านวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลชุมชนดำเนินการมากที่สุด ส่วนปัญหาที่พบได้แก่ด้านการติดตามประเมินผลและการสรุปบทเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านปัจจัยภายใน คณะกรรมการหมู่บ้านมีโครงสร้างองค์กรและระบบการบริหารงานที่มีความคล่องตัวสูงและปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมตามสถานการณ์และปัจจัยภายนอก ของการจัดแผน ชุมชนมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนในการจัดทำแผนชุมชนสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลแต่บุคลากรขาดความเข้าใจ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านใน จังหวัดกำแพงเพชร มีจุดแข็ง 11 ข้อ จุดอ่อน 17 ข้อ โอกาส 8 ข้อ และอุปสรรค 10 ข้อ 2) กลยุทธ์การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในจังหวัด

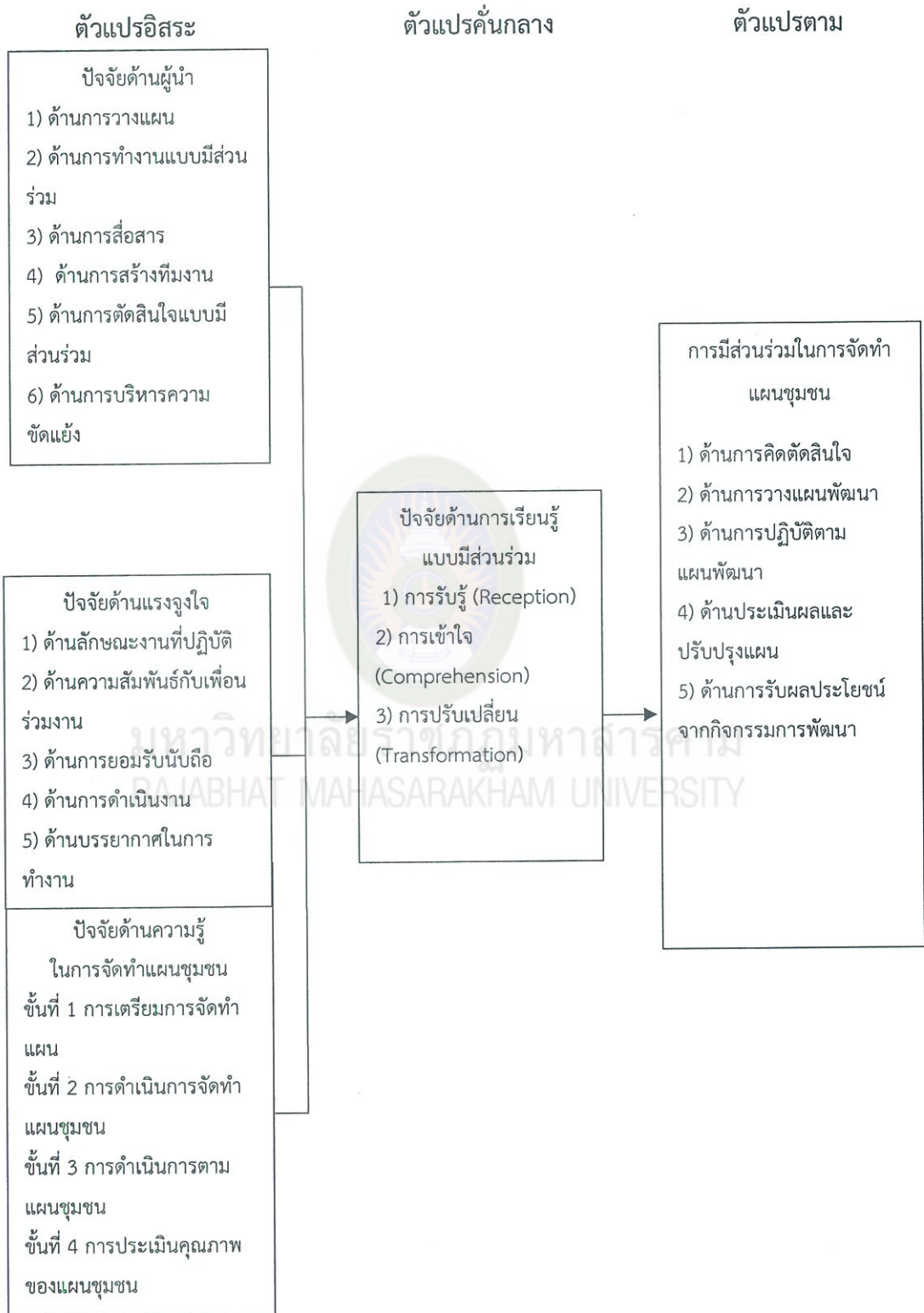
กำแพงเพชรที่สำคัญประกอบไปด้วย 4 พันธกิจ 4 ประเด็นกลยุทธ์ 4 เป้าประสงค์ และจัดทำ 10 กลยุทธ์ 36 ตัวชี้วัด และ 58 มาตรการ 3) ผลการประเมินกลยุทธ์การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในจังหวัดกำแพงเพชร ที่พัฒนาขึ้นในด้าน ความสอดคล้อง และการยอมรับได้อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

สรุป ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

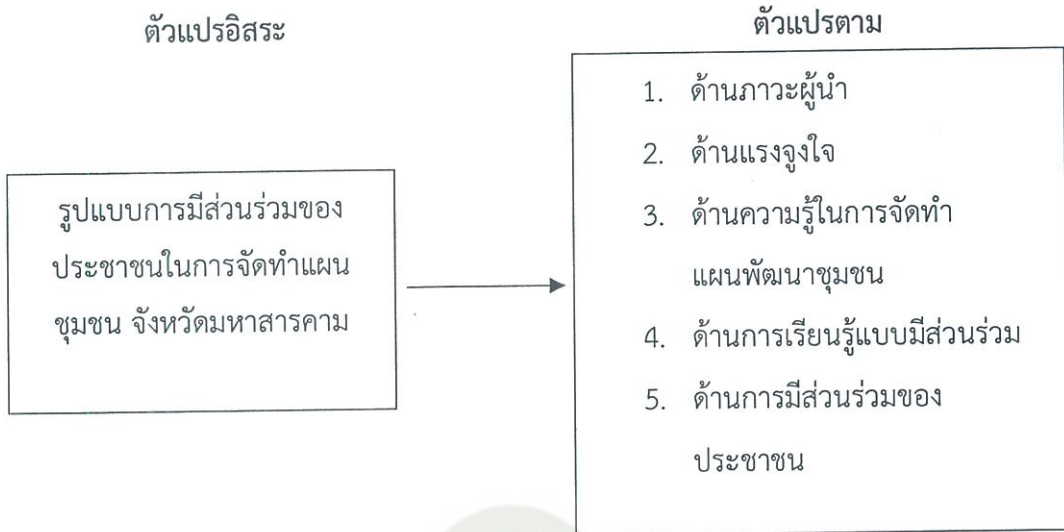
กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านผู้นำ ด้านแรงจูงใจ ด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วม โดยมีตัวแปรอิสระหรือปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อรูปแบบการจัดทำแผนชุมชน คือ ปัจจัยด้านผู้นำ ด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ส่วนตัวแปรคั่นกลางหรือปัจจัยเชิงเหตุและผล คือ ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และตัวแปรตาม คือ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งปัจจัยทั้ง 5 ด้านนี้ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ โดยทำการศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดทำแผนชุมชน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน จากนั้นนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำแผนชุมชนที่เหมาะสม โดยผู้วิจัยสร้างรูปแบบและให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันวิพากษ์รูปแบบ นำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบที่เหมาะสม จากนั้นนำไปทดลองใช้ในพื้นที่เป้าหมาย และติดตามประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถสรุปกรอบแนวคิดได้ดังนี้

2.5.1 กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 1

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 1

2.5.2 กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 3

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 3

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคามครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร การวิจัยครั้งนี้มีหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนของจังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึง ปี พ.ศ.2561จำนวน 254,097ครัวเรือน โดยทำการคัดเลือกตัวแทนครัวเรือน ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ครัวเรือนละ 1 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรของจังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามอำเภอ

ลำดับที่	อำเภอ	ประชากร (คน)	ครัวเรือน
1	เมืองมหาสารคาม	144,205	46,332
2	แกดำ	29,617	7,109
3	โกสุมพิสัย	120,502	31,457
4	กันทรวิชัย	78,051	22,676
5	เชียงยืน	61,692	17,013
6	บรบือ	108,446	30,804
7	นาเชือก	61,155	15,450
8	พยัคฆภูมิพิสัย	88,672	21,955
9	วาปีปทุม	114,360	28,701
10	นาหว้า	37,064	8,859
11	ยางสีสุราช	35,463	8,409
12	กุฉินารายณ์	36,807	9,240
13	ชนบท	24,877	6,092
	รวม	940,911	254,097

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนของจังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึง ปี พ.ศ.2561 ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป โดยทำการคัดเลือกตัวแทนครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 400 ครัวเรือน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (ริงสรรค์ สิงห์เลิศ, 2558) และการสุ่มแบบระดับชั้น (Stratified Random Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) มีขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1 การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากตัวแทนครัวเรือนทั้งหมด จำนวน 254,097 คน โดยใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973, p. 727) ดังนี้

$$\text{สูตร} = \frac{N}{1+Ne^2} \quad (3-1)$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ เท่ากับ .05

แทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{254,097}{1 + 254,097 (0.05)^2} \\ &= 399.37 \end{aligned}$$

จากการคำนวณได้สมาชิกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 399.37 หน่วย เพื่อให้เกิดความสะดวกในการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดหน่วยของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 หน่วย

1.2.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มแบบระดับชั้น (Stratified Random Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ เรียกว่าระดับชั้นหรือชั้นภูมิ (Strata) แล้วสุ่มหน่วยตัวอย่างจากทุกระดับชั้น ซึ่งลักษณะของหน่วยตัวอย่างในแต่ละระดับชั้นมีความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) มีคุณลักษณะเหมือนกันในระดับชั้นเดียวกัน และมีลักษณะแตกต่างกันกับระดับชั้นอื่น ๆ (Heterogeneity) การสุ่มแบบแบ่งชั้นจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามคุณสมบัติของประชากร ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อย เรียกว่า “ระดับชั้น” จำแนกตามอำเภอในจังหวัดมหาสารคาม รวม 13 อำเภอ จำนวน 254,097 คน : คริวเรือน แล้วกำหนดสัดส่วนของหน่วยตัวอย่างของทุกระดับชั้นภูมิของแต่ละอำเภอ จากขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน : คริวเรือน

ขั้นตอนที่ 2 วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ผู้วิจัยรวบรวมรายชื่อหน่วยกลุ่มตัวอย่างในประชากรทุกอำเภอ มาจัดทำเป็นสลาก แล้วหยิบชื่อหน่วยตัวอย่างออกมาครั้งละ 1 ใบแล้วนำใบที่หยิบได้กลับคืนเข้าไปตามเดิม เพื่อให้หน่วยตัวอย่างแต่ละหน่วยมีโอกาสถูกเลือกเท่า ๆ กัน ถ้าหยิบซ้ำกับใบเดิมที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างก็วางคืนเข้าไปตามเดิม แล้วหยิบใหม่ จนครบตามจำนวนหน่วยตัวอย่างครบตามสัดส่วนที่กำหนด สรุปจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอำเภอ

ลำดับที่	อำเภอ	ประชากร (คน : ครั้วเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน : ครั้วเรือน)
1	เมืองมหาสารคาม	46,332	73
2	แกดำ	7,109	11
3	โกสุมพิสัย	31,457	50
4	กันทรวิชัย	22,676	36
5	เชียงยืน	17,013	27
6	บรบือ	30,804	49
7	นาเชือก	15,450	24
8	พยัคฆภูมิพิสัย	21,955	35
9	วาปีปทุม	28,701	45
10	นาดูน	8,859	14
11	ยางสีสุราช	8,409	13
12	กุฉินารายณ์	9,240	15
13	ชื่นชม	6,092	20
รวม		254,097	400

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 3) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

2.2 ตัวแปรคั่นกลาง จำนวน 1 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2.3 ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

3. เครื่องมือวิจัย

3.1 การสร้างเครื่องมือวิจัย เครื่องมือวิจัย เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมา กำหนดนิยามศัพท์ของตัวแปร และกำหนดกรอบโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถาม 2) ศึกษาแบบสอบถามที่ผู้วิจัยท่านอื่นได้สร้างขึ้น ซึ่งมีเนื้อหาอยู่ในกรอบแนวคิดของแต่ละตัวแปร โดยนำมาปรับข้อความบางส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาในครั้งนี้ ภายใต้การควบคุมดูแลและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

ลักษณะของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1-3 เป็นแบบ สอบถามปลายปิด (Closed Ended Questionnaire) ที่สอบถามเพื่อต้องการคำตอบเฉพาะ เจาะจง โดยมีตัวเลือกให้ตอบ และมีตัวเลือกตอบสุดท้ายไว้ให้ ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ แบบสอบถามมีลักษณะ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และสถานภาพในชุมชน จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ของ Likert (ริงสรร์ค ลิงเหล็ค, 2558) แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ คือ ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดค่าคะแนนจาก 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับ จัดเรียงเนื้อหา ข้อคำถามตามลำดับของปัจจัยที่นำมาศึกษา จำนวน 40 ข้อ ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ	จำนวน 8 ข้อ
การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา	จำนวน 8 ข้อ
การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา	จำนวน 8 ข้อ
การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล	จำนวน 8 ข้อ
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ของ Likert (ริงสรร์ค ลิงเหล็ค, 2558) แบ่งระดับการวัดระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ คือ ระดับความคิดเห็นมาก

ที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดให้คะแนน 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับ จัดเรียงเนื้อหา ข้อคำถาม ตามลำดับของปัจจัยที่นำมาศึกษา จำนวน 40 ข้อ ดังนี้

ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ	จำนวน 10 ข้อ
ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	จำนวน 10 ข้อ
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	จำนวน 10 ข้อ
ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีอิสระในการตอบคำถาม

3.2 การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นพร้อมนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรที่ต้องการศึกษาทั้งหมด เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้อง ได้แก่ 1) อาจารย์ ดร. อัฐพล อินตะเสนา วุฒิการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาภาษาไทย (ปร.ด. ภาษาไทย) อาจารย์ประจำหลักสูตรการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างภาษา 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล วุฒิการศึกษา Ph.D in Regional and Rural Development Planning จาก Asian Institute of Technology (AIT) อาจารย์ประจำหลักสูตรการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและโครงสร้าง 3) อาจารย์ดร. นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ วุฒิการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา (ปร.ด. สิ่งแวดล้อมศึกษา) และปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขายุทธศาสตร์การพัฒนารัฐวิภาค อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณานิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัวที่กำหนดขึ้นว่าถูกต้องตามทฤษฎีหรือไม่เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ด้านความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) รวมทั้งความครอบคลุมของเนื้อหา สำนวนภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัด เพื่อตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยวิธีหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะวัด หรือ IOC (Index of Item Objective Congruence) ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงความเห็นและให้คะแนน ดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะวัด
 - 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะวัด
 - 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่เป็นตัวแทนลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะวัด
- จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N} \quad (3-2)$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะที่ต้องการจะวัด
 $\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทุกคน
 N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.2.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ไปวิเคราะห์หาค่า IOC พบว่า แบบสอบถามนี้มีค่าดัชนี IOC ตั้งแต่ 0.67 ถึง 1 ข้อคำถามนั้นสามารถเป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะของสิ่งที่ต้องการจะวัด จึงนำมาใช้เป็นข้อคำถามจริงในเครื่องมือได้ (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2558) หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งและจัดพิมพ์เครื่องมือก่อนนำไปทดลองใช้

3.2.3 นำข้อแบบสอบถามแต่ละตัวแปรไปทดลองใช้ (Try-Out) กับประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านการหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) เป็นรายข้อด้วยวิธีการหาอัตราส่วนค่าวิกฤต t ระหว่างกลุ่มคะแนนสูง และกลุ่มคะแนนต่ำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มคะแนนสูงกับกลุ่มคะแนนต่ำ โดยเลือกข้อที่มีค่า t หมายถึงค่าคะแนนเฉลี่ยในข้อนั้น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มาเป็นข้อคำถามในเครื่องมือฉบับจริง เพื่อให้คำถามทุกข้อสามารถจำแนกปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม โดยเลือกข้อคำถามมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อหรือค่า t เท่ากับ 0.66 ขึ้นไป

3.2.4 นำข้อที่ได้ตามเกณฑ์มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ Alpha Coefficient ตามวิธีของ Cronbach (1970, p. 161) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.979

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย จากคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เสนอไปยังพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย จำนวน 10 คน ได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถาม 400 ฉบับ ครอบคลุมจำนวนหน่วยสมาชิกของกลุ่มตัวอย่าง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

5.1 คัดแยกแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ โดยเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ซึ่งมีคำตอบครบทุกข้อ ในการวิจัยนี้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 400 ฉบับ นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ และบันทึกคะแนนแต่ละข้อในรูปแบบรหัส (Coding Form) หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงทฤษฎีชั่วคราวที่สร้างขึ้นก่อนการวิจัย

5.2 วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.3 ทดสอบสมมติฐานในการวิจัย ใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) โดยใช้โปรแกรม LISREL (Karl and Sorbom, 1998, p. 70) และสหสัมพันธ์ Pearson Correlation เพื่อวิเคราะห์ และอธิบายอิทธิพลเส้นทาง (Path Analysis) ของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (Level of Significance .05)

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการจากภาครัฐ ผู้นำชุมชนและประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม และตัวแทนจากองค์กรเอกชน จำนวน 20 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling Method) จากผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1.1 มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
- 1.2 มีประสบการณ์ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน อย่างน้อย 1 ปี
- 1.3 มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้จนสิ้นสุด

กลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ได้แก่ พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ อาจารย์จากหลักสูตรพัฒนาชุมชน และในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2 ประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ผู้นำชุมชน และตัวแทนชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 3 ตัวแทนจากส่วนราชการและองค์กรเอกชน ได้แก่ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้แทนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ผู้จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัย คือ รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม มีขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของรูปแบบ ดังนี้

2.1 การสร้างและหาคุณภาพรูปแบบ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพรูปแบบตามขั้นตอน ดังนี้ 1) นำผลการวิจัยในระยะที่ 1 ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านด้านภาวะผู้นำ ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ด้านแรงจูงใจ และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มาเป็นหัวข้อในการสร้างรูปแบบการ

พัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนครั้งนี้ 2) ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนสังเคราะห์และจัดทำกรอบโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาในแต่ละด้าน 3) กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะและจัดทำรายละเอียดรูปแบบการพัฒนา ได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และการวัดและประเมินผล 4) หากคุณภาพรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม มี 2 วิธี ดังนี้ 4.1) การวิพากษ์รูปแบบ โดยการประชุมกลุ่ม (Focus Group) ผู้วิพากษ์ เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน การประชุมกลุ่ม 2 ครั้ง ในประเด็น “รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผน พัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม มีความชัดเจน สามารถพัฒนาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับแผนแม่บท หรือไม่ เพราะเหตุใด” ครั้งที่ 1 การประชุมกลุ่มย่อย แบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5 คน มี 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่จากส่วนงานราชการ และองค์กรเอกชน กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชน กลุ่มที่ 4 ตัวแทนชุมชน ครั้งที่ 2 การประชุมกลุ่มใหญ่ ผู้เข้าประชุมนำผลการประชุมกลุ่มย่อยมานำเสนอในที่ประชุม หาข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบ และให้ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงรูปแบบตามผลการวิพากษ์เพื่อดำเนินการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญต่อไป การประเมินรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำรูปแบบที่ผ่านการวิพากษ์แล้ว เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย อาจารย์ ดร. อัฐพล อินตะเสนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล และอาจารย์ ดร. นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ได้ประเมินคุณภาพของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1

ผู้วิจัยนำข้อมูลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ มาเลือกรูปแบบและกิจกรรมที่มีความเหมาะสม นำไปใช้ได้ มาจัดทำรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคามฉบับสมบูรณ์ ก่อนนำไปทดลองใช้ต่อไป

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

1. กลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง คือ ตัวแทนชุมชนในบ้านหนองเม็ก ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 50 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เรียกว่าระดับชั้นหรือชั้นภูมิ (Strata) 3 ระดับ ระดับชั้นที่ 1 อำเภอในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 13 อำเภอ ระดับชั้นที่ 2 ตำบลในอำเภอที่เป็นพื้นที่ทดลอง และระดับชั้นที่ 3 หมู่บ้านในตำบลที่เป็นพื้นที่ทดลอง ลักษณะของหน่วยตัวอย่างในแต่ละระดับชั้นมีความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) มีคุณลักษณะเหมือนกันในระดับชั้นเดียวกัน และมีลักษณะแตกต่างกันกับระดับชั้นอื่นๆ (Heterogeneity) การสุ่มแบบชั้นภูมิจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามคุณสมบัติของประชากร มีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมรายชื่อหน่วยตัวอย่าง จำแนกตามอำเภอในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม แกดำ โกสุมพิสัย กันทรวิชัย เชียงยืน บรบือ นาเชือก พยัคฆภูมิพิสัย วาปีปทุม นาตุน ยางสีสุราช กุฉีกรัง และชื่นชม มาจัดทำเป็นสลาก แล้วหยิบชื่อหน่วยตัวอย่างออกมา 1 ใบ เพื่อสุ่มเลือกอำเภอในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 13 อำเภอ ได้อำเภอนาเชือก เป็นพื้นที่ทดลอง

ขั้นที่ 2 รวบรวมรายชื่อตำบลในอำเภอนาเชือก จำนวน 4 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลหนองเม็ก ตำบลปอพาน ตำบลสันป่าตอง และตำบลสำโรง แล้วหยิบชื่อหน่วยตัวอย่างออกมา 1 ใบ เพื่อสุ่มเลือกตำบลในอำเภอนาเชือก ได้ตำบลหนองเม็ก เป็นพื้นที่ทดลอง

ขั้นที่ 3 รวบรวมรายชื่อหมู่บ้านในตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จากทั้งหมด 21 หมู่บ้าน แล้วหยิบชื่อหน่วยตัวอย่างออกมา 1 ใบ เพื่อสุ่มเลือก หมู่บ้านในตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก ได้บ้านหนองเม็ก หมู่ที่ 3 เป็นกลุ่มทดลอง

ขั้นที่ 4 กำหนดขนาดของกลุ่มทดลอง ได้ขนาดของกลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน รวบรวมรายชื่อของหน่วยกลุ่มตัวอย่างในประชากรในบ้านหนองเม็ก หมู่ที่ 3 ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก มาจัดทำเป็นสลาก แล้วหยิบชื่อหน่วยตัวอย่างออกมาครั้งละ 1 ใบแล้วนำใบที่หยิบได้กลับคืนเข้าไปตามเดิม

เพื่อให้หน่วยตัวอย่างแต่ละหน่วยมีโอกาสถูกเลือกเท่า ๆ กัน ถ้าหยิบซ้ำกับใบเดิมที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างก็วางคืนเข้าไปตามเดิม แล้วหยิบใหม่ จนครบตามจำนวนหน่วยตัวอย่าง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

2.2 ตัวแปรตาม คือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัย มี 3 ชุด ดังนี้

3.1 แบบวัดการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน

3.2 แบบวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 3 เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One – Group Pretest – Posttest Design

4.1 แบบแผนการวิจัย แบบแผนการวิจัย มีดังนี้ (Cook and Campbell, 1979, p. 99)

$$O_1 \text{-----} X \text{-----} O_2 \quad (3-3)$$

เมื่อ O_1 แทน การวัดก่อนการทดลอง

X แทน การทำการทดลองใช้รูปแบบ

O_2 แทน การวัดหลังการทดลอง

4.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ดังนี้ 1) เลือกกลุ่มทดลอง กลุ่มทดลอง คือ ประชาชนที่เป็นตัวแทนครัวเรือนในบ้านหนองเม็ก หมู่ที่ 3 ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) 2) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทดสอบก่อนทดลอง (Pretest) กับกลุ่มทดลอง ด้วยแบบวัด 3) ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม กับกลุ่มทดลอง

4) เก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง (Posttest) กับกลุ่มทดลอง โดยใช้แบบวัด ซึ่งเป็นแบบวัดชุดเดียวกันกับการทดสอบก่อนทดลอง 5) นำผลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำผลที่ได้จากการประเมินผลก่อนการทดลองและหลังการทดลองกับกลุ่มทดลอง มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ร่วม) หลายตัวแปรตาม (Multivariate Analysis of Covariance: MANCOVA Repeated)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของข้อมูล ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย
2. ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย
3. ผลการวิจัย

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย

4.1.1 สัญลักษณ์ใช้แทนตัวแปร

LED	แทน	ด้านภาวะผู้นำ
KNOW	แทน	ด้านความรู้
MOTI	แทน	ด้านแรงจูงใจ
PROC	แทน	ด้านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
PAR	แทน	การมีส่วนร่วมในการวางแผน

4.1.2 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
SKEWNESS	แทน	ค่าความเบ้ (Skewness)
KURTOSIS	แทน	ค่าความโด่ง (Kurtosis)
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณยกกำลังสอง (Square Multiple Correlation) หรือ สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination)
X^2	แทน	ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square)
df	แทน	องศาอิสระ (Degree of Freedom)
GFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index)
AGFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index)
RMSEA	แทน	ค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย (Root Mean Square Error of Approximation)
RMR	แทน	ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (Root Mean Square Residual)
DE	แทน	อิทธิพลหรือผลทางตรง (Direct Effects)
IE	แทน	อิทธิพลหรือผลทางอ้อม (Indirect Effects)
TE	แทน	อิทธิพลหรือผลรวม (Total Effects)

4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 3 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 4 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

4.3 ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และปัจจัยด้านแรงจูงใจ ตัวแปรคั่นกลาง คือ ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล โดยมีสมมุติฐานการวิจัยว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่อาศัยในเขตชุมชนของจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 400 คน: คร่าวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมุติฐานการวิจัยโดยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง โดยใช้โปรแกรมลิสเรลและสหสัมพันธ์เพียร์สัน กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ซึ่งคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

(n =400)

ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	122	30.5
1.2 หญิง	278	69.5
รวม	400	100
2. อายุ		
2.1 15 - 25 ปี	43	10.8
2.2 26 - 35 ปี	45	11.3
2.3 36 - 45 ปี	40	10.0
2.4 46 - 55 ปี	141	35.3
2.5 56 - 65 ปี	86	21.5
2.6 66 ปีขึ้นไป	45	11.3
รวม	400	100
3. ระดับการศึกษา		
3.1 ต่ำกว่าประถมศึกษา	24	6.0
3.2 ประถมศึกษา	151	37.8
3.3 มัธยมศึกษาตอนต้น	68	17.0
3.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย /เทียบเท่า	107	26.8
3.5 ปริญญาตรี	50	12.5
3.6 สูงกว่าปริญญาตรี	0	0
รวม	400	100
4. อาชีพ		
4.1 นักเรียน นักศึกษา	25	6.3
4.2 เกษตรกร	249	62.3

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
4.3 รับราชการ	35	8.8
4.4 รับจ้าง	54	13.5
4.5 ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	37	9.3
รวม	400	100
5. สถานภาพในชุมชน		
5.1 ผู้นำชุมชน	35	8.8
5.2 คณะกรรมการชุมชน	42	10.5
5.3 อาสาสมัครสาธารณสุข	20	5.0
5.4 ลูกบ้าน	303	75.8
รวม	400	100
6. การเข้ารับการอบรม		
6.1 เคย	196	49
6.2 ไม่เคย	204	51
รวม	400	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่าคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่าเป็นเพศหญิง ร้อยละ 69.5 เพศชาย ร้อยละ 30.5 ส่วนมากมีอายุระหว่าง 46-55 ปี ร้อยละ 35.3 รองลงมาคืออายุ 56- 65 ปี ร้อยละ 21.5 และน้อยที่สุดมีอายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 10 ด้านระดับการศึกษาพบว่าส่วนมากมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 37.8 รองลงมาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 26.8 และน้อยที่สุดคือระดับต่ำกว่าประถมศึกษา ร้อยละ 6. ในด้านอาชีพพบว่าประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 62.3 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง ร้อยละ 13.5 และน้อยที่สุดคือเรียนหนังสือ ร้อยละ 6.3 ในด้านสถานภาพภายในชุมชนพบว่า เป็นลูกบ้าน ร้อยละ 75.8 รองลงมา มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการชุมชน ร้อยละ 10.5 และน้อยที่สุดคือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 5 และในด้านการเข้ารับการอบรมหรือมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน พบว่าเคยเข้าร่วม ร้อยละ 49 และไม่เคยเข้าร่วม ร้อยละ 51

2. ผลการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานในการตรวจสอบตามเงื่อนไขของการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างโดยใช้โปรแกรม LISREL

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model : SEM) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL for Windows) เพื่ออธิบายอิทธิพลเส้นทางด้วย Path Analysis หรือปัจจัยเชิงสาเหตุโดยสมการโครงสร้างเชิงเส้น อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ของตัวแปรอิสระ ตัวแปรคั่นกลางที่ส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อตัวแปรตาม โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (Level of Significance .05)

ข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้โปรแกรม Lisrel คือ ลักษณะการกระจายของข้อมูลต้องกระจายแบบโค้งปกติ ทุกตัวแปรจะต้องมีค่าความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) ไม่เกิน ± 1 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ทำการตรวจสอบค่าความเบ้และค่าความโด่ง ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปร

ตัวแปร	\bar{X}	S.D.	Sk	Ku	แปลผล
1. ด้านภาวะผู้นำ	3.28	.890	-.194	-.692	โค้งปกติ
2. ด้านความรู้	12.32	3.343	-.173	-.976	โค้งปกติ
3. ด้านแรงจูงใจ	3.14	.770	-.164	-.681	โค้งปกติ
4. ด้านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	2.87	.735	-.264	.623	โค้งปกติ

จากตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบคุณลักษณะของข้อมูลกระจายข้อมูลเป็นโค้งปกติหรือไม่ ด้วยการทดสอบค่าสถิติความเบ้ (Skewness) และทดสอบค่าสถิติความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร พบว่า มีค่าไม่เกิน ± 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อมูลทั้งหมดมีการกระจายของข้อมูลเป็นโค้งปกติ สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไปได้

3. ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร การตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระเพื่อเป็นการทดสอบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดมีความเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผลการศึกษแสดงในตารางที่ 4.2 พบว่า ตัวแปรเชิงสาเหตุ ได้แก่

ด้านภาวะผู้นำ (LED) ด้านความรู้ (KNOW) ด้านแรงจูงใจ (MOTI) และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PROC) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางนี้

ตารางที่ 4.3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันระหว่างตัวแปร

	PAR	LED	KNOW	MO	PROC
PAR	1	-	-	-	-
LED	.731**	1	-	-	-
KNOW	.822**	.813**	1	-	-
MOTI	.747**	.749**	.826**	1	-
PROC	.541**	.439**	.622**	.669**	1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปร ระหว่างตัวแปรอิสระได้แก่ ตัวแปรด้านภาวะผู้นำ (LED) ด้านความรู้ (KNOW) ด้านแรงจูงใจ (MOTI) และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PROC) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 4 ตัวแปร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .439 ถึง .822 ซึ่งไม่มีตัวแปรคู่ใดมีความสัมพันธ์กันเองสูงเกิน 0.85 ขึ้นไป จึงสามารถนำไปทดสอบสมมุติฐานต่อไปได้

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression) ระหว่างตัวแปรอิสระได้แก่ ตัวแปรด้านภาวะผู้นำ (LED) ด้านความรู้ (KNOW) ด้านแรงจูงใจ (MOTI) และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PROC) จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด ดังนี้

ตารางที่ 4.4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระทุกตัวส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติ Multiple
Linear Regression

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	-.012	.095	-	-3.131	.000**
LED	.021	.042	.521	2.499	.000**
MOTI	.072	.053	.664	3.359	.000**
PROC	-.031	.039	-.426	-2.795	.000**
KNOW	.214	.013	.828	16.249	.000**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression) พบว่า ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ 4 ตัวแปร ได้แก่ LED MOTI PROC and KNOW

ตารางที่ 4.5 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.883 ^a	.780	.778	.40748

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination) $R^2 = 0.780$ ซึ่งแสดงว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีผลต่อตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยละ 78.0 ($R^2 = 0.780$)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) หรือสมการเชิงโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุสมการเชิงเส้นอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ของตัวแปรต้น ได้แก่ ตัวแปรด้านภาวะผู้นำ (LED) ด้านความรู้ (KNOW) ด้านแรงจูงใจ (MOTI) และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PROC) ที่ส่งผลทั้งโดยตรง โดยอ้อมและโดยรวมต่อตัวแปรตาม คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ตั้งสมมติฐานการวิจัยในข้อ 1 คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ได้รับผลโดยตรงจาก 1) ปัจจัยด้านความรู้และด้านแรงจูงใจ ได้รับผลโดยอ้อมจากปัจจัยด้านการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และจากการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้ค่าสถิติ ดังนี้

Chi-Square = 274.69 (ค่าที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ Chi-Square / df = < 3)

Degrees of Freedom = 3

Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.48 (ค่าที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ ≤ 0.05)

P-value = 0.00

Root Mean Square Residual (RMR) = 0.21 (ค่าที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ ≤ 0.05)

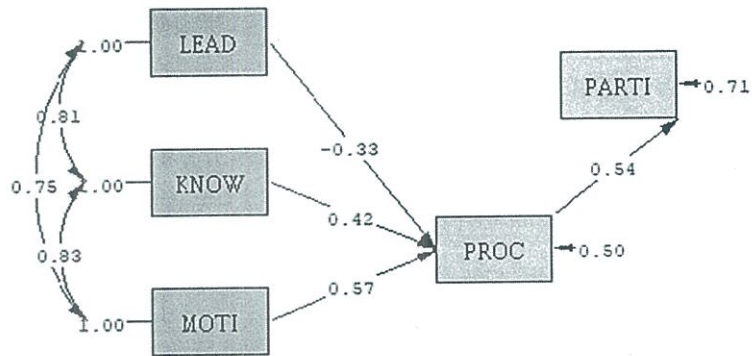
Standardized RMR = 0.21 (ค่าที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ ≤ 0.05)

Goodness of Fit Index (GFI) = 0.78 (ค่าที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ ≥ 0.90)

Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = -0.08 (ค่าที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ ≥ 0.90)

Parsimony Goodness of Fit Index (PGFI) = 0.16

แสดงเป็นภาพได้ดังภาพที่ 4.1

Chi-Square=274.69, df=3, P-value=0.00000, RMSEA=0.478

ภาพที่ 4.1 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ตัวแบบตั้งต้นที่ 1

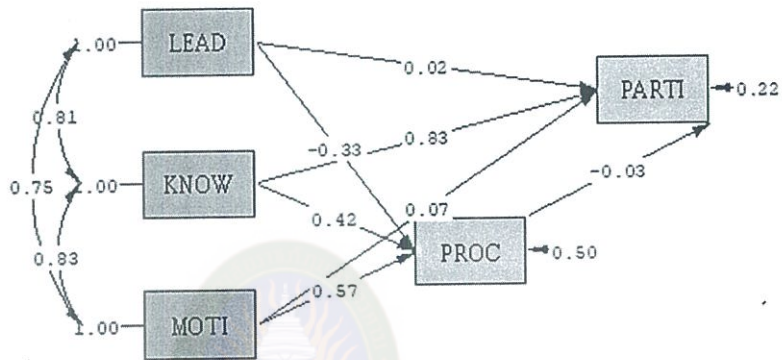
จากภาพที่ 4.1 ผลจากการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) หรือสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model : SEM) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ กับตัวแปรตามในตัวแบบตั้งต้นที่ 1 พบว่า ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานตั้งต้น ไม่กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแบบจำลองใช้ค่าดัชนีต่าง ๆ รวมทั้งดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบไม่อยู่ตามเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 4.6 ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานตั้งต้นที่ 1 ของการวิจัย

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา	ค่าสถิติในตัวแบบตั้งต้น	ผลการพิจารณา
X^2	Chi-Square /df = < 3	$X^2 = 0.00, df = 3$	ไม่ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.90	0.78	ไม่ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	-0.08	ไม่ผ่านเกณฑ์
RMSEA	≤ 0.05	0.000	ผ่านเกณฑ์
RMR	≤ 0.05	0.21	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากภาพที่ 4.1 และ ตารางที่ 4.6 พบว่า ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานตั้งต้นที่ 1 ไม่กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผู้วิจัยจึงปรับปรุงตัวแบบจำลองโดยการปรับตัวแบบ (Model Modification) ซึ่งอาศัยค่าดัชนีตัวแบบ (Model Modification Indices) และคำนึงถึงเหตุผลเชิงทฤษฎี ทำการทดสอบสมมติฐานอีกครั้ง ดังแสดงในภาพที่ 4.2

Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

ภาพที่ 4.2 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ตัวแบบสุดท้าย

จากภาพที่ 4.2 พบว่า ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสุดท้ายของการวิจัยมีความกลมกลืนของตัวแบบหลังจากที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงตัวแบบแล้ว เพื่อให้ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแบบจำลองใช้ค่าดัชนีต่างๆ รวมทั้งดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบอยู่ตามเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานของการวิจัย ดังสรุปแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสุดท้ายของการวิจัย

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา	ค่าตัวแบบสุดท้าย ของการวิจัย	ผลการพิจารณา
X^2	Chi-Square /df = < 3	$X^2 = 0.00$, df = 0	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.90	1.00	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.99	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	≤ 0.05	0.000	ผ่านเกณฑ์
RMR	≤ 0.05	0.003	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.7 ผลการทดสอบพบว่า โมเดลความสำเร็จในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าไค - สแควร์ (X^2) มีค่าเท่ากับ 0.00 ที่องศาอิสระ (df) 0 มีค่าความน่าจะเป็น (P- Value of X^2) เท่ากับ 0.41 นั่นคือ ค่าไค - สแควร์ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับเกณฑ์ซึ่งกำหนดไว้ว่า ค่าไค - สแควร์ (X^2) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่แตกต่างกัน หรือรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าดัชนีอัตราส่วนไค - สแควร์ สัมพัทธ์ (Chi-square / df) มีค่าเท่ากับ 0.00 อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด คือ น้อยกว่า 3.00 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) และดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ 1.00 และ 0.99 ตามลำดับ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ มากกว่า 0.90 ดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) เท่ากับ 0.003 และค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.050 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ น้อยกว่า 0.05 แสดงว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐานการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สรุปได้ว่า แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ผลทางตรง ทางอ้อมและโดยรวมดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ผลโดยตรง (DE) ผลโดยอ้อม (IE) และผลโดยรวม (TE) และค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ พหุคูณกำลังสอง (R^2) ของตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคามในแบบจำลองที่ปรับปรุงใหม่

ตัวแปรเชิงสาเหตุ	ตัวแปรเชิงสาเหตุ	ตัวแปรผลลัพธ์ภายในแบบจำลองที่ปรับปรุงใหม่	
		Par	Proc
LEAD	DE	0.02	-1.13
	IE	0.01	0.80
	TE	0.03	-0.33
KNOW	DE	0.83	1.22
	IE	-0.01	-0.80
	TE	0.82	0.42
MOTI	DE	0.07	1.38
	IE	-0.02	-0.81
	TE	0.05	0.57
R^2		0.53	0.47

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคามได้รับผลโดยรวมสูงสุดมาจาก Know เท่ากับ 0.82 รองลงมา ได้แก่ Moti เท่ากับ 0.05 และ Lead เท่ากับ 0.03 โดยตัวแปรเชิงสาเหตุทั้ง 3 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ได้ร้อยละ 78 ($R^2 = 0.78$)

ตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ในการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ทั้ง 4 ปัจจัย ได้แก่ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (LED) ปัจจัยด้านความรู้ (KNOW) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ(MOTI) และปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

(PROC) มาจัดกลุ่ม (Grouping) สร้างเป็นร่างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

1. ยกร่างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม

1.1 กรอบโครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม โดยนำปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม จากผลการวิจัยในระยะที่ 1 จำนวน 4 ด้าน มากำหนดกรอบโครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งการออกแบบกิจกรรมมาจากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการทำงานพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับการพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ดังกรอบโครงสร้างของรูปแบบในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 กรอบโครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม

รูปแบบการพัฒนา	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการพัฒนา	การประเมินผล
1. ภาวะผู้นำ	เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชน	ภาวะผู้นำ การพัฒนาชุมชน	กิจกรรมที่ 1 ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน กิจกรรมที่ 2 ผู้นำต้นแบบ	การสังเกต พฤติกรรมและ และการซักถาม
ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	เพื่อพัฒนาความรู้ของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน บทบาทและหน้าที่ของประชาชน กระบวนการจัดทำแผนการประเมินแผน	กิจกรรมที่ 1 อดีตสู่ปัจจุบัน กิจกรรมที่ 2 ศักยภาพชุมชน กิจกรรมที่ 3 อนาคตชุมชน กิจกรรมที่ 4 การขับเคลื่อนแผน กิจกรรมที่ 5 ประเมิน แผน	การสังเกต พฤติกรรมและ และการซักถาม

(ต่อ)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

รูปแบบการพัฒนา	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการพัฒนา	การประเมินผล
2. แรงจูงใจ	เพื่อพัฒนาแรงจูงใจใน	การส่งเสริมการ	กิจกรรมที่ 1 การยอมรับ	การสังเกต
	การมีส่วนร่วมของ	ยอมรับนับถือการ	นับถือ	พฤติกรรมและการ
	ประชาชนในการ	ส่งเสริมบรรยากาศ	กิจกรรมที่ 2 บรรยากาศ	ซักถาม
	จัดทำแผนพัฒนา	การทำงาน	การทำงาน	
	ชุมชน			
3. การเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม	เพื่อพัฒนาทักษะการ	ปัญหาและการ	กิจกรรมที่ 1 กระจกเงา	การสังเกต
	เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	แก้ปัญหาชุมชน	กิจกรรมที่ 2 กบในกะลา	พฤติกรรมและการ
	ร่วมของประชาชน			ซักถาม
	ในการพัฒนาชุมชน			

จากตารางที่ 4.9 รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม เป็นรูปแบบการพัฒนา 4 ด้าน ที่เน้นกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 11 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ มี 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 ภาวะผู้นำ และ กิจกรรมที่ 2 ผู้นำต้นแบบ 2) รูปแบบการพัฒนาความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มี 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 อดีตสู่ปัจจุบัน กิจกรรมที่ 2 ศักยภาพชุมชน กิจกรรมที่ 3 อนาคตชุมชน กิจกรรมที่ 4 การขับเคลื่อนแผน และกิจกรรมที่ 5 ประเมินแผน 3) รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจ มี 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 การยอมรับนับถือ และกิจกรรมที่ 2 บรรยากาศการทำงาน และ 4) รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 กระจกเงา และกิจกรรมที่ 2 กบนอกกะลา

1.2 ยกย่องรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม มีดังนี้

1.2.1 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ

1.2.1.1 แนวคิด ภาวะผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย เป็นความสามารถที่จะชี้แนะ สั่งการ หรืออำนวยความสะดวก หรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้

1.2.1.2 หลักการ การมีภาวะผู้นำที่สมบูรณ์ต้องมีความรู้ กล้าตัดสินใจ นำเสนอ และบริหารที่มั่งงายอย่างมืออาชีพ

1.2.1.3 วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของประชาชนในการจัดทำ
แผนพัฒนาชุมชน

1.2.1.4 เป้าหมาย ผู้เข้าอบรมเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่ดี และผู้เข้า
อบรมสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองและทีมงาน

1.2.1.5 กิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ลักษณะกิจกรรม บรรยาย อภิปราย และ
ปฏิบัติ จำนวน 2 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน ขั้นที่ 1 ศึกษาสถานการณ์
เปลี่ยนแปลงในชุมชน ระบุผู้นำคือใคร ผู้นำทำอะไร และทักษะใดที่จำเป็นสำหรับผู้นำ ขั้นที่ 2 แสดง
ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของภาวะผู้นำ เห็นด้วยหรือไม่กับข้อความที่ว่า “ศักยภาพของผู้นำ
ส่งผลต่อการพัฒนา การสร้างความเชื่อมั่นให้คนในชุมชนยอมรับ ย่อมจะทำให้เกิดความร่วมมือของคนใน
ชุมชนต่อไป” ขั้นที่ 3 ระบุลักษณะของภาวะผู้นำ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีคุณธรรม มี
ความสามารถ น่าเชื่อถือ สามารถทำงานเป็นทีม มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จร่วมกัน และมีความยุติธรรม แสดง
ความคิดเห็นและกำหนดคุณสมบัติของภาวะผู้นำชุมชนของตนเอง ขั้นที่ 4 สร้างบ้านแปลงเมือง กำหนด
ลักษณะชุมชนที่พึงประสงค์ ผู้นำและ บทบาทหน้าที่ เรียนรู้ปัญหา ผลกระทบ และวิธีแก้ปัญหาจาก
สถานการณ์ในชุมชน เสนอทางเลือกใหม่ในการสร้างบ้านแปลงเมือง

กิจกรรมที่ 2 ผู้นำต้นแบบ ขั้นที่ 1 เลือกรูปแบบหรือตัวอย่างของการเป็น
ผู้นำที่ตนชื่นชอบ ศึกษาวิธีการที่ทำให้ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาประยุกต์ได้อย่างเหมาะสม ขั้นที่ 2
ค้นหาลักษณะของผู้นำที่ดี คลุกคลีกับผู้คน กิจกรรม เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรม วิธีการให้เกิดความเข้าใจ
และเข้าถึงความสำคัญของการมีตัวตนในแบบผู้นำที่ดี แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่ม และสรุปลักษณะ
ของผู้นำที่ดี ขั้นที่ 3 พัฒนาตัวเอง หาข้อดีข้อเสีย ฝึกวิธีการใหม่ ๆ ประเมินผลที่เกิดขึ้น เรียนรู้เพื่อให้
เกิดองค์ความรู้มากขึ้น กล้าริเริ่มและตัดสินใจ ขั้นที่ 4 ค้นหาข้อด้อยของตัวเอง เพื่อเปลี่ยนเป็นข้อเด่น
ปรับวิธีคิด บุคลิกภาพ การพูด แสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อลบข้อด้อยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตัวเอง
ขั้นที่ 5 พัฒนาทีมงาน จัดการปัญหา ถ่ายทอดประสบการณ์แก่สมาชิก และค้นหาวิธีการที่ทันสมัยมา
ปรับใช้

1.2.1.6 วัดผลและประเมินผล การสังเกตพฤติกรรม และการซักถาม

1.2.2 รูปแบบการพัฒนาความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

1.2.2.1 แนวคิด ข้อมูล ข้อเท็จจริง แนวคิด หลักการที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือประสบการณ์ที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติของคนในชุมชน เป็นความรู้สำคัญสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

1.2.2.2 หลักการ การพัฒนาชุมชนในอดีต ศักยภาพของชุมชน กระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชน และการประเมินแผน เป็นความรู้ที่ประชาชนพึงรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

1.2.2.3 วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

1.2.2.4 เป้าหมาย

- 1) ผู้เข้าอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและผลกระทบที่เกิดขึ้น
- 2) ผู้เข้าอบรมมีความรู้เกี่ยวกับศักยภาพชุมชนของตนเอง
- 3) ผู้เข้าอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาชุมชน และแผนพัฒนาชุมชน
- 4) ผู้เข้าอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการนำแผนพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติ
- 5) ผู้เข้าอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพของแผนพัฒนาชุมชน

1.2.2.5 กิจกรรมการพัฒนาความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ลักษณะกิจกรรม บรรยาย อภิปราย และปฏิบัติ จำนวน 5 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 อดีตสู่ปัจจุบัน ขั้นที่ 1 บรรยายการพัฒนาชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน ขั้นที่ 2 เปรียบเทียบลักษณะของแผนพัฒนาชุมชน จำแนกรายละเอียด จัดกลุ่มหัวข้อ และระบุความเหมือนและแตกต่างของแผนชุมชน ขั้นที่ 3 สร้างความคิดรวบยอด แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของแผนพัฒนาชุมชนแต่ละฉบับ ด้านความเหมาะสมของแผนกับปัญหาชุมชน ความครอบคลุมของโครงการพัฒนา ความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาสามปี สร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับลักษณะของแผนพัฒนาชุมชนที่ดี

กิจกรรมที่ 2 ศักยภาพชุมชน ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมชุมชน ชักถามเกี่ยวกับสภาพชุมชนปัจจุบันเป็นอย่างไร ชุมชนน่าอยู่และเป็นสุขหรือไม่ ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร ขั้นที่ 2 ศึกษาและทบทวนปัญหาในชุมชน ชักถามว่า “ปัจจุบัน เราอยู่จุดไหน”

ศึกษาสถานการณ์ของชุมชน ปัญหา ความต้องการทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เรียนรู้ตนเองและชุมชน จากปัญหาชุมชน โดยวิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะทุนทางสังคมและสภาพปัญหา วิเคราะห์สาเหตุปัญหา และจัดลำดับความต้องการของชุมชน ขั้นที่ 4 ค้นหาศักยภาพชุมชน แยกแยะศักยภาพที่มีอยู่ด้านศักยภาพของประชาชน ทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสภาพปัญหาที่เป็นแนวโน้มกำลังเกิดขึ้นกับชุมชน

กิจกรรมที่ 3 อนาคตของชุมชน ขั้นที่ 1 กำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชน ชักถาม “เราต้องการให้ชุมชนไปสู่จุดไหนในอนาคต” ระดมสมอง เขียนวิสัยทัศน์ของชุมชน ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาชุมชน ชักถาม “เราจะมีเป้าหมายใดบ้างที่จะไปสู่วิสัยทัศน์” ขั้นที่ 3 กำหนดโครงการ กิจกรรมการพัฒนา ชักถาม “เราจะไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างไร” นำเสนอโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม สอดคล้องกับปัญหาชุมชน ครอบคลุมการพัฒนาทุกด้าน และสอดคล้องกับแผนแม่บท ขั้นที่ 4 จัดทำร่างแผนพัฒนาชุมชน ทบทวนและยืนยันวิสัยทัศน์ เป้าหมาย โครงการ และกิจกรรม ที่นำเสนอ จัดทำร่างแผนพัฒนาชุมชน ขั้นที่ 5 นำเสนอร่างแผนชุมชนในเวทีประชาคม ขั้นที่ 6 ปรับปรุงแก้ไขแผนชุมชนให้เหมาะสม

กิจกรรมที่ 4 การขับเคลื่อนแผน ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมชุมชน สำรวจบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้แผนพัฒนาชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในชุมชน และเตรียมเครือข่ายความร่วมมือ ขั้นที่ 2 บริหารจัดการโครงการตามแผน โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การปฏิบัติตามแผนชุมชน ลงมือทำ ยื่นขอรับการสนับสนุนต่อหน่วยงาน ขั้นที่ 3 ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ขั้นที่ 4 สรุปผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการ

กิจกรรมที่ 5 ประเมินแผน ขั้นที่ 1 กำหนดวิธีประเมินและเกณฑ์ประเมิน ขั้นที่ 2 ติดตาม ประเมินผล ขั้นที่ 3 สรุปผลการประเมิน ขั้นที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขแผนชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

1.2.2.6 การวัดผลและประเมินผล การสังเกตพฤติกรรม และการชักถาม

1.2.3 รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจ

1.2.3.1 แนวคิด แรงจูงใจเกิดจากความต้องการส่วนบุคคล และต้องการได้รับการตอบสนองในสิ่งที่องค์การจัดให้ โดยอาจแสดงออกมาในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนเอง

1.2.3.2 หลักการ เมื่อได้รับการยอมรับ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และระบบการดำเนินงานที่ดีจะสร้างแรงจูงใจในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.3.3 วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแรงจูงใจของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

1.2.3.4 เป้าหมาย ผู้เข้าอบรมได้รับการยอมรับและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน และผู้เข้าอบรมมีสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ดี

1.2.3.5 กิจกรรมการพัฒนาแรงจูงใจ ลักษณะกิจกรรม บรรยาย อภิปราย และปฏิบัติ จำนวน 2 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การยอมรับนับถือ ขั้นที่ 1 ค้นหาบุคคลที่สังคมยอมรับ อธิบายบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถของบุคคลนั้น ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์บุคคลที่ได้รับการยอมรับ สัมภาษณ์สังเกตคนในชุมชน จากลักษณะบุคลิกภาพที่กำหนด ได้แก่ ซื่อสัตย์ ยุติธรรม รับผิดชอบต่อความคิดเห็นของผู้อื่น สุภาพอ่อนโยน กล่าวที่จะเปลี่ยนแปลง ยืนยันในความเชื่อของตน มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จของงาน ขั้นที่ 3 วิเคราะห์บุคลิกภาพและความสามารถของตนเอง และให้ผู้อื่นประเมิน สรุปข้อดีและข้อเสีย ขั้นที่ 4 พัฒนาการตนเอง “ทำอย่างไรตนเองจะได้รับการยอมรับจากชุมชน” กำหนดแผนพัฒนาตนเอง ดำเนินการและประเมินผล

กิจกรรมที่ 2 บรรยายภาคการทำงาน ขั้นที่ 1 ชักถาม “ประชาชนได้รับประโยชน์ใดบ้างจากการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการพัฒนาชุมชน” อธิบายเกี่ยวกับประโยชน์ที่ประชาชนพึงได้รับจากการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ขั้นที่ 2 สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ชักถามผู้เข้าอบรม เลือกคนที่มีส่วนร่วม กับคนที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน เคยมีส่วนร่วมทำอะไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงเข้าร่วม และไม่เคย เพราะเหตุใด ขั้นที่ 3 สัมภาษณ์วิธีการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน สัมภาษณ์ประชาชนในชุมชน ประเด็นสัมภาษณ์ “ชุมชนจะสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม เสียค่าใช้จ่ายมาก ความถูกต้อง ความเสมอภาค และความจำเป็น ได้อย่างไร” รวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ ขั้นที่ 4 สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่มย่อย เลือกหัวข้อ นำเสนอวิธีการ อภิปราย และหาข้อสรุป

1.2.3.6 การวัดผลและประเมินผล การสังเกตพฤติกรรม และการซักถาม

1.2.4 รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1.2.4.1 แนวคิด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์และศักยภาพของผู้เรียน

1.2.4.2 หลักการ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาผ่านการเรียนรู้จากปัญหา ชุมชนและกระบวนการกลุ่ม

1.2.4.3 วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

1.2.4.4 เป้าหมาย ผู้เข้าอบรมสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชนอื่น ๆ

1.2.4.5 กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ลักษณะกิจกรรม บรรยาย อภิปราย และปฏิบัติ จำนวน 2 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 กระจกเงา ขั้นที่ 1 เล่าประสบการณ์การจัดการปัญหาชุมชน ผู้เข้าอบรมแต่ละคนเลือกปัญหาที่ตนเคยพบเห็น ได้แก่ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาความปลอดภัย ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น อธิบายรายละเอียดของปัญหา สาเหตุ และวิธีแก้ปัญหา ขั้นที่ 2 สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และวิธีแก้ปัญหา ผู้เข้าอบรมแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับวิธีแก้ปัญหานั้น เพราะเหตุใด ขั้นที่ 3 สร้างความคิดรวบยอด ผู้เข้าอบรมรวบรวมปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ ปัญหา จัดทำแผนภูมิแสดงสภาพปัญหาและการพัฒนาชุมชน ขั้นที่ 4 ประยุกต์แนวคิด ผู้เข้าอบรมระดมสมองและหาข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะ “ชุมชนน่าอยู่และเป็นสุข ในปี 2563” นำเสนอวิธีแก้ปัญหาซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ ทำหาย และทันสมัย

กิจกรรมที่ 2 กบนอกกะลา ขั้นที่ 1 สสำรวจสภาพของชุมชนอื่น ๆ ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มสังเกตและสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนอื่นซึ่งเป็นชุมชนตัวอย่าง เล่าสภาพชุมชนและการพัฒนาปัญหา และการจัดการปัญหา ขั้นที่ 2 สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพชุมชนและการพัฒนาชุมชนตัวอย่าง เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการพัฒนาชุมชนตัวอย่างนั้น ๆ ในมิติการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือการพัฒนาตามหลักความทันสมัย ขั้นที่ 3 สร้างความคิดรวบยอด รวบรวมข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 2 มากำหนดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับลักษณะการพัฒนาชุมชนตาม

แนวคิดแบบต่าง ๆ ชั้นที่ 4 ประยุกต์แนวคิด ระดมสมองและหาข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนของตนเองที่เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน นำเสนอทางเลือกใหม่และท้าทาย

1.2.4.6 วัดผลและประเมินผล การสังเกตพฤติกรรม และการซักถาม

2. ทาคคุณภาพรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

2.1 ผลการวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม โดยกลุ่มเป้าหมาย 20 ท่าน ด้วยวิธีเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group) และอภิปรายทั้งหมดในที่ประชุมใหญ่ (Brain Storming) โดยประเด็นเสวนา “รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม มีความชัดเจน สามารถพัฒนาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับแผนพัฒนาชุมชน หรือไม่ เพราะเหตุใด” สรุปผลการวิพากษ์ มีรายละเอียด ดังนี้ 1) รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมในการพัฒนา 11 กิจกรรม 2) ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เกี่ยวข้องได้พิจารณาเสนอให้ตัดกิจกรรมออก 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมในด้านการพัฒนาความรู้ ได้แก่ กิจกรรมอดีตสู่ปัจจุบัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม สามารถนำไปรวมกับกิจกรรมศักยภาพชุมชนได้ และตัดกิจกรรมในด้านการพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ กิจกรรมกบนอกกะลา เพื่อกระชับเวลาในการทำกิจกรรม และลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม

2.2 ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เมื่อผู้วิจัยได้ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและข้อเสนอแนะจากที่ประชุมแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงให้เป็นรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ที่สมบูรณ์มากขึ้น เพื่อเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญอีก 1 ชุด ได้แสดงความคิดเห็นและส่งกลับคืนให้ผู้วิจัยเพื่อทำการทดลองในขั้นต่อไป โดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย 1) อาจารย์ ดร.นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 2) อาจารย์ ดร.อัฐพล อินตะเสนา อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 3) ผศ.ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตรวจสอบความเหมาะสมโครงสร้างชุดฝึกกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์และแปลผล โดยใช้เกณฑ์ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2548, น. 193-194)

คะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง เห็นด้วย

คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ไม่แน่ใจ

คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

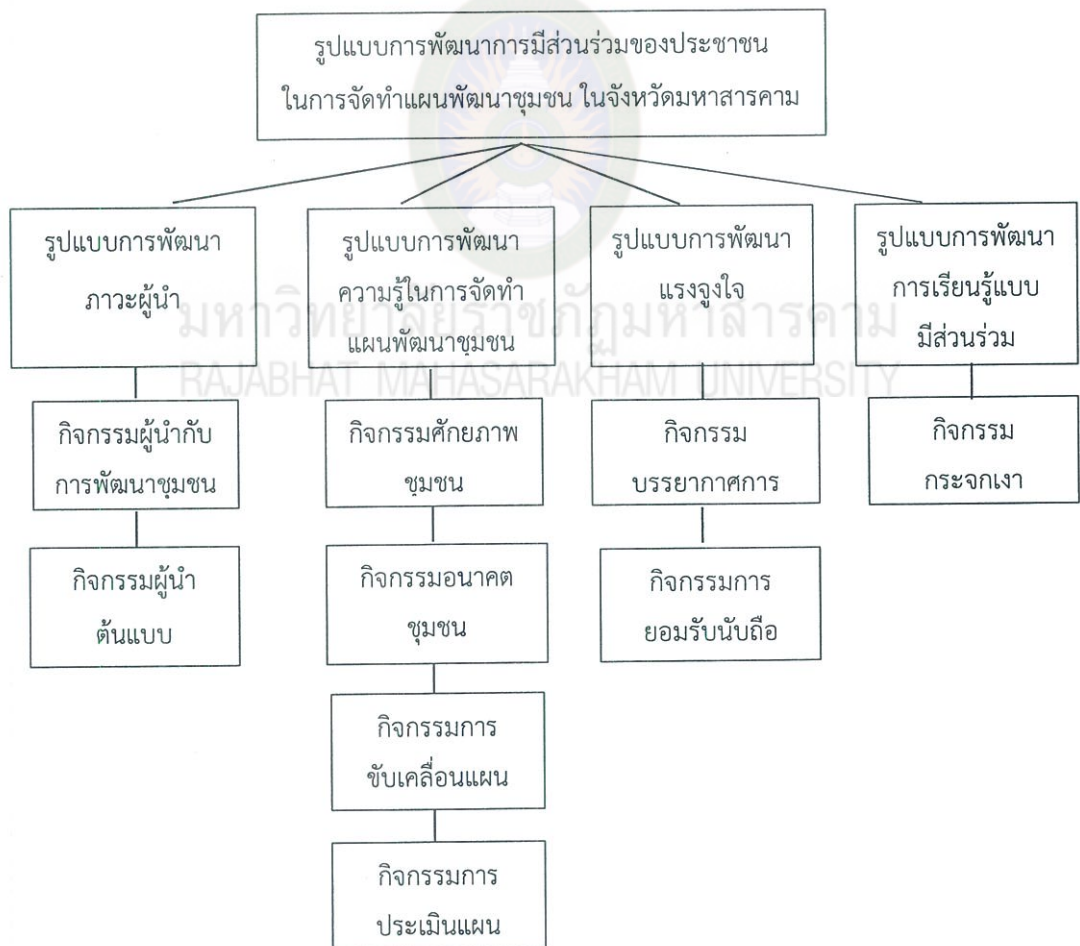
คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เกณฑ์ในการพิจารณาความเหมาะสมของชุดโครงสร้างฝึกกิจกรรม โดยเลือกกิจกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.00 - 5.00 เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำชุดฝึกกิจกรรมต่อไป โดยมีผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโครงสร้างชุดฝึกกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโครงสร้างชุดฝึกกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับ ที่	กิจกรรม	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			\bar{X}	S.D.	แปลผล
		1	2	3			
1.	กิจกรรมภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน	4	5	5	4.67	0.58	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.	กิจกรรมผู้นำต้นแบบ	5	5	5	5.00	0.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.	กิจกรรมศักยภาพชุมชน	4	5	5	4.67	0.58	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4.	กิจกรรมอนาคตชุมชน	5	5	5	5.00	0.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
5.	กิจกรรมการขับเคลื่อนแผน	4	5	5	4.67	0.58	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
6.	กิจกรรมประเมินแผน	4	5	4	4.33	0.58	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
7.	กิจกรรมการยอมรับนับถือ	4	4	4	4.00	0.00	เห็นด้วย
8.	กิจกรรมบรรยากาศการทำงาน	5	5	4	4.67	0.58	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
9.	กิจกรรมกระจุกเงา	5	5	5	5.00	0.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

1. รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ที่ผ่านการหาคุณภาพของรูปแบบแล้ว พบว่า รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ครอบคลุมปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.21 - 5.00 จำนวน 8 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน 2) กิจกรรมผู้นำต้นแบบ 3) กิจกรรมศักยภาพชุมชน 4) กิจกรรมอนาคตชุมชน 5) กิจกรรมการขับเคลื่อนแผน 6) กิจกรรมการประเมินแผน 7) กิจกรรมบรรยากาศการทำงาน 8) กิจกรรมกระจกเงา ส่วนกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ย ระหว่าง 3.41 - 4.20 มี 1 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมการยอมรับนับถือ โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.3 รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ฉบับสมบูรณ์

ตอนที่ 4 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

1. การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม เมื่อผู้วิจัยได้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดมหาสารคามที่ได้ผ่านกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้กิจกรรมทั้งหมด 9 กิจกรรม เป็นรูปแบบการพัฒนาปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้การดำเนินการรูปแบบการพัฒนาที่ได้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบมีความสอดคล้องต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบจากผลการวิจัยในระยะที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง คือ ประชาชนในหมู่บ้านหนองเม็ก หมู่ที่ 3 ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 1 และไม่เป็กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยระยะที่ 2 ของการวิจัยครั้งนี้ โดยมีการเรียงลำดับในการดำเนินกิจกรรมเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนา ดังนี้ 1) กิจกรรมการยอมรับนับถือ 2) กิจกรรมบรรยากาศการทำงาน 3) กิจกรรมภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน 4) กิจกรรมผู้นำต้นแบบ 5) กิจกรรมศักยภาพชุมชน 6) กิจกรรมอนาคตชุมชน 7) กิจกรรมการขับเคลื่อนแผน 8) กิจกรรมการประเมิน 9) กิจกรรมแผนกระจุกเงา

จากชุดรูปแบบกิจกรรมในการฝึกอบรมรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้จัดทำโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนบ้านหนองเม็ก ต.หนองเม็ก อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม ระหว่างวันที่ 23 - 31 สิงหาคม 2563 โดยแบ่งการดำเนินกิจกรรมออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ตารางที่ 4.11 กำหนดการในการดำเนินกิจกรรมทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	ขั้นตอนดำเนินงาน	วิทยากร
23-25 สิงหาคม 2562	การพัฒนาด้านแรงจูงใจและภาวะผู้นำ 1. กิจกรรมการยอมรับนับถือ 2. กิจกรรมบรรยายภาคการศึกษาการทำงาน 3. กิจกรรมภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน 4. กิจกรรมผู้นำต้นแบบ	1. แนะนำตัวและละลายพฤติกรรมของผู้เข้าร่วม 2. นำเสนอข้อมูลความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้กับผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3. ดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ 4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรม 5. ถอดบทเรียนองค์ความรู้และสรุปผลการดำเนินกิจกรรม	นางสาวนุจรีย์ ใจประนบ รศ.ดร.วาริช ราศรี
28-31 สิงหาคม 2562	การพัฒนาด้านความรู้และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 1. กิจกรรมศึภยภาพชุมชน 2. กิจกรรมอนาคตชุมชน 3. กิจกรรมการขับเคลื่อนแผน 4. กิจกรรมการประเมิน 5. กิจกรรมแผนกระจกเงา	1. ชี้แจงทำความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมในครั้งที่ 2 2. แบ่งกลุ่มย่อยในการดำเนินกิจกรรม 3. ดำเนินกิจกรรมตามกลุ่มย่อยที่ได้กำหนดไว้ 4. ผู้เข้าร่วมนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม 5. ถอดบทเรียนองค์ความรู้และสรุปผลการดำเนินกิจกรรม	ดร.พุทธิพงษ์ หงษ์ทอง นางสาวนุจรีย์ ใจประนบ

2. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

2.1 ผู้วิจัยทำการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 50 คน ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง โดยทำการวัดความรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมก่อนและหลังการอบรม เพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ทำการเปรียบเทียบก่อนและหลังทดลองใช้รูปแบบ โดยมีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตารางที่ 4.12 ผลการทดสอบความรู้ (KNOW) ก่อนและหลังการทดลอง

	N	\bar{X}	S.D.	Z	Sig
ก่อนทดลอง	50	4.88	2.67	- 3.316	.001*
หลังทดลอง	50	8.09	3.28	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 4.12 สรุปได้ว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ของผู้เข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน หลังการอบรมแตกต่างจากคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ก่อนเข้ารับการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเห็นได้ว่าการอบรมทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพิ่มขึ้น

2.2 ในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 4 ด้าน 9 กิจกรรม เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการคิดตัดสินใจ 2) ด้านการวางแผนพัฒนา 3) ด้านการปฏิบัติตามแผนพัฒนา 4) ด้านประเมินผลและปรับปรุงแผน 5) ด้านการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม การสังเกต และการบันทึกที่ครอบคลุมการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ โดยเริ่มทดลองใช้รูปแบบระหว่างวันที่ 23 - 31 สิงหาคม 2562 หลังจากกลุ่มทดลองนำความรู้ที่ได้รับจากการทดลองใช้รูปแบบไปปรับใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปทดสอบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนภายหลังการทดลอง

ใช้รูปแบบ โดยมีระยะห่าง 90 วัน ทำการเปรียบเทียบก่อนและหลังทดลองใช้ โดยมีผลการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตารางที่ 4.13 เปรียบเทียบคะแนนตัวแปรก่อนและหลังการดำเนินการในทุกตัวแปรตามรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม แบบ Multivariate Test

Effect		Value	F	Hypothesis df	Error df	Sig.
Between Subjects Intercept	Pillai's Trace	.963	231.814 ^a	5.000	45.000	.000*
	Wilks' Lambda	.037	231.814 ^a	5.000	45.000	.000*
	Hotelling's Trace	25.757	231.814 ^a	5.000	45.000	.000*
	Roy's Largest Root	25.757	231.814 ^a	5.000	45.000	.000*
Within Subjects ระยะเวลา	Pillai's Trace	.346	4.759 ^a	5.000	45.000	.001*
	Wilks' Lambda	.654	4.759 ^a	5.000	45.000	.001*
	Hotelling's Trace	.529	4.759 ^a	5.000	45.000	.001*
	Roy's Largest Root	.529	4.759 ^a	5.000	45.000	.001*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ค่าสถิติ Repeated Measures MANOVA การเปรียบเทียบโดยการทดสอบ Multivariate จากพิจารณาระยะเวลาก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การวัดด้วยวิธี Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, and Roy's Largest Root พบว่า มีค่า Significant ที่ระดับ .000 และ .001 แสดงว่าคะแนนการทดสอบก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบ Univariate Tests เพื่อเปรียบเทียบแต่ละตัวแปรต่อไปในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบคะแนนตัวแปรก่อนและหลังการดำเนินการที่ละตัวแปรตามรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม แบบ Univariate Tests

แหล่งความแปรปรวน	ตัวแปรตาม	SS	df	MS	F	Sign
การวัด	1. ด้านภาวะผู้นำ	707.560	1	707.560	13.520	.001*
	2. ด้านความรู้	655.360	1	655.360	4.115	.048*
	3. ด้านแรงจูงใจ	542.890	1	542.890	11.508	.001*
	4. ด้านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	14.440	1	14.440	.240	.000*
	5. การมีส่วนร่วม	1713.960	1	1713.960	2.188	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบแบบ Multivariate Tests พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบ Univariate Tests เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างที่ละตัวแปร พบว่า ด้านภาวะผู้นำ ด้านความรู้ ด้านแรงจูงใจ ด้านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ การมีส่วนร่วม มีค่า Significant ที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงว่า ประชาชนที่เข้าร่วมอบรมมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม โดยหลังการทดลองตามรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม ดีขึ้นกว่าก่อนทดลอง

โดยสรุป ตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ที่เป็นตัวแปรพยากรณ์ เมื่อนำเข้าสมการโครงสร้างเพื่อตรวจสอบความตรงของตัวแบบจำลองสมมติฐาน ซึ่งได้มีการปรับค่าสถิติให้เป็นไปตามเกณฑ์ดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบสุดท้าย พบว่ามีตัวแปรพยากรณ์ 4 ตัว ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ภาวะผู้นำ (LED) ความรู้ (KNOW) แรงจูงใจ (MOTI) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PROC) ซึ่งเป็นผลการวิจัยระยะที่ 1 และผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาทำการสร้างรูปแบบพัฒนา โดยผู้วิจัยเองร่วมกับการนำเสนอในที่ประชุมปฏิบัติการกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และรับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 9 กิจกรรม ซึ่งเป็นผลการวิจัย

ระยะที่ 2 แล้วต่อจากนั้นผู้วิจัยได้นำมาเป็นรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ไปทดลองในการดำเนินงานตามรูปแบบที่ได้และกำหนดให้มีการประเมินผลก่อนและหลังการดำเนินงานรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าหลังการทดลองดีขึ้นกว่าก่อนทดลอง อันนำมาซึ่งผลการวิจัยระยะที่ 3

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัย ทั้งรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantitative and Qualitative Methodology) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับ ดังนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ผลการวิจัยในการศึกษา สรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยเรียงจากค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล (ค่า β) จากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .828 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .064 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .021 และปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -.026 ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

5.1.2 รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วยรูปแบบการพัฒนา 4 รูปแบบ และกิจกรรมพัฒนา 9 กิจกรรม 1) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ มี 2 กิจกรรม ได้แก่ ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน และผู้นำต้นแบบ 2) รูปแบบการพัฒนาความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มี 4 กิจกรรม ได้แก่ ศักยภาพชุมชน อนาคตชุมชน การ

ขับเคลื่อนแผน และประเมินแผน 3) รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจ มี 2 กิจกรรม ได้แก่ การยอมรับนับถือ และบรรยากาศการทำงาน 4) รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 1 กิจกรรม ได้แก่ กระจกเงา

5.1.3 ประชาชนในจังหวัดมหาสารคามมีความรู้และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม แตกต่างกัน โดยหลังการทดลองใช้รูปแบบ ประชาชนมีความรู้และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมากขึ้นกว่าก่อนการทดลองใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคามมีประสิทธิภาพ

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ปัจจัยที่มีส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า มีปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย หลัก คือ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยที่มีส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม คือ ปัจจัยด้านความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .828 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .064 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .021 และปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -.026 ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ตามการทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง โดยใช้โปรแกรม LISREL และสหสัมพันธ์ Pearson Correlation ผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

5.2.1.1 ปัจจัยด้านความรู้ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของบุศรา อาวีรอบ (2553) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำแผนแม่บทชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนไม่มีความพร้อมในการจัดทำแผนพัฒนา ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผน ไม่มีการจัดเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง การให้ข้อมูลไม่ครอบคลุมเทศบาลขาดการประชาสัมพันธ์ และการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการสร้างการ

มีส่วนร่วมในระดับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น แนวทางในการเสริมศักยภาพการจัดทำแผนพัฒนา ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนแม่บทชุมชน และการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทิศ จันทรธีราช (2551) ได้ศึกษากระบวนการวางแผนและความสามารถในการปฏิบัติตามแผนพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาชุม อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่าปัญหาในการจัดทำแผนพัฒนา เป็น ปัญหาเกี่ยวกับความไม่สอดคล้องของแผนพัฒนากับสภาพปัญหาพื้นที่ตามข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ปัญหาการไม่ให้ความสำคัญกับโครงการกิจกรรมตามแผนพัฒนา แต่เน้นที่การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาการขาดความเชื่อมโยงของแผนปฏิบัติการประจำปี กับแผนพัฒนาสามปี ปัญหาการขาดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในกระบวนการวางแผนและความสามารถในการปฏิบัติตามแผนของผู้บริหารส่วนตำบลนาชุม ดังนั้นจากปัญหาของประชาชนในการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนจึงส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยงค์ พุทธิ (2557) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ อำเภอมือเมือง จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าค้อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 1 ปัจจัย คือ ระดับความรู้ เป็นปัจจัยเชิงบวก โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.747 ตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายการแปรผันของตัวแปรตามได้ร้อยละ 55.8

ดังนั้นการที่ประชาชนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้น จะส่งผลโดยตรงต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมากขึ้น อาจเป็นเพราะว่าระดับความรู้ในตัวบุคคลเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความตระหนักภายในตัวบุคคลถึงประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางทิศทางการพัฒนาด้วยตนเองผ่านการกระทำในระดับบุคคลและกลุ่ม

5.2.1.2 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรภา ท้าวเมือง (2553) ได้ศึกษาถึงแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ใน 4

ด้านดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดนโยบายในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้นำท้องถิ่น

2) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงสิทธิและบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วม กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดกิจกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และเชิญตัวแทนหมู่บ้านเข้าร่วมดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง 3) การมีส่วนร่วมด้านผลประโยชน์ จัดเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่องเพื่อรับทราบความต้องการที่แท้จริงของชุมชนหมู่บ้าน 4) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนจัดเวทีประชาคมในการให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และสอดคล้องกับงานวิจัยของกัมลาศ เยาวะนิจ (2558) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร โดยมีข้อเสนอแนะการวิจัยเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) พัฒนาให้ประชาชนมีจำนวนความถี่ในการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น โดยให้โอกาสแก่ภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามาร่วมส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยมุ่งสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น 2) สร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมโดยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม 3) เพิ่มช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้ให้มากยิ่งขึ้น 4) ลดความสลับซับซ้อนของกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองให้มากยิ่งขึ้น 6) สนับสนุนให้ประชาชนมีความตื่นตัวในอิทธิพลของตนเองต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกริช โกลศิริ (2557) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์คุณภาพเครือข่ายบริการปฐมภูมิ จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .551$) เมื่อพิจารณารายด้านของปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงาน พบว่า ลักษณะของงานมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .341$) ความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .550$) ความสำเร็จในการทำงานมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .446$) การได้รับการยอมรับนับถือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .400$) ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ ($r = .455$) ข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดี และสร้างแรงจูงใจในการทำงานอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนให้บุคลากรภายในองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพองค์กรทุกขั้นตอน

ดังนั้นปัจจัยด้านแรงจูงใจ จึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม อาจเป็นเพราะว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจ เป็นองค์ประกอบในการสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชนทั้งในด้านของความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และประชาชนได้ใช้ความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างเต็มประสิทธิภาพ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกัน ทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนได้ รวมถึงการสร้างช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย ทำให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว และมีการสร้างระบบการติดตามและประเมินผลที่ต่อเนื่อง ยังทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว และตระหนักถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น

5.2.1.3 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของเจษฎา มิ่งสมร (2559) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร บทบาทหน้าที่ และภาวะผู้นำ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมาก ($r_{xy} = .779$) กับการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมการพยากรณ์ คือ $Z' = .412X_2 + .289X_3 + .199X_1$ โดยปัจจัยด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีความตั้งใจอย่างยิ่งในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ แม้จะมีปัญหาและอุปสรรค ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมาคือ ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่กำหนดจะทำให้ได้รับการยอมรับจากประชาชน ($\bar{X} = 4.08$) ความภาคภูมิใจที่มีโอกาสได้รับการเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชน ($\bar{X} = 4.05$) และคณะกรรมการชุมชนมีโอกาสช่วยเหลือประชาชนในชุมชนได้ตลอดเวลา ($\bar{X} = 4.02$) และการโน้มน้าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้านต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน ($\bar{X} = 3.98$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัมลาศ เยวะนิจ (2558) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร คือ ความต้องการของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความเชื่อมั่นในอิทธิพลของตนเอง และการยึดมั่นในตัวบุคคล ปัจจัยภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบไปด้วย 2 ตัวแปร คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาคส่วนต่าง ๆ และการรับรู้ข้อมูล 2) ปัจจัยทางการบริหาร ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความสามารถในการบริหาร การเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง โดยทั้ง 3 ปัจจัยข้างต้น สามารถอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ร้อยละ 69.99 ($R^2 = 0.6999$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระชาติ เมืองใจ (2552) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลภายนอก ความคาดหวังเกี่ยวกับโครงการ การเป็นสมาชิกกลุ่ม รายได้ของครอบครัว การเข้าถึงระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ได้ร้อยละ 70.2 ซึ่งสมการปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ได้สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ ปัจจัยด้านผู้นำ .366 ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลภายนอก .333 ปัจจัยด้านความคาดหวังเกี่ยวกับโครงการ .203 ปัจจัยด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม .175 ปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัว .141 ปัจจัยการเข้าถึงระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น .083

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยด้านภาวะผู้นำส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้นำภายในชุมชน จะต้องมีการเป็นผู้นำซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้แทนประชาชนในชุมชน เป็นบุคคลที่ประชาชนในชุมชนให้การยอมรับ ทั้งในด้านความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และในการประสานความร่วมมือภายในชุมชนและภายนอกชุมชน และในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องมีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้กับประชาชนได้ชัดเจนทั่วถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน นำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมให้สมาชิกในชุมชนมีบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง เพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

5.2.1.4 ปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของบวร ประพฤติดี (2550) การวางแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน บริเวณลุ่มน้ำปิง จังหวัดตาก ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาชุมชนไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นหัวใจหลักที่ต้องพัฒนาไปด้วยกันโดยการผลักดันแผนแม่บทอย่างมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งคือชุมชนที่มีพลังการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหนึ่งเดียวประกอบด้วยพลังทางสังคม พลังทางศีลธรรม และพลังทางปัญญา ซึ่งความสำเร็จของการนำแผนชุมชนมาใช้ในชุมชนคือการพัฒนาแนวความคิดของการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเองของชุมชนจากบทชีวิตจริง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญศรี ม้าแก้ว (2551) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแผนแม่บทชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านหนองหม้อ ตำบลป่าอ้อ ดอนชัย อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหม้อ ใช้การสร้างความเข้าใจร่วมกันเรื่องการทำแผนแม่บทชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน และการจัดทำแผนชุมชน ในแต่ละขั้นตอนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของตนเองกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของชุมชนสะท้อนออกมาในรูปแบบของแผนแม่บทชุมชน และผลักดันเป็นแผนพัฒนาในระดับตำบล ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ นำไปสู่ความเข้มแข็งและการพัฒนาที่สมดุลต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิวัฒน์ หามนตรี (2554) การพัฒนารูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง ปัจจัยที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย การสื่อสารประชาสัมพันธ์หลายแบบหลายช่องทาง ผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ แกนนำชุมชนมีความเสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม เครือข่ายองค์กรชุมชนเชื่อมประสาน เผยแพร่ข่าวสาร องค์กรหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนสนับสนุน ส่วนการพัฒนารูปแบบการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการ 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นสำรวจและเก็บข้อมูล ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นยกร่างแผน ขั้นประชาพิจารณ์แผนและได้แผน ขั้นติดตามและประเมินผล และการนำรูปแบบแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมไปทดลองปฏิบัติ พบว่า ผู้มีส่วนร่วมได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการทำแผน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้แผนพัฒนาต้นแบบที่มาจากปัญหาของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำแผนอย่างมีคุณภาพ

ดังนั้นปัจจัยด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับความเป็นจริง วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน และยังช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ทุกคนได้รับการยอมรับให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งการเรียนรู้ต้องเป็นไปเพื่อตอบสนอง และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และจะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกับบริบทของชุมชนสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เป็นวิธีการที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้รับรู้ เรียนรู้ และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ผ่านขั้นตอนกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหา ดำเนินการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบตามแผนพัฒนาชุมชน และร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวคิดเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความต่อเนื่องและความเข้มแข็ง ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.1.1 ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมากที่สุด ดังนั้นในการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ควรให้การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของประชาชนด้านความรู้ ความเข้าใจ ผ่านกิจกรรมเสริมศักยภาพต่าง ๆ และในการขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ควรให้ประชาชนได้ร่วมกันศึกษา ค้นหาและวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจถึงปัญหา และสามารถที่จะเสนอทางเลือกในการพัฒนา นำไปสู่การทำแผนพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพได้

5.3.1.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างแรงจูงใจ และเปิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การสื่อสารสร้างความเข้าใจ และโน้มน้าวให้ประชาชนเห็นประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนา และสร้างให้เกิดความตระหนักในหน้าที่ของประชาชนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงาน เมื่อเกิดการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแล้ว ควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและเห็นความสำคัญรวมถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการร่วมทำงานพัฒนา

5.3.1.3 รูปแบบในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ถูกสร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขและบริบทของพื้นที่ในจังหวัดมหาสารคาม ในการนำไปปรับใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ควรคำนึงถึงบริบทและเงื่อนไขของพื้นที่นั้น ๆ ด้วย เพราะแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้การทำงานพัฒนา มีความสอดคล้องและเหมาะสมและเกิดประโยชน์กับประชาชนมากที่สุด

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความเข้มแข็งและเกิดความต่อเนื่องมากขึ้น

5.3.2.2 ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน งานพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องมีหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงงานพัฒนาร่วมกับชุมชน ดังนั้นควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานทั้งในท้องถิ่น และระดับจังหวัด ในการเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในชุมชน เพื่อทำให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน ลดปัญหาความซ้ำซ้อนในการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ

5.3.2.3 ควรมีการศึกษาดังกระบวนการในการจัดทำแผนพัฒนาที่เหมาะสม และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อนและกระบวนการที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของชุมชน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรณมรย์ วรรณกุล. (2547). การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน กรณีศึกษา ตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2548). แนวทางการพัฒนาคุณภาพแผนชุมชน. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2553). คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- เกษม คนไฉ. (2556). การจัดทำแผนพัฒนาสามปีที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนใน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาสะเม้ง อำเภอคอนสาร จังหวัดมุกดาหาร. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 10(50), 133-140.
- โกมินทร์ วังอ่อน. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน: กรณีศึกษาตำบล แม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชน. กรุงเทพฯ : เอ็กโปเน็ด.
- ชนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2547). ทฤษฎีเครือข่ายกับชุมชน. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน.
- เจษฎา บุญมาโฮม. (2546). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- ชัยยุทธ รัตนประทุมวรรณ. (2544). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาคมการจัดทำแผนพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาญชัยณรงค์ ทรงศาศรี. (2552). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้หลักการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฐานพัฒน์ ทิพย์บรรพต. (2554). พัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชน ตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ณรงค์ศักดิ์ คำหาญสุนทร. (2550). การพัฒนาศักยภาพการทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของ องค์การบริหารส่วนตำบล. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ณิชา มณเฑียรรัตน์. (2554). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในกระบวนการแผนชุมชน ตำบลบ้านว่าน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดุขฎิ อายุวัฒน์. (2550). กระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). การมีส่วนร่วมแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ : พาณิชพระนคร.
- เถลิงศักดิ์ สีหะวงศ์. (2548). การพัฒนาขีดความสามารถของประชาคมหมู่บ้านในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน กรณีศึกษา ตำบลนาดี อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2540). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทศนา เขมมณี. (2550). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- จันต์ พิพัฒน์ปราการ. (2552). ความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ คณะกรรมการชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- จรัชชัย ชัยจิรฉายากุล. (2527). การพัฒนาหลักสูตร : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธิปไตย ฉายบุญครอง. (2551). บทบาทผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาดำบลนาฝื่อ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2547). กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภการพิมพ์.
- นิรุต ไชยกุล. (2522). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- บวร ประพลดีดี. (2550). การวางแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนบริเวณลุ่มน้ำปิง จังหวัดตาก. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- บุญมัน วาริษา. (2548). การวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- บุศรา อารีรอบ. (2553). การเสริมสร้างศักยภาพการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ภายในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา. (2549). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาและการวางแผนชุมชนเกษตรกรรม.*

ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประภัสสร อ่อนฤทธิ์. (2558). การพัฒนากลยุทธ์การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านในจังหวัดกำแพงเพชร.

วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 10(29), 93-108.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2534). *พฤติกรรมศาสตร์พฤติกรรมสุขภาพและสุขศึกษา.* กรุงเทพฯ :

เจ้าพระยาการพิมพ์.

ประเวศ วะสี. (2540). *ประชาสังคมในประชาสังคม ทรรศนะนักคิด.* กรุงเทพฯ : มติชน.

ประเวศ วะสี. (2542). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.* กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.

ปรียา พรหมจันทร์. (2542). *ปัจจัยและวิธีการพัฒนาชุมชนบ้านศรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา*

จังหวัดนครศรีธรรมราช. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนาชุมชน.*

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พนัส พงษ์สุนันท์ และคณะ. (2545). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อ*

พัฒนาชุมชนน่าอยู่ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. ราชบุรี : ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี.

พรทิพย์ คำพอ และคณะ. (2544). *บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์การบริหารส่วน*

ตำบลในการใช้การแพทย์แผนไทยเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองในชุมชน. ขอนแก่น :

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้.* กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

เพ็ญศรี ม้าแก้ว. (2551). *การพัฒนาแผนแม่บทชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมของหมู่บ้านหนองหม้อ*

ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

มธุรดา ศรีจันทร์ (2554). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม.* สืบค้นจาก

[www.http://gotoknow.org/blog/mathu/33443](http://gotoknow.org/blog/mathu/33443).

รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.* มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาสารคาม.

วรรณมา ชิตชิกุล. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล*

(พ.ศ. 2557- 2559) ขององค์การบริหารส่วนตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. *วารสาร*

การจัดการสมัยใหม่, 13(2), 58-73.

- วันชัย วัฒนศัพท์. (2549). ระบบทวิภาคีกับการแก้ไขปัญหาแรงงานในรัฐวิสาหกิจ ศูนย์สันติวิธี
และธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ : กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
กระทรวงแรงงาน.
- วิทยาลัยการจัดการทางสังคม. (2546). การจัดทำแผนแม่บทชุมชน. สืบค้นจาก
<http://www.thaiknowledge.org/board>.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2545). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- สนธยา พลศรี. (2550). เครือข่ายของการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- สมาน นวลจันทร์. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนตำบลนาบุง อำเภอนาบุง
จังหวัดอุดรธานี. อุดรธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สรารุณี บุญยีน. (2550). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในฝัน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลนคร. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2546). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติสุข หวังสุข. (2550). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ
แผนพัฒนาเทศบาล กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลคลองเต็ง อำเภอมือง จังหวัดตรัง.
ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). รายงานสถิติประชากรและเคหะ. สืบค้นจาก
<http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/population.html>.
- สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น. (2555). การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น.
กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2545). ภาวะความเป็นผู้นำ. กรุงเทพฯ : ส.เอเชียเพรส (1989).
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533). การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุมณฑา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา. (2549). *การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทฤษฎีการ
เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม : ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ
: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุรวิทย์ ศิวะแพทย์. (2549). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2532). *สภาพปัญหาและทางเลือกของชนบทไทย ในการสัมมนาวิชาการเรื่องภูมิ
ปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท*.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- เสาวลักษณ์ ลิ้มศิริวงษ์. (2548). *การศึกษาสภาพและปัญหากระบวนการจัดทำแผนชุมชนกรณีศึกษา :
เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดพิษณุโลก*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษา
นโยบายสาธารณสุข.
- อนรรักษ์ ลักษณะภู. (2550). *ปัจจัยในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาล
ตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรรถัย กักผล. (2546). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรถรี งามวิทยาพงศ์. (2549). *กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง : จากยุคชุมชนถึง
ยุคพัฒนาความทันสมัย*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- อุทิศ จันทรธีราช. (2551). *กระบวนการวางแผนและความสามารถในการปฏิบัติตามแผนพัฒนา
ตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลนาชุม ตำบลบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี*. อุดรธานี :
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1986). *Participations place in rural development :
Seeking clarity through specificity*. New York : World Developments.
- Davenport, T., and Prusak, L. (1998). *Working knowledge: How organizations manage
what they know*. Boston : Harvard Business School Press.
- Nonaka and Takeuchi. (2000). *knowledge*. Singapore : John Wiley and Sons.
- Putti J.M. (1987). Work values and organizational commitment: A study in the Asian
context. *Human Relations*, 4(2), 275-288.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
ในเขตจังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง

แบบสอบถามเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในเขตจังหวัดมหาสารคาม เป็นเครื่องมือวิจัยในการทำดัชนีชี้วัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ การพัฒนาภูมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนในเขตจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยจะนำไปใช้กำหนดแนวทางในการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนในจังหวัดมหาสารคามให้มีประสิทธิภาพ

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ขอความกรุณาท่านได้ตอบแบบสอบถามอย่างครบถ้วนและตรงตามความเป็นจริง เพื่อความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์ของข้อมูลที่ได้รับ ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะถือเป็นความลับ และจะนำไปวิเคราะห์เป็นภาพรวมของงานวิจัยเท่านั้น

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นางสาวนุจรี ใจประนบ

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ การพัฒนาภูมิภาค

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างหน้าคำตอบซึ่งตรงกับ

ลักษณะของท่านมากที่สุด

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ..... ปี
3. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าประถมศึกษา	☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ เทียบเท่า
☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ

☐ นิสิต / นักศึกษา	☐ เกษตรกร
☐ รับราชการ	☐ รับจ้าง (ระบุ).....
☐ ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	☐ อื่นๆ (ระบุ).....
5. สถานภาพ / ตำแหน่งของท่านในชุมชน.....
6. ผู้นำชุมชน / ผู้ใหญ่บ้าน/ประธานชุมชน
7. คณะกรรมการชุมชน
8. อสม.
9. ลูกบ้าน
10. อื่น ๆ
11. ท่านเคยเข้าร่วมอบรม หรือมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนบ้างหรือไม่

() เคย	() ไม่เคย

ตอนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการมีส่วนร่วมให้ตรงกับการมีส่วนร่วมของท่าน โดยกำหนดให้

- มากที่สุด (5) หมายถึง การมีส่วนร่วมทุกครั้งในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
 มาก (4) หมายถึง การมีส่วนร่วมเกือบทุกครั้งในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
 ปานกลาง (3) หมายถึง การมีส่วนร่วมเพียงบางครั้งในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
 น้อย (2) หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อยครั้งในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
 น้อยที่สุด (1) หมายถึง ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ลำดับ	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ						
1	ท่านเข้าร่วมในการจัดกิจกรรม การประชุมหรือโครงการต่างๆที่จัดขึ้นภายในชุมชน					
2	ท่านเป็นส่วนหนึ่งในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาในชุมชน					
3	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชุมชน					
4	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกับคณะกรรมการและประชาชนภายในชุมชนของท่าน					
5	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาภายในชุมชน					
6	ท่านเคยเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนของท่าน					
7	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชน					
การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา						
1	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนพัฒนาชุมชนของชุมชนท่าน					
2	ท่านได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาชุมชน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
3	ท่านนำข้อมูลปัญหา ความต้องการ จากกลุ่มประชาชนในชุมชนมากำหนดแผนงานพัฒนา					

ลำดับ	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
4	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน					
5	ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างแผนพัฒนาชุมชน					
6	ท่านใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ หรือกิจกรรมการพัฒนา					
7	ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรในการจัดกิจกรรม					
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกิจกรรมในแผนพัฒนาชุมชน						
1	ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยวิธีดำเนินการต่างๆ					
2	ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงาน เพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน					
3	ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูล หรือชี้แจงเกี่ยวกับกิจกรรมการดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
4	ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมจนสำเร็จตามเป้าหมาย					
5	ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการต่างๆ เช่น การเข้าร่วมประชุม การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน					
6	ท่านให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ หรือ แรงงาน หรือ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อช่วยในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
7	ท่านให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกให้กับผู้นำชุมชน หรือ เจ้าหน้าที่ในการทำกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา					
การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและปรับปรุงแผนพัฒนาชุมชน						
1	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินกิจกรรม โครงการตามแผนพัฒนาชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ					
2	ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างตัวชี้วัด เพื่อประเมินผลตามแผนพัฒนาชุมชน					
3	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงาน					
4	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
5	ท่านได้รับทราบข้อมูลการสรุปผลการดำเนินงานและการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน					
6	ท่านเคยพบเห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานพัฒนาแล้วนำเสนอต่อที่					

ลำดับ	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
	ประชุมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
7	ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นการปรับปรุงแผนการดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา						
1	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการเข้าร่วมโครงการตามแผนพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ เช่น มีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่ม หรือ รายจ่ายลดลง มีแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำในการกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ เป็นต้น					
2	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการเข้าร่วมโครงการตามแผนพัฒนาชุมชนในด้านสังคม เช่น การรวมกลุ่มช่วยเหลือแบ่งปันภายในชุมชน ระบบสวัสดิการในชุมชนที่ดีขึ้น เป็นต้น					
3	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการเข้าร่วมโครงการตามแผนพัฒนาชุมชนในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น มีการจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนอย่างเท่าเทียม /ดิน น้ำ ป่า ในชุมชนสามารถจัดการและใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง เป็นต้น					
4	ในการเข้าร่วมกิจกรรม /โครงการ ท่านได้รับความรู้ในด้านต่างๆเพิ่มขึ้น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้					
5	ในการเข้าร่วมกิจกรรม /โครงการพัฒนาชุมชน ท่านมีเครือข่ายหรือกลุ่มสมาชิกเพื่อช่วยเหลือแบ่งปันข้อมูลข่าวสารและผลประโยชน์ในด้านต่างๆ					
6	ท่านได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรม/โครงการ การพัฒนาอย่างทั่วถึงและโปร่งใส					
7	มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียม					

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ถูกต้องตามความคิดเห็นของท่าน

การเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน		ใช่	ไม่ใช่
1	การประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำแผนพัฒนาชุมชน มีความสำคัญในการทำแผนพัฒนาชุมชน		
2	การศึกษาและทบทวนข้อมูลชุมชน เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการในแต่ละด้านของชุมชน ไม่มีความสำคัญในการเตรียมจัดทำแผนพัฒนาชุมชน		
3	ควรมีการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนของปัญหานั้น ๆ		
4	ศักยภาพชุมชนทั้งด้านคน ทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา เป็นทุนที่สำคัญในการหาแนวทางการทำแผนพัฒนาชุมชน		
การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน			
1	เป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาชุมชนควรมีความชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนชุมชน		
2	การเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาควรมาจากข้อเสนอของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพียงฝ่ายเดียว		
3	ประชาชนไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและให้ข้อเสนอแนะต่อแผนพัฒนาชุมชน		
4	การปรับปรุงแก้ไขแผนพัฒนาชุมชนควรมาจากเวทีประชาคมเพื่อให้มีความเหมาะสม		
การดำเนินการตามแผนพัฒนาชุมชน			
1	การสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนมีความจำเป็นในการดำเนินงานพัฒนาตามแผนพัฒนาชุมชน		
2	การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานควรมีตัวแทนจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก		

การเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน		ใช่	ไม่ใช่
3	การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ควรทำปีละครั้ง		
4	การนำเสนอข้อมูลรายงานผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในที่ประชุม ประชาคมหมู่บ้านให้รับทราบอย่างทั่วถึง		
การประเมินคุณภาพแผนพัฒนาชุมชน			
1	การกำหนดแนวทางในการประเมิน เกณฑ์การประเมิน ต้องกำหนดให้ ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของประชาคมหมู่บ้าน		
2	การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้		
3	หลังการสรุปผลการประเมินไม่ต้องนำเสนอต่อที่ประชุมประชาคมให้รับรู้		
4	หลังการประเมินผลควรมีการปรับปรุงแก้ไข และหาแนวทางในการพัฒนา แผนชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น		

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่สอดคล้องกับระดับการปฏิบัติของท่านด้านภาวะผู้นำ ด้านแรงจูงใจ และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้

- มากที่สุด (5) หมายถึง มีความคิดเห็นสอดคล้องมากที่สุด
 มาก (4) หมายถึง มีความคิดเห็นสอดคล้องมาก
 ปานกลาง (3) หมายถึง มีความคิดเห็นสอดคล้องปานกลาง
 น้อย (2) หมายถึง มีความคิดเห็นสอดคล้องน้อย
 น้อยที่สุด (1) หมายถึง มีความคิดเห็นสอดคล้องน้อยที่สุด

ลำดับ	ลักษณะของการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ด้านภาวะผู้นำ						
1	ท่านมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการวางแผนการพัฒนาชุมชน					
2	ท่านวางแผนการทำงานและกำหนดเป้าหมายในการทำงานพัฒนาชุมชนที่ชัดเจน					
3	ท่านติดต่อประสานงานกับประชาชนและเครือข่ายภายนอกชุมชน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน					
4	ท่านสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้กับประชาชนได้ชัดเจนทั่วถึง					
5	ท่านสร้างทีมงานทำงานจากประชาชนภายในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย					
6	ท่านสามารถบริหารจัดการความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจกับทุกฝ่ายได้					
7	ท่านมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หาวิธีการพัฒนารูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนในทางที่ดีขึ้น					
8	ท่านเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน					

ลำดับ	ลักษณะของการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
9	ท่านดำเนินงานที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้					
10	ท่านทำงานที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน					
ด้านแรงจูงใจ						
1	กฎระเบียบ กติกา ข้อตกลงร่วม ของหน่วยงานเอื้อต่อการทำกิจกรรม					
2	ท่านมีความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน					
3	ท่านได้ใช้ความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างเต็มประสิทธิภาพ					
4	ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นเพื่อให้มีการแก้ปัญหาและปรับปรุงต่อที่ประชุมประชาคม					
5	ผู้นำชุมชนเปิดรับฟังความคิดเห็นและให้การยอมรับศักยภาพของประชาชนในชุมชนอย่างเท่าเทียม					
6	การประสานงานได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์กร					
7	การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกัน ทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนได้					
8	ช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย ทำให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว					
9	วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณมีเพียงพอในการดำเนินการ					
10	แผนพัฒนาชุมชนสามารถทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
ด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม						
1	ชุมชนได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนชุมชน					

ลำดับ	ลักษณะของการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
2	ชุมชนจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชนให้กับประชาชน					
3	ชุมชนจัดการเรียนรู้ให้กับชุมชนได้เรียนรู้กับตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน เช่น การเชิญวิทยากรจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จมาร่วมแลกเปลี่ยนและให้ความรู้หรือการไปศึกษาดูงาน					
4	ชุมชนส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนผ่านช่องทางต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อประชาสัมพันธ์ และสื่ออินเทอร์เน็ต					
5	ชุมชนส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ร่วมกันคิดหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน					
6	ชุมชนจัดกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาสร้างความตระหนักให้กับประชาชน					
7	ชุมชนสร้างบรรยากาศภายในชุมชนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น มีพื้นที่ส่วนกลางในการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือ ประชาชนสามารถใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์ในชุมชนพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน					
8	ชุมชนสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงสถานการณ์ปัญหา ความต้องการ และศักยภาพชุมชนเพื่อนำมากำหนดแผนพัฒนาชุมชนได้					
9	ชุมชนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน					
10	ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นของแผนพัฒนาชุมชนและมีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาชุมชน					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดทำแผนชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

1. ผศ.ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล	อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. ดร.นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์	อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
3. ดร.อัฐพล อินตะเสนา	อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ค
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
แบบประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุปผล
	1	2	3	รวม		
1. การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.1 ท่านเข้าร่วมในการจัดกิจกรรม การประชุมหรือโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในชุมชน						
1.2 ท่านเป็นส่วนหนึ่งในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาในชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.3 ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.4 ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกับคณะกรรมการและประชาชนภายในชุมชนของท่าน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.5 ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาภายในชุมชน	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
1.6 ท่านเคยเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนของท่าน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
1.7 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.1 ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนพัฒนาชุมชนของชุมชนท่าน						
2.2 ท่านได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาชุมชน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.4 ท่านนำข้อมูลปัญหา ความต้องการ จากกลุ่มประชาชนในชุมชนมากำหนดแผนงานพัฒนา	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
2.5 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.6 ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างแผนพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุป ผล
	1	2	3	รวม		
2.7 ท่านใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ หรือกิจกรรมการพัฒนา	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรในการจัดกิจกรรม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกิจกรรมในแผนพัฒนาชุมชน 3.1 ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยวิธีดำเนินการต่าง ๆ	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
3.2 ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงาน เพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.3 ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูล หรือชี้แจงเกี่ยวกับกิจกรรมการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้
3.4 ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมจนสำเร็จตามเป้าหมาย	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.5 ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการต่างๆ เช่น การเข้าร่วมประชุม การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.6 ท่านให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ หรือ แรงงาน หรือ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อช่วยในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.7 ท่านให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกให้กับผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและปรับปรุงแผนพัฒนาชุมชน 4.1 ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมโครงการตามแผนพัฒนาชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงสิ้นสุดโครงการ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างตัวชี้วัด เพื่อประเมินผลตามแผนพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุป ผล
	1	2	3	รวม		
4.3 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงาน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.4 ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.4 ท่านได้รับทราบข้อมูลการสรุปผลการดำเนินงานและการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.6 ท่านเคยพบเห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานพัฒนาแล้วนำเสนอต่อที่ประชุมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.7 ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น การปรับปรุงแผนการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.1 ท่านได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการเข้าร่วมโครงการตามแผนพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ เช่น มีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่มหรือ รายจ่ายลดลง มีแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำในการกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ เป็นต้น	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.2 ท่านได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการเข้าร่วมโครงการตามแผนพัฒนาชุมชนในด้านสังคม เช่น การรวมกลุ่มช่วยเหลือแบ่งปันภายในชุมชน ระบบสวัสดิการในชุมชนที่ดีขึ้น เป็นต้น	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.3 ท่านได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการเข้าร่วมโครงการตามแผนพัฒนาชุมชนในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น มีการจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนอย่างเท่าเทียม /ดิน น้ำ ป่า ในชุมชนสามารถจัดการและใช้ประโยชน์ได้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุป ผล
	1	2	3	รวม		
อย่างทั่วถึง เป็นต้น						
5.4 ในการเข้าร่วมกิจกรรม /โครงการ ท่านได้รับความรู้ ในด้านต่างๆเพิ่มขึ้น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.5 ในการเข้าร่วมกิจกรรม /โครงการพัฒนาชุมชน ท่านมีเครือข่ายหรือกลุ่มสมาชิกเพื่อช่วยเหลือแบ่งปัน ข้อมูลข่าวสารและผลประโยชน์ในด้านต่างๆ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.6 ท่านได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจาก กิจกรรม/ โครงการ การพัฒนาอย่างทั่วถึงและโปร่งใส	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.7 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการแบ่งปัน ผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา ชุมชน	ผลการพิจารณาของ ผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุป ผล
	1	2	3	รวม		
1. ด้านภาวะผู้นำ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.1 ผู้นำในชุมชนของท่านมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการวางแผนการพัฒนาชุมชน						
1.2 ผู้นำมีการวางแผนการทำงานและกำหนดเป้าหมายในการทำงานพัฒนาชุมชนที่ชัดเจน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.3 ผู้นำมีการติดต่อประสานงานกับประชาชนและเครือข่ายภายนอกชุมชน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.4 ผู้นำชุมชนมีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้กับประชาชนได้ชัดเจนทั่วถึง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.5 ผู้นำชุมชนมีการสร้างทีมงานทำงานจากประชาชนภายในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.6 ผู้นำชุมชนสามารถสร้างความเข้าใจในการทำงานให้กับทุกฝ่ายได้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.7 ผู้นำชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการหาวิธีการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนในทางที่ดีขึ้น	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.8 ผู้นำชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.9 ผู้นำมีการดำเนินงานที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
1.10 ผู้นำมีการทำงานที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
2.1 การเตรียมความพร้อมชุมชน เช่น ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำแผนชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.2 การศึกษาและทบทวนปัญหาในชุมชน เช่น มีการศึกษาและทบทวนข้อมูลชุมชน เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการในแต่ละด้านของชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุปผล
	1	2	3	รวม		
2.3 การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เช่น มีการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนของปัญหานั้นๆ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.4 การค้นหาศักยภาพชุมชน ทั้งด้าน คน ทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา เป็นต้น เพื่อใช้เป็นทุนในการหาแนวทางการทำแผนชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.5 การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาชุมชน เช่น มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาชุมชนที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.6 การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา และการเลือกแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับชุมชน เช่น มีการ/2.8 เลือกแนวทางในการแก้ปัญหาที่มาจากข้อเสนอของประชาชนในพื้นที่	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.9 การกำหนดโครงการ กิจกรรมการพัฒนา ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
2.10 การจัดทำร่างแผนชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างแผนพัฒนาชุมชนอย่างทั่วถึง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.11 การนำเสนอร่างแผนชุมชนในเวทีประชาคม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและให้ข้อเสนอแนะต่อแผนชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.12 การปรับปรุงแก้ไขแผนชุมชนให้เหมาะสม โดยนำข้อเสนอแนะจากเวทีประชาคมมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.13 การเตรียมคน เตรียมเครือข่ายความร่วมมือ เช่น การสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาตามแผนพัฒนาชุมชน	1	1	1	2	0.67	ใช้ได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา ชุมชน	ผลการพิจารณาของ ผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุป ผล
	1	2	3	รวม		
2.14 การบริหารจัดการโครงการตามแผน โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เช่น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่เป็นตัวแทนของประชาชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.15 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เช่น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และมีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและชัดเจน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.16 การสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการ เช่น การนำเสนอข้อมูลรายงานผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน รับทราบอย่างทั่วถึง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.17 การกำหนดแนวทางในการประเมิน เกณฑ์การประเมิน มีการกำหนดที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของประชาคมหมู่บ้าน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.18 คณะทำงานติดตามประเมินผล มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.19 มีการสรุปผลการประเมินและนำเสนอต่อที่ประชุมประชาคมให้รับรู้และเข้าใจร่วมกัน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.20 มีการปรับปรุงแก้ไข และหาแนวทางในการพัฒนาแผนชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.21 ทุกระเบียบ กติกา ข้อตกลงร่วม ของหน่วยงานเอื้อต่อการทำกิจกรรม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.22 การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนตรงกับความรู้ความสามารถของท่าน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.23 ท่านได้ใช้ความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างเต็มประสิทธิภาพ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.24 ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นเพื่อให้มีการแก้ปัญหาและปรับปรุงต่อที่ประชุมประชาคม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุปผล
	1	2	3	รวม		
2.25 ผู้นำชุมชนเปิดรับฟังความคิดเห็นและให้การยอมรับศักยภาพของประชาชนในชุมชนอย่างเท่าเทียม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.26 การประสานงานได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์กร	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.27 มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกัน ทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.26 มีช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย ทำให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
2.27 มีวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินการ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.28 แผนพัฒนาชุมชนสามารถทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.29 ชุมชนมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.30 มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชนให้กับประชาชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.31 มีการจัดการเรียนรู้ให้กับชุมชนได้เรียนรู้กับตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน เช่น การเชิญวิทยากรจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จมาร่วมแลกเปลี่ยนและให้ความรู้ หรือ การไปศึกษาดูงาน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.32 มีการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนผ่านช่องทางต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อประชาสัมพันธ์ สื่ออินเทอร์เน็ต และอื่นๆ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.33 มีการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ร่วมกันคิดหาทางออกหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา ชุมชน	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	สรุป ผล
	1	2	3	รวม		
2.34 มีการจัดกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ ชุมชนได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ถึงปัญหาและ สาเหตุของปัญหา สร้างความตระหนักให้กับประชาชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.35 มีการสร้างบรรยากาศภายในชุมชนให้เหมาะกับการ เรียนรู้ร่วมกัน เช่น มีพื้นที่ส่วนกลางในการจัดประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือ ประชาชนสามารถใช้พื้นที่ สาธารณะประโยชน์ในชุมชนพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกัน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.36 มีการวิเคราะห์เชื่อมโยงสถานการณ์ปัญหา ความ ต้องการและศักยภาพชุมชนเพื่อนำมากำหนดแผนพัฒนา ชุมชนได้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.37 การนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดทำ แผนพัฒนาชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.38 ชุมชนเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของ แผนพัฒนาชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนา ชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.979	.986	65

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ

1. รศ.ดร.วาริช ราตรี อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
2. ดร.พุทธิพงษ์ หงษ์ทอง อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์และศิลปะศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
3. อาจารย์นิรันดร คำนุ อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4. คุณปาริชาติ หาญไชนะ ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์
5. คุณสุดใจ กรองทอง พัฒนาชุมชนอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

เจ้าหน้าที่จากส่วนงานราชการ และองค์กรเอกชน

6. คุณพีรศักดิ์ สังกา นักพัฒนาองค์กรเอกชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
7. คุณกานดา เหล่าเคน นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
8. คุณทองเป็น คำหนองไม้ นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
9. คุณวิทยา คำภูแสน นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
10. คุณศุภสิทธิ์ ศรีสว่าง นักพัฒนาองค์กรเอกชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน

11. คุณนุกูล ฝอยทอง รองปลัดเทศบาลตำบลวาปีปทุม
อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม
12. คุณธีรพล ปะวะโก นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเม็ก
อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
13. คุณประวัติ กองเมืองปัก นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกุดรัง
อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม
14. คุณอาทิตย์ มุ่งคุณคำชา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาวัวไร
อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ภาคผนวก จ

ภาพประกอบกิจกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ จ.1 การนำรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนไปทดลองใช้

ภาพที่ จ.2 กิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำ

ภาพที่ จ.3 กิจกรรมผู้นำต้นแบบ

ภาพที่ จ.4 กิจกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชน

ภาพที่ จ.5 กิจกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชน

ภาพที่ จ.6 กิจกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชน

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

นุจรี ใจประนบ, รังสรรค์ สิงห์เลิศ และศศิธร เขาวรัตน์. (2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นางสาวนุจรี ใจประนบ
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2526
ที่อยู่ปัจจุบัน	304 หมู่ 10 ถนนชุมแพ - ภูเขียว บ้านใหม่สามัคคี ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 40130
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำสาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) พัฒนาชุมชน (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2553	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) พัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2563	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) ยุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม